

POLIROM

Adelin PETRIȘOR

Tara cu un
singur gras

EGO
PUBLICISTICĂ

Adelin **PETRIȘOR**

Tara cu un
singur gras

Prefață de Emil Hurezeanu

Cu 16 fotografii din Coreea de Nord

POLIROM
2013

© 2013 by Editura Polirom

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4066-9

ISBN PDF: 978-973-46-4067-6

ISBN print: 978-973-46-3938-0

Coperta: Radu Răileanu

Foto copertă: © Adelin Petrișor, *Kim Jong Un salutând mulțimea adunată la parada militară* (fotografie câștigătoare a categoriei „Editorial Non-Pro“, International Photography Awards, 2012)

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

ADELIN PETRIȘOR (n. 1975) este unul dintre cei mai cunoscuți jurnaliști de război din România. Și-a început cariera în anul 1994, la postul de radio 2M+. A lucrat la Tele 7abc, TVR, Antena 1 și Realitatea TV. În prezent este corespondent special al televiziunii publice. A transmis din Irak, Afganistan, Liban, Israel, Algeria, Albania, Egipt, Tunisia, Siria și alte zone de conflict. În 2006 a realizat un reportaj în închisoarea americană Guantánamo. În timpul ofensivei americane din Irak, în 2003, a fost singurul corespondent român care a transmis din Bagdad. De-a lungul timpului a intervievat personalități precum Yasser Arafat, Ehud Barak, Benjamin Netanyahu, Valentino Rossi, ayatollahul Mohammad Fadlallah, Jaap de Hoop Scheffer. A fost distins cu Marele Premiu APTR în 2003, Premiul pentru cel mai bun reportaj în 2007 și Premiul pentru documentar politic în 2009. În 2012 a participat la International Photography Awards (Los Angeles) cu cinci fotografii realizate în Coreea de Nord, fiind printre finaliștii la Marele Premiu „Discovery of the year“ și adjudecându-și premiul la secțiunea „Editorial Non-Pro“. Documentarul *Coreea de Nord, nimic de invidiat* a rulat la TIFF în 2012. În 2013 a fost ales în selecția oficială la Astra Film Festival Sibiu, unul dintre cele mai importante festivaluri de documentare din Europa de Est. La Editura Polirom a mai publicat *Războaiele mele* (ediția I, 2010; ediția a II-a, 2013) și albumul de fotografii *Coreea de Nord, un lagăr cât o țară* (2012).

Un cavaler la masa prințului Război

E imposibil să nu-l cunoști și să nu-l recunoști pe Adelin Petrișor. Deși încă foarte tânăr, a îmbătrânit în toate uniforme de campanie ale ultimelor războaie globale. În Afganistan, Irak, Egipt, Liban, Libia și, mai nou, dar nesurprinzător, dacă-l cunoști, în Coreea de Nord.

Mi-l imaginez stând în carlinga avioanelor militare românești, slab, copilăros, curajos, nervos, cerând voie să fumeze, dar documentat, un fel de Radu Beligan tânăr în rolul unic de corespondent de război, interpretând piesele nescrise ale unui Mihail Sebastian, dacă acesta din urmă ar fi apucat să fie un fel de pandant *avant la lettre* al lui Robert Kaplan sau Ian Buruma, în căutarea explicațiilor lumii.

Dar să nu exagerăm, vorbim acum de Adelin Petrișor. Un *grand reporter*, cum spun francezii, dublat de „izmana pe călător“, cum spuneau mai demult românii. Reporter de televiziune, dar chiar mai mult decât atât. Omul e mereu în ofensivă, pe urmele războaielor noastre mai noi și asimetrice. Are o expresie facială, dar și profesională febrilă, nestatornică, amică cu spectatorul și inamică cu teroristul, când îl vezi și nu-l mai auzi, sub katiușele pseudoeliberărilor noului ev. E om de echipă, un excelent coechipier. Înțelege perfect, mai întâi, austeritatea esențială a actului de război, care nu poate fi transmis decât în același fel: scurt, sec, informat, detașat. Își iubește camarazii de front; ofițerii și piloții care-l duc la fața umflată a locului, cameramanii cu care pactizează băiețește până la ieșiri semilicențioase din povești mortuare – vezi episodul cu Grasu' din cartea de față, la sosirea în Phenian.

E loial apoi, în primul rând, telespectatorului, chiar mai mult decât cititorului. Adică nu face reportaje scrise, ci filmate. Cinetica neastâmpărată a personajului este însă mereu însoțită pe un *crawl*, nevăzut, dar simțit de bunul simț al imaginii, al informației și al oportunității de a se fi nimerit taman acolo.

De data aceasta, în paginile de mai jos, Adelin Petrișor încearcă să schimbe registrul și să transforme documentarul filmat în carte scrisă. Veți constata singuri dacă a reușit. Oricum, notez cu plăcere că teleagitația lui contagioasă intră într-un foarte nimerit contrapunct cu statica sumbră a celui mai interzis stat al planetei. Coreea de Nord este un fel de distopie înfometată a absurdului ideologic cu bombă nucleară, așa cum, odinioară, un fost președinte francez numea Uniunea Sovietică o Voltă Superioară cu armă atomică. Cine ajunge azi în Coreea de Nord? Câteva zeci de ziaristi aleși pe sprânceană. Adelin Petrișor, după cum povestește, s-a ales aproape singur. El surprinde inefabilul morbid al acestui topos carceral cu umor, bunăvoință și reflex critic. Trăsături indispensabile exploratorului de profesie fără polițe de

asigurare pentru întâlnirea cu monștrii nonsacri.

Teza tânărului nostru coleg este că s-a întors, mergând în RPD Coreeană, în ceea ce ar fi devenit România dacă n-ar fi fost ce-a fost. Cu decenii în urmă, la microfonul Europei Libere, făceam eu însumi deseori comparații între autarhia nocivă a ceaușismului terminal și ideile ciuce ale liderului cu umflătură imensă în ceafă care devenise Kim Ir Sen. România era însă și atunci, în izolarea ei autodistrugătoare, o aberație a sistemului comunist european. Adică omul se mai putea feri sau chiar era ferit de malaxor. Coreea de Nord este o patologie a celor mai malefice experimente asiatice, în care insul a fost de mult abandonat sub copitele milenarismului hoardei. Această țară este o anomalie indescriptibilă prin cruzimea cu care liderii ei își tratează cetățenii, dar și prin excepția geopolitică, la fel de monstruos inexplicabilă, care îi este în continuare „amenajată“, în câmpul de tensiuni dintre Rusia, China, Japonia și SUA.

Adelin Petrișor sesizează cu abilitate și agilitate acest ghem neverosimil de suferință, supunere, mancurtizare, dezumanizare și umor negru involuntar. Nu cred că ambasadorul Coreei de Nord de pe Șoseaua Nordului din București, care i-a oferit viză de călătorie la un ceai, oarecum amical, are motive de supărare. Una dintre calitățile de bază ale cărții și ale personajului care este Adelin Petrișor e că, prin graba jovială și politețea sa adolescentină înșelătoare, reușește să te convingă de ceva, apoi de contrariu, fără să rămâi cu regrete.

În bivuacul restrâns al jurnaliștilor români de politică externă însoțind expansiunea conflictelor mondiale, cu pricepere și empatie, Adelin Petrișor este un personaj distinct, oricât de răsfățat. Își achită cheltuielile pentru păstrarea acestui statut cu seriozitate și putere de convingere, asumându-și riscuri inexistente în studiourile talk-show-urilor sterilității domestice, cu o mereu proaspătă și simpatică dorință de aventură.

În peisajul mediatic românesc de azi, atât de previzibil, ca să folosesc un eufemism foarte generos, o astfel de apariție sau, mai exact, dispariție (cu repetiție pe fronturile lumii din care România este parte chiar dacă nu știe) merită salutată și încurajată.

Emil Hurezeanu
București, 25 august 2013

Pentru Smaranda, Maria și părinții mei,
cu dragoste și speranța că le-am dat și motive de mândrie, nu doar emoții

Mulțumiri

Aș vrea să le mulțumesc operatorilor care, de-a lungul celor 18 ani de presă, m-au însoțit în deplasările din zonele de război: Liban, Albania, Irak, Afganistan, fosta Iugoslavie, Israel, Libia, Egipt, Tunisia, Algeria sau Siria. Cu siguranță, fără curajul și profesionalismul lor, reportajele mele nu ar fi fost la fel. Cum nu sunt foarte mulți nebunii care au făcut asta, îi voi enumera aici, fără teamă că lista va ocupa prea mult loc: Mihai Nagy, Cosmin Herea, Mihai Jipa, Dorin Bunea, Florin Dobre, Dan Gecui și Cătălin Popescu (zis și Grasu’).

Nu în ultimul rând, aș vrea să-l amintesc pe Ferenc Vasas, profesor de jurnalism și bun amic, cel care a fost lectorul acestei cărți.

Tuturor le mulțumesc frumos!

Pregătiri

Știu ce a însemnat comunismul românesc. Din fericire, l-am trăit pe pielea mea mult mai puțin decât au făcut-o alții, doar vreo 14 ani. Dar a fost de-ajuns ca să gust din mai toate „plăcerile“ unei vieți controlate dement de un regim ostil omului: mâncare pe cartelă, cozi la alimentară, lumină și apă caldă cu program, propagandă turnată cu găleata în puținele ore de program TV, manifestări faraonice organizate pentru omagierea dictatorului.

Mai târziu, când aveam să-l descopăr pe Orwell, am înțeles că întotdeauna există și mai rău, dar mi-am zis că e ficțiune, că e ceva scornit de mintea unui scriitor dezamăgit de socialismul la care visa, imaginativ și pervers. Aveam să văd că *O mie nouă sute optzeci și patru* își poate găsi lejer corespondentul în realitate, și asta se întâmplă în Coreea de Nord, o țară închisă, condusă de un regim autoritar comunisto-ereditar, singurul de acest tip din lume.

Habar nu am dacă fondatorul comunismului coreean, Kim Ir Sen, s-a inspirat din Orwell sau a inventat, ajutat de camarilă, toate metodele bolnave prin care a făcut dintr-un popor jucăria unei familii. Cert este că El, „liderul suprem“, a venit la putere în 1948, cu un an înainte ca Orwell să publice *O mie nouă sute optzeci și patru*. De atunci, liderii nord-coreeni au avut suficient timp să rafineze metodele prin care-și torturează propriul popor.

Același Kim Ir Sen a născocit doctrina juche; în traducere, termenul ar însemna „prin noi înșine“. Timp de 20 de ani, până în '70, liderul suprem și alți câțiva teoreticieni au elaborat această doctrină. Iată două dintre ideile ei principale: Coreea de Nord trebuie să se bazeze pe resursele proprii, iar componenta militară a regimului trebuie să fie foarte puternică. Teoretic, juche înseamnă că puterea aparține poporului, oamenilor de rând, ei fiind responsabili de construcția viitorului țării. În practică, lucrurile stau cu totul altfel. Puterea este concentrată în mâinile liderului, ajutat de o camarilă formată din politrucii și generali. Regimul a izolat practic țara și, prin propagandă și forță, a modelat poporul așa cum a vrut.

Kim Jong Un, al treilea și actualul lider absolut, a dus doctrina juche mai departe. El le-a vorbit celor din partid despre „kimilsungism“ și „kimjongism“, cuvinte derivate din numele bunicului, respectiv tatălui său. În opinia tânărului dictator, aceste cuvinte definesc ideologia revoluționară a erei juche.

Poate vi se pare mult prea mult. Da, așa este, dar numai pentru o lume deschisă. Pentru Coreea de Nord nu e nimic neobișnuit. La școală, copiii învață că fondatorul avea puterea să oprească sau să aducă ploaia și că, la moartea sa, au lăcrimat toate vietățile pământului.

Din cauza izolării Coreei de Nord la nivel mondial, se știu mult prea puține despre această țară. Despre lideri s-a aflat totuși câte ceva, în special din portretele creionate mai mult sau mai puțin corect de serviciile de informații occidentale.

Nu știm însă mai nimic despre oamenii obișnuiți, despre viața de zi cu zi. Minusculul produs intern brut, unul dintre cele mai mici din lume, ne arată că în Coreea de Nord se trăiește cumplit de greu. Însă nimic mai mult. Toată lumea vorbește despre foametea dintre 1994 și 1998, dar nimeni nu știe dacă atunci au murit sute de mii de oameni sau câteva milioane. Datele diverselor organizații nonguvernamentale și ale Națiunilor Unite se bazează pe estimări și nu pot fi luate în considerare într-un studiu serios. De exemplu, în funcție de sursă, în marea foamete de după '90 au murit între un sfert de milion și trei milioane și jumătate de oameni. O nebunie, un adevărat genocid, cum nu a mai fost după cel de-al doilea război mondial. Toată lumea vorbește despre lagărele de muncă forțată, însă pe hărți acestea au apărut abia acum câțiva ani, și asta după ce au putut fi intervievați câțiva supraviețuitori – foarte puțini.

Este clar că nu doar regimul de la Phenian a recurs la propagandă. În lupta cu clanul Kim, și Occidentul s-a folosit de această armă. Sigur, în Vest, propaganda arată altfel, însă tot propagandă se numește.

În aceste condiții, o vizită în Coreea de Nord este visul oricărui jurnalist de pe planetă. Doar așa poți încerca să vezi cu ochii tăi dacă poveștile oribile auzite sunt doar legende urbane sau reprezintă cruda realitate.

Prin 2007 am făcut primii pași spre această rară experiență jurnalistică. Am căutat pe internet, în speranța că voi găsi un e-mail al ambasadei la care să pot trimite o cerere oficială. Am găsit doar câteva telefoane, la care, din nefericire, nu mi-a răspuns nimeni o bună bucată de vreme. După mai multe încercări, într-o bună zi, o voce pițigăiată mi-a dat speranțe oferindu-mi un fax la care să-mi trimit solicitarea. Firavul semn bun a fost urmat, normal, de o lungă perioadă de tăcere. Nimeni nu-mi putea confirma nici măcar primirea cererii, ce să mai vorbim de procesare, aprobare...

Între timp am schimbat redacția și, o perioadă, s-a așternut praful pe visul meu jurnalistic. După vreun an am reluat asaltul asupra ambasadei nord-coreene. Aceeași demență a telefoanelor la care nu răspundea nimeni. Înarmat cu o hârtie cu antet în care ceream viză de jurnalist, mi-am luat inima-n dinți și

m-am dus la ambasadă.

Clădirea este situată într-una dintre cele mai bune zone ale capitalei, undeva în nord, pe malul lacului Herăstrău. În cea mai mare parte a ambasadei nu stau diplomați nord-coreeni. Nu. Își are birourile o mare firmă rusească de produse petroliere. Legenda urbană spune că, în urmă cu mulți ani, din cauză că Phenianul le-a tăiat fondurile (nu le-a mai plătit nici măcar salariile), diplomații au fost obligați să se autofinanțeze și au închiriat sau au vândut – nu se știe – clădirea firmei rusești.

Ajuns la poarta reprezentanței nord-coreene, am fost întâmpinat de un jandarm plictisit și, în același timp, extrem de mirat să vadă pe cineva doritor să stea de vorbă cu un oficial al ambasadei.

— Bună ziua. Ce doriți? m-a întrebat bărbatul întredeschizând ușa gheretei în care-și făcea veacul.

— Aș vrea să stau de vorbă cu cineva de la consulară...

— De la consulară? a repetat el arcuindu-și sprâncenele, mirat probabil că există și oameni care ar dori o viză pentru Coreea de Nord. Sunați la interfon și vorbiți cu ei, mi-a spus și mi-a arătat un aparat amplasat pe poarta scorojită a reprezentanței diplomatice.

În timp ce jandarmul închidea ușa gheretei, am apăsat înfrigurat butonul, întrebându-mă dacă voi avea mai mult noroc decât am avut cu telefonul. După câteva secunde, o voce de bărbat m-a întrebat într-o română aproximativă ce doresc. Când am spus că sunt jurnalist și că vreau să vorbesc cu un diplomat, legătura s-a întrerupt pur și simplu.

Am rămas contrariat în fața interfonului, neștiind dacă să mai stau sau să plec. M-am uitat la jandarm: a ridicat din umeri și mi-a zâmbit ușor stânjenit. Până să-mi revin din uimire, ca-ntr-un film de groază, poarta mare a ambasadei a început să se deschidă scârțâind; imediat și-a făcut apariția un bărbat slab, de vreo 50 de ani, îmbrăcat cu pantaloni de stofă și o cămașă albă, bine apretată. Tacticos, folosind o telecomandă, omul a închis poarta, de parcă se temea ca nu cumva să intru în ambasadă și să cer azil politic.

— Ce dorește? m-a întrebat uitându-se undeva pe lângă mine.

— Sunt jurnalist și aș vrea să fac un reportaj la Phenian, i-am zis întinzându-i hârtia cu cererea oficială.

— Aha, da, da, înțeleg. Și când vrea să plecați?

— Păi, asta depinde de dumneavoastră. Aș dori să vorbesc cu cineva de la dumneavoastră, să-i explic ce am dori să filmăm și să aflăm care sunt condițiile, am îngăimat, fericit că, în sfârșit, am întâlnit un oficial nord-coreean.

— Bine, la revedere! mi-a răspuns scurt bărbatul, s-a răsucit pe călcâie și,

ajutat de aceeași telecomandă, s-a strecurat în curtea reprezentanței diplomatice, închizându-mi poarta în nas.

Perplex, sub ochii jandarmului pe care, probabil, îl distra absurdul situației, nu știam dacă să mă bucur că, în sfârșit, am putut plasa cererea oficială sau să fiu supărat pentru că șansele de a ajunge în țara familiei Kim păreau din ce în ce mai mici, dată fiind atitudinea diplomatului. Au mai trecut câțiva ani și, așa cum mulți dintre dumneavoastră nu ați primit niciun semn de la reprezentanții Phenianului, nici eu nu am aflat dacă solicitarea mea a fost analizată, aprobată sau respinsă. Nimic. Liniște în eter, cum spun militarii când pleacă la luptă și nu vor să fie descoperiți de inamic.

La un moment dat am aflat că, în sfârșit, reprezentanța nord-coreeană la București are un ambasador. Era oarecum ciudat, pentru că la Phenian noi eram reprezentați doar de un *chargé d'affaires* și, în diplomatie, de obicei, o țară păstrează nivelul de reprezentare al partenerului. Să fie asta un semn că nord-coreenii se deschid măcar un pic? m-am întrebat și am reînceput ofensiva telefoanelor.

Între timp, după o pauză de aproape un an, semnasem cu televiziunea publică. Nu am avut curaj să le spun noilor șefi nimic despre demersurile mele disperate. Mi se păreau fără prea mari șanse de reușită. La un moment dat, după al nu știu câtelea telefon, am reușit să vorbesc cu noul ambasador. Diplomat de carieră, fost șef al misiunii din Franța, Kim Son Gyong era, într-adevăr, un partener de dialog. Spre surprinderea mea – nu mai așteptam nimic bun –, noul ambasador m-a invitat la un ceai, la el la birou. Momentul mi s-a părut un real pas înainte.

După niște ani buni, zeci de faxuri și telefoane, reușisem, în sfârșit, să deschid ușa ambasadei. Cu oarecare emoție, am trecut de poartă, care s-a deschis cu același scârțâit lugubru, și m-am îndreptat spre scările de marmură, unde eram așteptat de o doamnă. Fără să-mi spună nimic, femeia m-a condus într-un salon mobilat auster.

În mijloc erau două fotolii, o canapea și o măsuță de cafea. Pe un perete al încăperii trona, normal, portretul liderului absolut nord-coreean Kim Jong Il. După câteva minute a apărut și șeful misiunii, un bărbat de vreo 50 de ani, care mi-a strâns mâna puternic și m-a invitat, în engleză, să iau loc. Spre deosebire de alți diplomați ai ambasadei, Kim Son Gyong nu știa româna, însă vorbea fluent în franceză și engleză.

Cred că am stat de vorbă vreo jumătate de oră. Am povestit despre TVR și vizitele lui Ceaușescu de dinainte de 1989. Judecând după standardele nord-coreene, omul era mai mult decât deschis. Chiar și din perspectiva unui

european, se vedea că diplomatul știa să vorbească cu un jurnalist. De altfel, mi-a mărturisit că, în mandatul de la Paris, a avut astfel de contacte. Nu, interviuri nu avea voie să dea, însă, ca șef de misiune, îi era mai ușor să se întâlnească cu străinii. Probabil că toate aceste schimburi de idei erau consemnate în rapoarte pentru Phenian.

Kim Son Gyong mi-a promis că va face tot posibilul să-mi faciliteze o vizită în Coreea de Nord, însă a subliniat de câteva ori că nu va fi ușor. Ambasadorul mi-a explicat că, în țara sa, jurnaliștii nu intră când vor, ci doar când sunt invitați de la centru.

Știam asta. Încercasem să ajung la Phenian printr-o firmă de turism britanică având sediul în Beijing. În momentul în care i-am spus patronului că sunt jurnalist nu s-a mai oprit din mulțumiri. Pentru că eram contrariat, britanicul mi-a explicat că nu pot să merg, dar că-mi mulțumește pentru sinceritate. Dacă i-aș fi ascuns adevărul, m-aș fi dus și aș fi fost descoperit, eu aș fi riscat să fiu judecat pentru spionaj, el și-ar fi pierdut licența, iar angajații săi care însoțeau grupul ar fi fost arestați. Foarte puține astfel de firme duc în Coreea de Nord în fiecare an câteva grupuri de occidentali; ele sunt mai mult decât sever controlate.

Cred că ați ghicit că au urmat luni de așteptare. Nimic. Cum făcuserăm schimb de cărți de vizită, l-am mai sunat de câteva ori pe diplomatul nord-coreean. De fiecare dată a fost extrem de politicos, însă mi-a servit doar promisiuni.

Între timp, în decembrie 2011, lumea a aflat că liderul Kim Jong Il a murit în urma „epuizării fizice și mentale“. Anunțul a fost făcut de o prezentatoare a televiziunii de stat din Coreea de Nord. Dictatorul murise cu două zile înainte, însă niciun serviciu secret nu aflase acest lucru – atât de închisă este țara condusă de dinastia Kim.

De altfel, în sudul democratic a urmat un scandal de proporții pe această temă, ce i-a avut în centrul atenției pe șefii serviciilor de informații care au aflat despre moartea celui mai mare dușman de la televizor. Asta spune, cred, mult despre cât de greu accesibilă este țara familiei Kim.

După moartea conducătorului, lumea a văzut imagini cu zeci de mii de nord-coreeni care jeleau, își smulgeau părul din cap și se loveau cu pumnii. Tot atunci a apărut și noul conducător, Kim Jong Un, fiul cel mai mic al lui Kim Jong Il, un tânăr despre care nu se știa mare lucru. Nici măcar vârsta exactă nu era cunoscută.

În presa occidentală au apărut relatări potrivit cărora noul lider ar fi studiat în Elveția, fiind înscris la școală drept copilul unui diplomat nord-coreean. Or fi

povești? Cine știe? În orice caz, în aceste condiții, Coreea de Nord devenea o țintă și mai importantă pentru media internațională. Pentru mine, pe acest subiect, nu se anunța însă nimic interesant. Aceeași tăcere enervantă din partea ambasadei. Asta până pe la începutul lunii martie 2012.

Într-o dimineață deschid un e-mail. Era în engleză și am văzut ceva legat de Coreea. Convins că era de la un diplomat sud-coreean pe care-l cunoșteam, am început să citesc fără prea multă tragere de inimă. La un moment dat am înghețat. Era ceva legat de Pyongyang (numele capitalei nord-coreene în engleză).

Cu ochii aproape ieșiți din orbite, am descoperit că era un mesaj de la ambasadorul nord-coreean care se scuza că mi-a pierdut numărul de mobil și mă ruga să iau legătura URGENT cu el pentru că exista posibilitatea să plecăm la Phenian. Cu greu mi-am reprimat un urlet de bucurie. Am făcut-o nu pentru a nu-mi speria colegii, oameni cu inima tare de altfel, ci mai mult dintr-un fel de superstiție. După atâția ani de așteptare, brusc, mi s-a făcut teamă că nu era decât un fel de alarmă falsă. Câteva zile nu le-am împărtășit nici măcar șefilor de la TVR vestea bună. După încă o discuție telefonică cu ambasadorul, am stat de vorbă cu Anca Lăzărescu, directorul de la acea vreme al departamentului de știri al TVR.

— Anca, am primit aprobare să mergem o săptămână la Phenian, în aprilie, cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de la nașterea lui Kim Ir Sen.

— Hait! a exclamat șefa redacției.

— Doar atât? Mergem, nu? am întrebat-o pe Anca.

— Daaa, sigur, numai că m-ai luat prin surprindere cu vestea asta. Ești sigur că ne dau viza?

— Da, chiar ambasadorul lor mi-a vorbit de invitație, i-am zis și, pe scurt, i-am povestit Ancăi epopeea legăturii mele cu reprezentanța nord-coreeană.

Deși bugetul pentru deplasare nu era unul fabulos – câteva mii de dolari –, mi-a fost teamă că mai-marii din TVR nu-și vor da acceptul. Televiziunea avea probleme mari cu banii, datorii către diverși parteneri, precum și la bugetul de stat. Am stat cu inima cât un purice până când referatul cu deplasarea la Phenian a parcurs complicatul drum birocratic din televiziunea publică. Alexandru Lăzărescu, președintele TVR din acel moment, nu s-a opus și, după zile de așteptare, am primit undă verde. Urma să-mi îndeplinesc un vis pentru care luptasem ani în șir. Mi-am ales ca partener pentru această aventură asiatică un operator care îmi era și prieten foarte bun, Cătălin Popescu, zis Grasu’.

— Faci mișto de mine, nu? mi-a zis colegul în momentul în care i-am dat vestea că plecăm în Coreea de Nord.

— Nu, chiar mergem! Hârțiile au fost aprobate, urmează să ne ia bilete de avion și gata. Plecăm.

— Du-te dracu', nu te cred! Dacă mă minți, îți doresc să te treacă ăștia la *Tezaur folcloric*, ca să fii mâna dreaptă a Marioarei Murărescu.

— Grasule, chiar nu glumesc. Avem invitație la Phenian. Șefii au fost de acord și acum treaba-i în mâinile noastre.

— Păi, ne lasă ăia să tragem vreun cadru sau ne ducem ca să fie drumul cu oameni?

— Vom vedea. Sunt câteva lucruri importante. Vor să lanseze o rachetă care, chipurile, să plaseze un satelit pe orbită, vor fi o paradă de proporții și probabil multe alte demonstrații gen Ceaușescu.

Aveam mare încredere în Grasu'. Era un operator talentat și îl știam bine ca om. Eram compatibili. Era vesel, avea umor. La filmări ne distram tot timpul, chiar și în zone de război.

La începutul anului 2011 am filmat împreună în Egipt căderea președintelui Hosni Mubarak. Am trecut amândoi prin momente grele. Am fost fugăriți de susținătorii președintelui aflați la vânătoare de jurnaliști occidentali. La un moment dat am fost chiar luați pe sus de niște civili care ne acuzau de spionaj. Am fost atunci amenințați cu cuțitul, cu pistolul, iar Grasu' a reușit să filmeze pe ascuns toate aceste lucruri. Protestatarii ne-au luat caseta, dar nu și cardul din cameră, așa că imaginile noastre au fost difuzate o zi întreagă de postul de știri Euronews.

Într-una din zilele revoluției mergeam amândoi prin zona Pieței Tahrir, încercând să trecem neobservați. Aveam doar o cameră ascunsă și îi filmam pe susținătorii lui Mubarak, hotărâți să-i scoată din piață pe protestatari, dar și pe jurnaliștii străini. Mergeam ca un robot; de frică, îmi simțeam genunchii ca de plastilină. Grasu' era și el speriat. Amândoi încercam să nu întoarcem capul când auzeam urletele unor oameni care se apropiau în fugă. Nu știam dacă ne descoperiseră sau ținta era altcineva. După câteva zeci de minute de tăcere mi-am zis că ar fi bine să fac ceva ca să mai detensioneze atmosfera. Mai aveam ceva de mers până la hotelul nostru și pericolul era departe de a fi trecut.

— Grasule!

— Ce-i? a întrebat precipitat prietenul meu, convins că observasem ceva.

— Ai fute-o pe...? și i-am dat numele unei femei complet dizgrațioase pe care o știam bine amândoi.

Da, poate că e un gest care nu-mi face absolut deloc cinste, însă așa am crezut eu în acele momente extrem de tensionate că îi pot abate atenția de la indivizii furioși, înarmați cu macete și răngi. Normal, Grasu' a rămas cu gura

întredeschisă preț de câteva secunde, timp în care eu am încercat să par relaxat chicotind, însă doar Dumnezeu știe ce nod aveam în gât.

— Ești un bou, bă! Un bou sinistru, pervers și descrieriat. Cum poți să te gândești la așa ceva când aproape-am făcut pe noi de frică?

Și m-a ținut tot așa până am ajuns în siguranță la hotelul în care eram cazați. Din când în când îi mai adresez acea întrebare și râdem de fiecare dată ca doi apucați. Da, cu bune și rele, am trecut împreună prin multe, inclusiv atunci când am filmat în Japonia, în zonele devastate de tsunami sau la centrala de la Fukushima, unde nivelul radiațiilor era de câteva zeci de ori mai mare decât cel normal. Vă dați seama că, în aceste condiții, plecarea alături de Cătălin era de bun augur.

Cu câteva zile înainte de a ne urca în avionul care avea să ne ducă la Beijing, ambasadorul ne-a invitat pe amândoi la reprezentanța din Herăstrău. Am băut un ceai în timp ce un diplomat ne-a aplicat pe pașaport mult visatele vize nord-coreene.

— Să știți, domnule Petrișor, că vor mai fi ocazii de acest gen. Depinde doar de dumneavoastră, mi-a zis omul zâmbind subțire.

— Cum? Nu prea înțeleg... am zis eu făcând pe prostul.

— Depinde de ce transmiteți. Noi suntem foarte atenți și...

— Să știți că încerc să nu plec niciodată cu idei preconcepute. Nu am o agendă ascunsă. Voi vorbi doar despre ce văd. Sunteți conștient de diferențele dintre țara mea și a dumneavoastră?

— Sunt. Am trăit și la Paris, și la Phenian. Totuși, dacă ne veți privi cu înțelegere, nu veți mai avea niciodată probleme cu viza, a mustăcit diplomatul. Uite, am un prieten francez care este corespondent la Tokyo pentru un mare ziar. Călătorește frecvent, fără probleme, în Coreea de Nord. Este unul dintre puținii occidentali cu intrare bună la noi.

Am dat din cap și am încercat să schimb subiectul întrebând de programul vizitei noastre.

— Vom merge la graniță? Vom ieși din capitală?

— Nu cred. Stați doar o săptămână și vor fi atâtea lucruri de văzut. Sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea liderului suprem Kim Ir Sen este o sărbătoare uriașă. Poporul va face tot posibilul să vă arate asta, a zis ambasadorul și și-a aprins o țigară din care a tras pe îndelete.

— Totuși, aveți detalii legate de program? Vom vedea racheta, vom merge la paradă?

— Da, și asta, dar și multe, multe altele...

Am ieșit din ambasadă aproape levitând de fericire. Cu un zâmbet tâmp

întipărit pe față, m-am dus la mașină gândindu-mă că, într-adevăr, suntem și mai aproape de aventura jurnalistică în țara clanului Kim. Și Grasu' era vesel, însă mult mai rezervat. Nu el se luptase ani în șir cu reprezentanții nord-coreeni. El se gândea ce cameră, ce obiective să ia ca să filmeze uriașa paradă militară la care urma să asistăm. Capul îi stătea mai degrabă la grandangulare, filtre, lumini. M-am uitat la el cum își socotea pe degete lista cu echipamente și am fost sigur că va ști să surprindă foarte bine megalomania unui regim dictatorial unic în lume. Și într-adevăr, Grasu' nu mi-a înșelat așteptările, însă, având întotdeauna o abordare abruptă, avea să-mi complice relația cu ghidul nord-coreean, un om care nu prea înțelegea umorul colegului meu. Dar despre toate acestea ceva mai încolo.

Drumul

Aveam să descopăr că este complicat să ajungi în Coreea de Nord chiar și atunci când ai viză. Am pornit spre peninsula via Beijing. De acolo urma să zburăm la Phenian cu compania nord-coreeană, una dintre cele mai slab cotate din lume, mai cu seamă din cauza vârstei depășite a flotei. Îmbietor, nu-i așa?

Am încercat să fac rezervări pentru ultimul segment de zbor, însă Air Koryo nu avea o pagină web. Nu-și poate face rezervare oricine dorește. Nu. Dacă vor ei să te primească, îți dau și bilet. Ambasadorul nord-coreean la București mi-a dat asigurări că voi fi în avionul spre Phenian fără probleme. În momentul în care ajungeam în China, trebuia să mă duc la biroul Air Koryo și să plătesc biletele. De rezervare nu era nevoie, ambasada se ocupase de asta pe filiera ei.

Eram foarte stresat pentru că nu stăteam foarte mult în Beijing și nu voiam cu niciun chip să pierd avionul spre Phenian. Cum era de așteptat, drumul de la aeroportul internațional din Beijing până în centru, la hotelul unde Air Koryo avea reprezentanța, a durat o veșnicie. Capitala Chinei are o populație comparabilă cu a României și un trafic pe măsură. Teoretic, depășiserăm orele de program și nu mai puteam să cumpărăm biletele pentru Coreea de Nord. Am intrat în panică, am pus mâna pe telefon și l-am sunat pe ambasadorul nord-coreean la București.

— Bună ziua, Adelin sunt.

— Bună ziua, domnule Petrișor. Ați ajuns în China, da?

— Da, însă am o mare problemă. Încă nu am ajuns la Air Koryo și, teoretic, biroul lor s-a închis, i-am zis precipitat diplomatului.

— Ha, ha, ha, nu vă faceți probleme! Vă așteaptă oricât. Poate nu-nțelegeți, dar s-a luat decizia să fiți în avion și veți fi, m-a liniștit ambasadorul.

— Dar dacă nu vor mai fi locuri? am întrebat timid, speriat oarecum de varianta în care diplomatul mi-ar fi spus „asta e viața“.

— Cum să nu fie locuri, domnule Petrișor? Facem! Dăm pe cineva jos și sigur ajungeți. Lucrurile acestea sunt aprobate la nivel înalt și nu sunt negociabile.

Da, mergeam într-o țară în care puterea era centralizată. Când se hotărăște ceva se și întâmplă. Singurele reguli sunt cele impuse de regim. Când partidul ia o decizie, toți o execută. Air Koryo nu e o companie comercială care vrea

profit. Este o unealtă de plimbat oamenii de colo-colo, aflată la discreția regimului, nu a pieței concurențiale.

Citisem că, din cauza aparatelor foarte vechi, de tip Tu-154 și IL-62, compania aeriană era pe lista neagră a Uniunii Europene. Știam că are o flotă mică, de numai nouă avioane, cele mai multe fiind vechi și nu tocmai bine întreținute. Nord-coreenii au doar două aparate noi, moderne, două Tu-204.

Am ajuns la reprezentanța liniei aeriene la două ore după închidere. Așa cum îmi dăduse asigurări ambasadorul nord-coreean la București, eu și Grasu' eram așteptați de două funcționare tinere și frumoase. Ne-au luat pașapoartele și câteva sute de dolari, prețul a două bilete dus-întors, și, după câteva minute, totul era aranjat. Una dintre domnișoare ne-a explicat într-o engleză curată la ce oră trebuia să fim a doua zi la aeroport. Ușurat, am plecat spre hotelul în care urma să dormim o noapte. Da, mai trecuserăm un hop, dar câte vor mai fi? mă tot întrebam în gând. Grasu' era relaxat și se pregătea de acțiune.

— Petre, suntem pe treabă, tată. Măine la prânz suntem în „curul pământului“, acolo unde n-a mai călcat vreo echipă de televiziune de la noi de vreun sfert de secol, îți dai seama? Încerca să mă încurajeze colegul meu.

Când era foarte entuziasmat și binedispus, Grasu' mi se adresa cu apelativul „Petre“. Făcea referire la o poveste mai veche, petrecută pe vremea când lucram la Antenă. Aveam acolo un coleg operator meseriaș, însă puțin sărit de pe fix. El mă tot bătea la cap să-l iau în război, iar eu nu știam ce să inventez ca să nu-l refuz prea abrupt. La un moment dat, omul s-a întors la muncă după un concediu medical de vreo două luni. Avea chef de ceva acțiune și, în momentul în care m-a văzut pe holurile televiziunii din Băneasa, a început să zbiere: „Joacă-mă, Petre! Joacă-mă!“. Colegii s-au amuzat și, de atunci, de multe ori, când plecam la diverse filmări, operatorii mă strigau în glumă Petre.

— Stai să vedem și ce putem filma, i-am replicat lui Grasu'. Din câte știu, fiecare echipă are un ghid, care-i un fel de Dumnezeu: asta filmezi, asta nu, mergem pe aici, nu pe acolo. Ce dracu', ți se pare că vom face ce ne taie capul, ca-n Egipt?

— Poate că nu, dar sunt și părți bune. Sigur nu ne va putea face nimeni nimic, se hlizea Grasu', plin de energie.

— Hai să ne liniștim! Nu vom avea telefoane celulare, nu știu cum vom face coordonarea pentru directurile din *Telejurnal*.

— Ce ai, mă? Te doare capul? Ce direct?

— Pentru prima dată în istoria țării, conducerea de la Phenian a aprobat ca agenția Associated Press să monteze un *feed point*, i-am explicat eu.

Feed point-ul este locul special amenajat de unde jurnaliștii își pot transmite

prin satelit reportajele sau pot intra în direct.

— Cuuum? Te arestează dacă ai telefon pe satelit, dar îi lasă pe ăștia cu ditamai antena? E foarte tare! s-a entuziasmat Grasu’.

— Stai tu liniștit, că toți oamenii AP-ului sunt dublați de nord-coreeni. Doar nimic nu mișcă fără știința regimului, liniile telefonice sau cele video sunt monitorizate permanent. Știi replica aia dintr-un film românesc apărut imediat după revoluție? „Nici musca nu iese de aici nefutată!”

— Da, cam așa, suntem toți la mâna lor, a conchis pe un ton grav Grasu’. Dar asta nu înseamnă că trebuie să fim triști. Vom asista la istorie, colegu’. Înțelegeți?

Înțelegeam. Am fost norocos că, într-un timp relativ scurt, cam 15 ani, am avut parte de multe evenimente marcante, însă acest gând nu îndepărta stresul și nu răspundea numeroaselor întrebări pe care mi le puneam. Cum ne vom înțelege cu ghidul? Ce vom putea filma? Îl vom vedea pe Kim cel mic?

Ultimul lucru pe care-l admitea mintea mea era să mă întorc acasă cu doar câteva cadre.

Da, era important că intram în premieră în Coreea de Nord, însă nu era și suficient. Trebuia să vedem cât mai mult din ceea ce se petrecea acolo, să vorbim cu oamenii de rând. A doua zi, dis-de-dimineață, ne-am dus la aeroport. Și Grasu’, și eu am fost fericiți să descoperim că la chinezi sunt camere generoase pentru fumat, lucru care, cel puțin pe mine, m-a ajutat să mă calmez puțin. Am văzut și aeronava trasă la burduf și am mai avut un motiv de bucurie.

— Grasule, avem o șansă să nu ne prăbușim. Zburăm cu cea mai modernă aeronavă a lor, un Tu-204, i-am spus vesel colegului.

— Lasă, Petre, că oricum nu cădem noi așa de ușor. Și oricum, zborul este scurt, puțin peste o oră. Mergem și cu deltaplanul! mi-a zis Cătălin făcând pe voinicul.

Aeronava arăta foarte bine. Tu-204 este cel mai recent proiect al celor de la Tupolev, care doar au proiectat aeronava, nu au și construit-o. La bord te simțeai exact ca într-un Boeing sau Airbus. Aveai până și monitoare cu cristale lichide. Cu câteva minute înainte de plecare, pe ecrane a început să ruleze un film de prezentare. Mă așteptam să fie ca în orice alt avion, un material despre măsuri de siguranță, proceduri de evacuare, ieșiri de urgență și așa mai departe. Am rămas cu gura căscată când am auzit un cântec patriotic și am văzut fotografia lui Kim Ir Sen.

— Ce dracu’, mă?! Și filmul din avion îi cântă pe lideri? m-a întrebat Grasu’.

Am dat să scot telefonul ca să filmez, dar o însoțitoare de bord s-a apropiat

în fugă și mi-a spus precipitată:

— *No picture, sir! No picture!*

Nici prin cap nu-mi trecea atunci cât de des aveam să aud acele cuvinte în scurta mea ședere la Phenian. Zborul a fost relativ scurt și plăcut. Abia am avut timp să-mi adun gândurile, că aeronava a și început coborârea.

În acel moment am început să privesc mai atent peisajul, fiind convins că nu voi avea voie să ies din capitală, să văd zona rurală. Pâlcuri de case sărăcăcioase, dar și blocuri mici, curate treceau repede pe sub aripa avionului. Ce m-a frapat a fost că, deși am văzut și localități mai mari, nu am putut observa decât drumuri bătătorite, niciunul asfaltat.

Se spune că rețeaua nord-coreeană de drumuri lasă de dorit, că este chiar și sub infrastructura proastă de pe la noi. De fapt, nici nu prea au nevoie de șosele asfaltate. Numărul de mașini este foarte mic, mai ales că, în afara armatei și a altor câtorva instituții, nimeni nu are voie să dețină un autoturism.

Ulterior aveam să aflu de la ghid că demnitarii au mașină de serviciu doar de la ministru adjunct în sus. Toată lumea merge cu tramvaiele și autobuzele sărăcăcioase, cu bicicleta sau pe jos. Aveam să observ că o stradă considerată cu trafic la ei este tot atât de aglomerată ca un drum dintr-un cartier bucureștean duminica, la prânz.

Aterizarea a decurs normal și, la câteva minute după deschiderea ușii, ne-am îndreptat pe jos spre aerogară, o clădire mică, meschină, aflată în renovare. Clădirea aeroportului arăta mai degrabă ca a unui cămin cultural dintr-un sătuc îndepărtat al României. Pe rând, am trecut prin filtrele de securitate, iar bagajele ne-au fost scanate de niște militari. După ce ne-au fost verificate și pașapoartele, când am dat să ies, nerăbdător să fumez o țigară, o domnișoară drăguță îmbrăcată într-o uniformă verde mi-a pus o mână-n piept:

— *Sir, phone? Phone?*

— Ce doriți? am întrebat-o în engleză.

— *Phone, phone*, repeta femeia în buclă.

Am scos celularul și i l-am întins. L-a înșfăcat imediat și mi-a făcut semn să o urmez. Într-o cămăruță de doi pe doi metri erau mai multe sertare. A băgat mobilul meu într-unul dintre ele și mi-a întins un carton. Îmi era clar că îmi voi vedea telefonul abia la plecare și că, între timp, serviciile lor de securitate vor copia tot ce găsesc în el. Aflasem asta de la un amic care fusese acolo ca turist. M-am hotărât să mă joc puțin cu funcționara.

— Când îl primesc înapoi, doamnă? am întrebat-o în engleză.

— *Go, go!* mi-a zis femeia și mi-a arătat ușa.

Mi-am dat seama că o discuție cu funcționara era doar o pierdere de timp,

mai ales pentru că vocabularul ei în limba engleză se rezuma la câteva cuvinte.

La ieșirea din clădirea aeroportului am văzut vreo patru autocare. Chiar lângă ușă stăteau câteva zeci de jurnaliști. Printre ei erau câțiva americani, ruși, chinezi și britanici. Ca și noi, aveau aparate foto sau camere video profesionale. Mi-am aprins o țigară, gândindu-mă la ce va urma.

La un moment dat și-a făcut apariția un fotograf nord-coreean îmbrăcat în uniforma poporului: un costum cu guler-tunică, purtat de cei din aparatul de stat, lansat – de cine altcineva? – de Kim Jong Il. Bărbatul, cu un aparat foto de ultimă generație atârnat de gât, ușor disperat, a început să ne facă semne să ne grupăm. Își agita mâinile haotic, zâmbea tot timpul și vorbea în coreeană.

Cei mai mulți dintre jurnaliștii străini ne uitam la el bulversați, neînțelegând de ce trebuie să stăm la poză. Cu greu, ne-am strâns cu toții și, extrem de mulțumit, fotograful oficial a tras câteva cadre. Am intrat în vorbă cu un tip blond care fuma lângă mine.

— Salut! Ai zâmbit frumos pentru poza din ziarul de mâine? l-am întrebat și i-am întins mâna, prezentându-mă.

— Salut! Daaa, am tras cel mai sexy zâmbet. Angus, ITV – o cunoscută și puternică stație de televiziune britanică, mi-a spus și mi-a strâns mâna.

— Cred că ne-am mai intersectat. Nu cumva ai fost în Tripoli primăvara trecută, în timpul războiului? l-am întrebat sub impresia că figura îmi era foarte cunoscută.

— Ba da, am stat o lună la hotel Rixos, mi-a răspuns zâbind. Ce mică-i lumea!

— Ai idee ce facem acum? Văd că stăm chiar lângă autocarele cu care vom pleca, dar nu se întâmplă nimic.

— Păi, trebuie să ne întâlnim toți cu ghizii. Fiecare echipă are un ghid care vorbește limba țării din care vine echipa. Totul e studiat și aranjat. L-ai cunoscut pe al tău? m-a întrebat jurnalistul britanic.

— Nu, am stat și am așteptat, dar, cum a trecut aproape o oră, mai bine dau o raită pe aici și, cine știe, poate-l întâlnesc. Sigur e un ghid și pentru mine. Ce n-aș da să se fi greșit și să se fi uitat să mi se desemneze unul!

Am plecat să văd ce-i prin zonă. Mergând spre autocare, am dat de o baracă părăginită pe care scria cu vopsea *Shop*. Da, așa arată *duty free*-ul aeroportului internațional din Phenian: ca un dormitor mobil în care se odihnesc muncitorii de pe un șantier. Curios, am decis să intru să văd ce era de vânzare în cel mai urât magazin pe care-l văzusem până atunci, când cineva m-a bătut pe umăr. Un bărbat de vreo 40 de ani îmi zâmbea cu gura până la urechi.

— Adelin Petrișor? a întrebat și mi-a întins o mână moale și transpirată. Eu

sunt Ri, ghidul tău, a continuat în română. Bine ai venit în Republica Populară Democrată Coreeană.

— Mulțumesc! Voiam să beau o cafea. Intrăm?

— Da, da, ești invitatul meu, mi-a zis bărbatul și, politicos, a deschis ușa *shop*-ului.

Înăuntru era, de fapt, un bar în fața căruia se aflau câteva mese sărăcăcioase. Într-o vitrină frigorifică se zăreau câteva prăjituri destul de turtite. Nici urmă de clienți. Atmosfera m-a dus cu gândul la cofetăriile comuniste în care nu găseai mai nimic. În spatele barului era o femeie și, ca toți cei pe care-i întâlnisem până atunci, avea un zâmbet larg, întins pe toată fața. Era îmbrăcată ca ospătarii din cârciumile de dinainte de '89 de la noi: cu cămașă albă apretată și vestă neagră lucioasă, probabil din cauză că a fost spălată și călcată de foarte multe ori.

Ghidul a comandat câte o cafea și apă și ne-am așezat la masă. Am început să discutăm despre program, despre ce vom face în zilele următoare. La cele mai multe dintre întrebări, răspunsurile lui Ri erau standard: nu știu, vom vedea, programul nu a fost definitivat.

Româna lui era căznică. Se vedea că se străduiește mult să-și amintească cele mai multe cuvinte. Oricum, ne înțelegeam și asta era cel mai important. Bărbatul ne-a povestit că a fost diplomat acreditat la București timp de vreo trei ani. Vorbea cu nostalgie despre Herăstrău, terase, restaurante. Spunea că i-a plăcut mult Bucureștiul și că, în viitorul apropiat, spera să se întoarcă la post. Am stat de vorbă 10-15 minute. Nu am putut să beau cafeaua, avea un gust oribil. Probabil că așa era celebrul nechezol de pe vremea lui Ceaușescu.

— Ri, cum plătim? Am doar dolari. E vreun schimb valutar aici? am întrebat, hotărât să achităm nota. Doar e aeroport.

— Nu e niciun schimb valutar, dar poți plăti cu valută. Cafeneaua este doar pentru străini, nu e nicio problemă, mi-a zis ghidul.

— În regulă, dar tot trebuie să schimbăm bani ca să avem la hotel, nu?

— Nu. Străinii plătesc doar în dolari sau euro peste tot. La hotel, la restaurant, la bar nu îți trebuie woni [moneda nord-coreeană].

Citisem că, de fapt, banii lor nu valorează mai nimic și că, pe piața neagră, e preferată valuta. Oricum, străinii nu aveau voie să aibă woni, ci erau obligați să plătească doar în dolari, euro sau yuani, moneda chinezească.

De altfel, într-o săptămână nu am reușit să văd nici măcar o singură bancnotă nord-coreeană, deși am cerut asta. Nu am putut să aflu nici care e cursul oficial; ghidul mi-a spus că nu-mi trebuie această informație din moment ce voi plăti doar în dolari. Găsisem pe internet că, în urmă cu câțiva ani, oficial,

un won echivala cu ceva mai puțin de trei dolari, un curs total nerealist. Ulterior, tot oficial, un dolar a ajuns la peste 140 de woni.

Puținii oameni care au reușit să evadeze din Coreea de Nord au povestit însă că inflația galopantă făcuse, în urmă cu vreo patru ani, ca, pe piața neagră, un dolar american să echivaleze, de fapt, cu 4.000 de woni. Dumnezeu știe care mai e situația acum. Oricum, ținând cont de economia aproape inexistentă a țării, cursul poate merge doar înspre mai rău, nicidecum spre mai bine.

Însoțiți de Ri, ne-am urcat într-unul dintre autocare. Și ceilalți jurnaliști însoțiți de ghizi au făcut același lucru și, la aproape două ore de la sosire, în coloană, ne-am pus în mișcare. Autocarele erau vechi și ponosite, dar foarte curate. Toți ziariștii s-au lipit de geamuri, încercând să prindă cât mai mult din atmosfera nord-coreeană.

Aeroportul este situat în afara orașului și acest drum reprezenta singura șansă să vezi și altceva în afară de centrul Phenianului. Șoseaua pe care mergeam era aproape pustie. Puteai număra pe degetele de la o mână mașinile întâlnite. M-am apucat să fac fotografii. Inițial, am făcut-o mai discret, de teamă să nu mi se spună că nu am voie, însă, când am văzut că ghizii par relaxați, mi-am montat obiectivul de 200 mm și am început să trag în rafale imagini cu oameni, case, câmpuri, liziere, tot.

Mi-a sărit în ochi că erau foarte mulți nord-coreeni care mergeau pe jos. Culoarea dominantă era cenușiul. Toți, dar absolut toți erau îmbrăcați în culori terne. Unii purtau uniforma poporului și aveau în piept insigne cu chipul liderilor. Mergeau încolonați ca și cum cineva i-ar fi mânat din urmă. Nimeni nu gesticula, nimeni nu era exuberant. Nu, fiecare își vedea de drumul lui și atât.

Din loc în loc, pe drumul de la aeroport am observat grupuri de muncitori care plantau panseluțe. Fiecare grup era monitorizat de un polițist în uniformă. În Coreea de Nord, uniforma polițiștilor este apropiată de cea a militarilor. Cu caschete ridicol de mari, cu mâinile la spate, răscărănați, oamenii legii stăteau cu ochii pe cei care îngrijeau spațiile verzi. Imaginile mi s-au părut suprarealiste, aveau ceva ce aducea mai degrabă a lagăr decât a țară care se laudă că este condusă de voința populară.

În rest, clădirile care îmi treceau cu repeziciune prin fața ochilor erau cenușii și terne, exact ca acelea construite de comuniștii români în cartierele periferice ale capitalei. Pentru o clipă m-am gândit că în Coreea de Nord culorile au fost scoase în afara legii. Firește că nu e așa, însă griul-șobolan pe care îl întâlnești la tot pasul îți dă un sentiment ciudat, care-ți face părul măciucă. Pentru mine, acest drum a reprezentat începutul unei întoarceri în

timp. Totul, dar absolut totul îmi aducea aminte de vremurile mizere de dinainte de 1989: lipsa culorilor, mușenia oamenilor, fețele lor mereu îngândurate, blocurile urâte, mașinile vechi și puține, numărul mare de oameni ai legii.

La un moment dat am surprins un ofițer cu multe stele pe umăr care pedala de zor pe o bicicletă din secolul trecut. Nu știam gradele și l-am întrebat pe Ri. Era un colonel de armată.

— Petre, unde dracu' m-ai adus? gândi Grasu' cu voce tare.

— Vorbește mai încet, că Ri înțelege româna și stă la un metru de noi! am încercat să-l liniștesc pe colegul meu.

— Vă place Phenianul? a intervenit ghidul.

— Încă nu am văzut mare lucru, m-am scuzat eu imediat, evitând un răspuns tranșant.

Nu am terminat bine, că Grasu' s-a și simțit obligat să mă completeze.

— E de belea, Ri! Mai rar așa ceva, s-a hlizit el, uitându-se fix în ochii ghidului.

— Ce înseamnă „de belea“, Cotlin?

Așa pronunța Ri numele colegului meu.

— Adică e frumos, Ri! E... ceva rar, înțelegi?

Am încercat de multe ori să-l temperez pe Grasu', să-i spun că trebuie să fie mai diplomat, însă temperamentul lui vulcanic mi-a zădărnicit toate eforturile. Vorbea cu Ri direct, fără ocolișuri. Relația lor era plină de umor și merita urmărită. La un moment dat, la o filmare, Ri l-a întrebat pe Cătălin dacă ar vrea să vină cu familia în vizită în Coreea de Nord. Orice om normal ar fi scăldat-o. Nu și Grasu'.

— Ri, mă crezi chiar atât de prost? Ce să fac aici? Tu încă plângi după libertatea de la noi și nici noi nu suntem vreo mare democrație, iar eu să vin la Phenian? Păi, ce, sunt bou?

Replicile astea brutale îl lăsau pe ghidul nord-coreean fără suflare. Se uita la mine și se străduia să zâmbească. Totuși, relația cu Ri avea să fie bună. De multe ori a încercat să ne ajute, atât cât îi permitea însă statutul.

Drumul cu autocarul a durat vreo jumătate de oră. Ne-am oprit în uriașa parcare a hotelului Yanggakdo, destinat exclusiv străinilor. Este a doua clădire ca înălțime din Coreea de Nord: are 170 de metri și 47 de etaje. Hotelul este situat pe o insulă de pe fluviul Taedong, care străbate capitala Phenian, are 1.000 de camere și a fost dat în folosință în 1992. Ultimul etaj este un restaurant care se rotește. Yanggakdo este construit special pentru a lua ochii străinilor, însă, la o privire mai atentă, observi că nu a mai fost renovat de două decenii, are niște lifturi cu care faci o veșnicie și oferă servicii chiar mai proaste decât

cele de pe litoralul românesc.

După cum mă așteptam, cazarea a durat mult. Eram un grup numeros, iar la recepție erau doar doi angajați. Ri s-a bătut ca un leu cu ceilalți ghizi ce încercau să-și cazeze jurnaliștii de care răspundeau, s-a băgat în față și a reușit până la urmă să ne obțină o cameră. Nu am fost chiar ultimii cazați. Am aflat că nu se primesc carduri de credit. Sincer, m-aș fi mirat să primească. De asemenea, recepționera ne-a cerut să plătim în avans totul.

— Păi, de ce, Ri? Unde putem fugi fără să plătim? am întrebat mai mult în glumă.

— Adelin, așa e regula. Vă rog, lăsați și pașapoartele! Nu mai aveți nevoie de ele. Vă fac eu o acreditare.

— Și când le luăm înapoi?

— Peste o săptămână, când veți pleca, da? Totul e în regulă acum, și-a frecat Ri mâinile, mulțumit.

— Mergem în cameră, facem un duș și ne vedem peste o oră? i-am sugerat ghidului.

— Da, sigur, cum vreți. Eu mă ocup de acreditare și încerc să aflu programul pentru zilele următoare, ne-a spus ghidul și s-a pierdut în mulțimea din holul hotelului.

Am fost cazați în partea superioară a hotelului, pe la etajul 26, dacă-mi amintesc bine. Sigur, drumul cu liftul nemodernizat dura o veșnicie. Camera era destul de mică, avea două paturi, mobilier foarte vechi și un televizor color cu tub, imens. Era, în schimb, foarte curată, lucrul cel mai important. Grasu' a fost fascinat de noptierele care aveau un radio încorporat, după modelul anilor '80.

— Câte microfoane și camere or fi montat ăștia aici, Petre? m-a întrebat colegul meu cu un zâmbet larg.

— Are vreo importanță? i-am răspuns eu, tot cu întrebare.

De la fereastra noastră vedeam un imens șantier, priveliște ce s-a dovedit mai interesantă decât credeam. În fiecare dimineață asistam la gimnastica de înviorare a muncitorilor. Câteva sute de oameni se aliniau și făceau exerciții fizice în timp ce din niște difuzoare de tablă în formă de goarnă răsună muzică patriotică.

Da, aceasta era camera căreia urma să-i spunem casă în următoarea săptămână. Sunt destul de obișnuit să mă mut din hotel în hotel, am călătorit foarte mult și asta e o condiție *sine qua non* a profesiei mele. Stătusem și în condiții mult mai proaste, dormisem sub cerul liber, pe jos, cu pușcașii marini, în Irak.

Camera din hotelul nord-coreean îmi dădea fiori, și nu din cauza

mobilierului sau a mărimii, ci din cauza gândului că cineva ne va scotoci bagajele atunci când vom fi plecați și, cu căștile pe urechi, ne va monitoriza fiecare respirație...

Să știți că nu sunt închipuirile unui european paranoic. Aveam să descoperim că cineva ne-a intrat în cameră, ne-a verificat imaginile de pe o cameră și ni le-a șters.

Grasu' fixase un GoPro (o cameră mică folosită în sporturile extreme) pe geam pentru a face un *time laps* cu Phenianul, adică un procedeu prin care lași camera să meargă ore-n șir și, la editare, dai totul pe repede înainte. Este foarte spectaculos, poți vedea o zi întreagă într-un cadru: norii, soarele se mișcă pe repede înainte.

Ulterior, când am verificat cardul camerei, am descoperit că mai multe fișiere au fost șterse. Cel care umblase la aparat fusese atât de nepriceput, încât schimbase niște setări și camera arăta că imaginile rămase au fost înregistrate pe la 1600. Oricum, n-a fost o mare problemă. Plecaserăm convinși că autoritățile ne vor sufla mereu în ceafă sau, cum se zice la hochei, noi și ei, reprezentanții regimului, vom fi într-un permanent *body-checking*. Și nu mă înșelasem.

Până la urmă, chiar nu aveam de ce să ne plângem: noi urma să plecăm după o săptămână, dar vreo 25 de milioane de oameni nu aveau încotro și erau obligați să rămână. Oricât de complicate sunt condițiile în care lucrează un jurnalist străin în Coreea de Nord, ele nu se compară cu cele ale jurnaliștilor de acolo. Străinii sunt însoțiți permanent de ghid și poartă o banderolă albastră pe mână, pe care este scris în coreeană „presă“.

M-am tot întrebat de ce, până când mi-am dat seama că era un avertisment pentru localnici, care fugeau din calea ta ca dracu' de tămâie. O eventuală discuție cu un străin te poate arunca într-un lagăr de muncă forțată. Jurnaliștii nord-coreeni purtau uniforma poporului și aveau o banderolă galbenă pe mână.

A fost imposibil să vorbesc cu vreunul. La un moment dat, la una dintre demonstrațiile menite să impresioneze Vestul, am încercat să schimb o vorbă cu un cameraman al televiziunii de stat. În momentul în care i-am zis „bună“, bărbatul a lăsat coarnezle camerei – lucra pe un car de transmisiuni –, a tăiat-o și nu s-a mai întors. În locul lui a venit un alt cameraman.

M-am uitat la televizor, pe ziare. Totul era despre lider, tânărul Kim Jong Un, sau despre bunicul ori tatăl lui. În rest, nimic. Închipuiți-vă deci cam cum e să fii jurnalist într-o astfel de țară. Textele sunt aceleași, se schimbă detalii minore de la un eveniment la altul, știrile sunt DOAR pozitive când se vorbește despre lider și DOAR negative când sunt înfierăți imperialiștii. Cred că se poate

lucra lejer cu două șabloane.

Phenian

Fuseserăm preveniți încă de la început că nu puteam părăsi capitala. Am fi vrut să ajungem la granița cu Sudul, însă am fost refuzați, invocându-se lipsa de timp. Zona rurală, care se pare că este un dezastru, nici nu a intrat în discuție. De altfel, la nivel mondial, singurele imagini care ilustrează sărăcia lucie de la țară au fost filmate cu camera ascunsă de diverși reprezentanți ai unor ONG-uri.

Este celebru un documentar făcut cu ajutorul unor medici care s-au dus pe spezele lor în Coreea de Nord, ca să opereze gratis pacienți cu cataractă. La un moment dat este filmat un nord-coreean care, în urma operației, și-a recăpătat vederea. Omul începe să plângă în hohote și să mulțumească. Nu medicului, așa cum v-ați fi așteptat, ci liderului de atunci, Kim Jong Il. Da, da, s-a postat lângă poza din încăpere și, cu voce tare, și-a tot exprimat recunoștința.

Cât privește vizita noastră, trebuia să ne mulțumim doar cu Phenianul, cel mai mare și mai dezvoltat oraș din Coreea de Nord. Capitala are o populație de 3,3 milioane de locuitori, iar centrul orașului a fost modernizat astfel încât să ia ochii puținilor străini acceptați în țară.

Primul meu contact cu Phenianul, după cum am menționat, a fost hotelul pentru străini Yanggakdo. Înalt, placat cu sticlă, ți-ar putea lua ochii de la distanță. Când te cazezi, îți dai seama că, de fapt, hotelul este o clădire fără dotări și prost întreținută. Yanggakdo are însă ceva la care râvnesc toți localnicii: un *shop*, un magazin destinat exclusiv străinilor. Am intrat în acel magazin curios să văd ce se vinde. Știam de *shop*-urile de pe vremea lui Ceaușescu, unde găseai băuturi fine, țigări, cafea, blugi, electronice. Am intrat cu camera pornită, dar, în aceeași clipă, o doamnă a început să strige cu voce ascutită:

— *Mister, mister! No pictures, no!*

Grasu' a făcut câțiva pași înapoi și a continuat să filmeze pe ascuns. Eu am rămas să văd oferta pentru care orice om normal din oraș aproape-ar fi ucis. Galantarele din sticlă nu erau pline. Marfa era răsfirată serios, ca să nu apară prea multe locuri goale. Cea mai mare parte era ocupată de diverse ceaiuri de ginseng. Puteai găsi whisky, coniac, țigări cubaneze și rusești. La raionul de dulciuri erau produse din Federația Rusă și China. Un frigider era înțesat cu apă minerală și băuturi carbogazoase foarte cunoscute, iar un altul era plin ochi cu

conserve chinezești de carne de porc. Comparându-l cu orice non-stop din orice cartier muncitoresc din România, pot spune cu mâna pe inimă că magazinul era o mizerie. Era însă unul dintre cele mai bune din oraș, inaccesibil oamenilor simpli.

— Eeee, ce zici, Adeline? Frumos, nu? Vrei să cumperi ceva? am auzit deodată vocea lui Ri, care apăruse din spatele unor lăzi.

— Nu, doar mă uitam să văd ce au. Ce facem cu acreditările și programul?

— Acum veneam după voi să vă fac fotografii. Măine legitimațiile vor fi gata.

Ne-a luat pe amândoi și ne-a dus în holul principal al hotelului. Ne-a pus cu spatele la un perete lambrizat și, cu o „săpunieră“, un aparat foto mic, pac-pac, ne-a făcut pozele pentru legitimații.

— Ri, nu ne-ai zis cum vorbim acasă. Avem acces la internet? a întrebat Grasu’.

— Cotolin, puteți vorbi în România prin centrala hotelului, e simplu.

— Deci cerem legătura din cameră și... m-am băgat eu în discuție.

— Nuuuu! Vezi biroul acela de lângă recepție? Mergi acolo, îi dai operatoarei numărul de telefon și vorbești.

Am rămas mască. M-am uitat la coada imensă din fața biroului și m-am gândit cât îmi va lua să dau un simplu telefon în redacție sau acasă. În ultimii 15 ani nu mai fusesem niciodată într-o astfel de situație.

De obicei, pe lângă mobil, mai aveam un telefon pe satelit cu care puteam vorbi de oriunde, aveam acces la internet și din deșert, și de pe mare, și din vârful muntelui. Acum trebuia să stau la o coadă imensă și să-i cer unei centraliste în uniformă să-mi facă o legătură în România. Modalitatea arhaică de comunicare mi-a adus aminte de perioada facultății, când mergeam la poștă pentru a suna cu taxă inversă acasă, ca să le cer bani alor mei.

Despre internet nici nu putea fi vorba. Era un calculator de pe care, chipurile, puteai doar să-ți verifici e-mailul, însă nu am fost atât de tâmpit să-mi introduc parolele în acel calculator de birou, care, după cum arăta, era un 286. După vreo două zile am reușit să mă descurc și cu internetul, și cu telefonul. Știam că, oricum, toate comunicațiile îmi erau monitorizate, însă măcar nu mai eram obligat să stau la coadă pentru a vorbi două minute. Am apelat la cei de la Associated Press, al căror birou era tot în hotel. Ei erau singurii de la care puteam transmite. M-am dus să văd de unde vom face directul, cine era producătorul.

— Adeline, ce faci, omule? am auzit o voce cunoscută.

Șeful operațiunilor AP era un prieten pe care-l întâlnisem în Irak, în timpul

campaniei din 2003. Ultima dată ne văzuserăm cu un an în urmă, în timpul războiului din Libia.

— Ciaran, ce mică-i lumea, prietene! De ce dracu' ai plecat din Bangkok pentru fundul ăsta de lume?

Ciaran McQuillan era șeful operațiunilor din Asia și avea biroul în Thailanda. L-am cunoscut în aprilie 2003 la Bagdad. Eram disperat să găsesc o cameră în hotelul Palestina, singurul în care Saddam Hussein înghesuisese toți corespondenții străini. Jurnaliștii nu erau mulți, până într-o sută, însă securiștii irakieni umpluseră hotelul până la refuz.

Ciaran mi-a dat o cameră de la AP pentru că agenția tocmai își retrăsese o parte dintre angajații occidentali deoarece declanșarea operațiunilor militare era iminentă. Cu un an în urmă am transmis pentru TVR din Tripoli folosindu-mă tot de facilitățile AP. Și acolo, șef era tot prietenul meu.

La Phenian, Ciaran mi-a fost din nou de mare ajutor. Am putut folosi liniile telefonice ale AP, internetul și, mai mult, mi-a împrumutat un trepied pentru că al nostru a ajuns la Beijing la câteva zile după noi, când eram deja în Coreea de Nord. Ciaran ne-a explicat și cum de a putut AP să opereze la Phenian, în premieră mondială. Absolut toți inginerii și angajații erau nord-coreeni, cel mai probabil din cadrul serviciilor secrete. Ei controlau transmisiunile, monitorizau telefoanele și calculatoarele care aveau legătură la internet. Cum-necum, a fost bine, pentru că am făcut două transmisiuni în direct de la Phenian, lucru de negândit în urmă cu puțină vreme.

Hotelul era cel mai important loc pentru jurnaliști: acolo dormeam, de acolo transmiteam imagini acasă și tot acolo mâncam. Oricât am insistat să mergem în oraș, la un restaurant normal, nu am reușit să-l înduplec pe Ri.

— Adelin, hotelul are patru restaurante, inclusiv cel rotitor de la etajul 47. De ce nu vrei aici?

— Voiam să văd ce mănâncă nord-coreenii, i-am răspuns ghidului.

— Mănâncă exact ce găsești aici, nici mai mult, nici mai puțin.

Îmi aduc aminte că în prima seară am mâncat la un restaurant de la parter, era cu specific coreean. Ri ne-a comandat niște pui cu nu știu ce condimente. Mâncarea mi s-a părut bună. Oricum îmi era foame și chiar nu fac nazuri. Am cerut o cafea. Era, bineînțeles, un nechezol ordinar și m-am gândit la un desert.

— Grasule, merge ceva dulce?

— Sigur, Petre, știi doar că trebuie să mă mențin!

— Ce dorește? a intervenit Ri în discuție.

— Te rugăm, cere-i domnișoarei un meniu și spune-ne ce au ca desert, i-am zis ghidului.

— Nu e nevoie, o întreb și vă zic.

Chelnerița a venit imediat, plină de solicitudine, și a început să vorbească în coreeană cu Ri. Discuția a durat minute bune. Am tot încercat să-l întrerup pe Ri ca să-l întreb ce Dumnezeu durează atât, însă el îmi făcea semn cu mâna să aștept. La un moment dat, tonul lui Ri a crescut în intensitate, iar chelnerița a lăsat ochii în jos, rușinată.

— Adelin, ce dorește? a întrebat ghidul întorcându-se spre mine.

— Fructe, Ri! am zis ca să scap mai repede, pentru că deja toată scena mi se părea jenantă.

Discuția cu chelnerița era lungă și fără finalitate.

Ri a lătrat ceva în coreeană, chelnerița a făcut stânga-mprejur și, după vreo zece minute, am primit desertul: un sfert de măr, tăiat subțire precum salamul, împărțit pe două farfurioare. Eu și Grasu' am rămas muți. Am mâncat sfertul de măr, am plătit și am plecat întrebându-ne cum mănâncă o familie normală, dacă la hotelul pentru străini primești doar cu scandal câteva felii amărate de măr.

Masa a reprezentat o aventură pe toată perioada șederii noastre la Phenian. Bineînțeles că trebuia să achităm și notele lui Ri, însă nu aceasta a fost problema. După ce am încercat toate restaurantele, ne-am hotărât să mâncăm constant la unul care, chipurile, avea specific chinezesc. Orice comandai, primeai un amestec de pui și legume, cu multe condimente. Amestecul era comestibil și nu mi-am făcut probleme, până într-o zi, când am scos cu bețișoarele o bucată de pui care avea grăsime de un deget.

— Ri, puiul ăsta vine de la Cernobîl de are așa multă grăsime? Nu cumva e porc? Eu am cerut pui, i-am spus ghidului arătându-i bucata de carne.

— Nu înțeleg. E pui. Stai că vorbesc cu chelnerița.

A vorbit câteva minute cu fata, după care s-a întors la mine și, pe un ton grav, mi-a zis:

— Adelin, e sigur pui. Sigur, sigur!

— Dacă o fi șobolan, sau pisică, sau câine? s-a băgat în discuție Grasu', hlizindu-se.

Era fix genul de conversație care-i plăcea lui.

— Cotolin, cum poți să spui așa ceva? E pui, a ripostat Ri ușor ofuscat.

— Eu cred că ne aburești, colegu'! Ne-ai dat șobolan și te mai și dai prietenul nostru, l-a tachinat în continuare Grasu'.

Schimbul de replici a mai continuat o vreme, însă nu am reușit să aflăm ce mâncaserăm. Era clar că nu pui, dar, atâta vreme cât hrana avea proteine și nu ne-a fost rău, nu avea niciun rost să-mi bat capul.

În schimb, trebuia să-mi bat capul cu ce filmăm. Cum Ri încă nu avea

programul, m-am hotărât să încerc să trag niște cadre generale cu Phenianul. O făcusem de la geamul camerei, dar m-am gândit că restaurantul panoramic de la etajul 47 ar fi un loc bun. Profitând de faptul că Ri era la o ședință cu șefii lui, l-am luat pe Grasu' și am urcat la ultimul etaj al hotelului.

Restaurantul avea geamuri imense și se rotea încetișor. În stânga se vedeau noii zgârie-nori ai Phenianului, iar în dreapta – niște maghernițe care încă nu fuseseră demolate de regim. Căsuțele, care stăteau să cadă, erau proptite una-n alta, iar drumurile din cartier erau, de fapt, niște poteci de pământ bătătorit.

Grasu' s-a apucat de filmat partea frumoasă a orașului. Câțiva chelneri fără treabă – în restaurant nu era niciun client – ne urmăreau de la distanță, zâmbindu-ne în permanență. În momentul în care colegul meu s-a apucat să filmeze zona sărăcăcioasă, o femeie s-a apropiat de noi, a pus mâna pe obiectiv și am auzit ceea ce avea să devină leitmotivul deplasării:

— *Mister, mister, no pictures! No pictures!*

— De ce? a întrebat Grasu'.

— *No pictures! No!* a continuat femeia ignorându-i întrebarea.

Imediat, toți ospătarii s-au coagulat în jurul operatorului, ca nu cumva acesta să poată trage vreun cadru cu zona. Ce nu știau ei era că, oricum, el apucase să înregistreze inclusiv discuția cu chelnerița, așa că le-am făcut cu mâna și ne-am îndreptat spre liftul care, bătrânește, ne-a dus de la 47 la parter.

În holul hotelului ne aștepta Ri. Era agitat. Ne căutase și nu ne găsisese, ceea ce nu era bine. Misiunea lui era să știe în orice moment unde ne aflăm.

— Vezi, Ri, dacă ne lăsați mobilele, ne găseați când doreați... Dar voi, nu, le-ați încuiat la aeroport, a pus Cătălin sare pe rană.

— Cotoalin, nu glumește cu asta, nu, nu! Uite, am aranjat să facem doar noi, nu cu grupul, o vizită în oraș, așa cum a vrut Adelin. Mergem vedem monumente, ne plimbăm cu metroul.

— Vorbim și cu oamenii, Ri? am întrebat eu, știind că acesta este cel mai delicat subiect.

— Poate vorbim, Adelin, a răspuns ghidul după o pauză scurtă.

Am ieșit în marea parcare a hotelului ca să găsim o mașină. La Phenian nu sunt taxiuri sau, cel puțin, eu nu am văzut niciunul. Străinii merg, de obicei, cu autocarele companiei naționale de turism. În grupuri mici nu prea se pleacă nicăieri.

Așa că a fost mai mult decât complicat să găsim un șofer care să ne ajute. Erau câteva mașini chinezești, ale unor demnitari veniți la hotel, însă niciun șofer nu dorea să meargă cu noi. Ri era transpirat, agitat. Își muta servieta dintr-o mână în alta și încerca să-i convingă pe șoferi, care abia dacă îl băgau în

seamă.

Abia când am scos o bancnotă de 20 de dolari le-au lucit ochii și unul dintre ei ne-a făcut semn să-l urmărim. Șoferul ne-a dus, cale de vreo 15 minute, până în centrul orașului. Se circula foarte, foarte bine, bulevardele cu câte trei benzi pe sens fiind aproape pustii.

Trotuarele erau însă pline de oameni. În stațiile de autobuz era îmbulzeală mare, cei mai fericiți fiind bicicliștii. În momentul în care am coborât din mașină, Grasu' s-a apucat să tragă câteva cadre cu oamenii. Era aproape imposibil să stabilești un contact vizual cu cineva din mulțime. Ridicau ochii și, când vedeau banderolele albastre de corespondenți străini, ne ocoleau. Nu cred că am mai văzut o țară în care cetățenii să fie pur și simplu speriați de un eventual contact vizual cu un străin.

Preț de vreo jumătate de oră ne-am plimbat pe străzi și am tras ilustrație. La un moment dat am ajuns la o gură de metrou, moment în care Ri ne-a zis plin de mândrie:

— Veți filma acum în metroul din Phenian. Este o operă de artă, e ceva ce nu ați mai văzut.

— E mai frumos ca al nostru? a întrebat Grasu', căruia îi plăcea foarte mult să-l pună pe ghid în situații imposibile.

— Da, Cotolin, mult mai frumos! a venit scurt replica lui Ri.

Am început să coborâm niște scări foarte abrupte, exact ca acelea ale metroului din Moscova. Grasu', care are rău de înălțime, a început să se vaite și mi-a dat mie camera ca să filmez coborârea. Jos, pe peron, am găsit câțiva oameni care așteptau trenul.

În mijloc, între linii, era un avizier la care era afișat ziarul din acea zi. Bineînțeles că erau doar știri despre sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea fondatorului. Când ne-au văzut că filmăm, câțiva copii de școală primară au sărit pur și simplu de pe scaune și au început să citească atenți ziarul acoperit de sticlă. Stația era impunătoare, tavanul foarte înalt era încărcat cu candelabre, iar pereții erau pictați cu chipurile liderilor, înconjurați de soldați și pionieri. Arhitectura fastuoasă contrasta flagrant cu numărul mic al oamenilor din stație, îmbrăcați sărăcăcios, în culori terne, care nici măcar nu-și ridicau privirea din pământ. În momentul în care un tren a intrat în stație, Ri a venit în fața camerei lui Grasu' și i-a pus servieta pe obiectiv.

— Gata, Cotolin! În tren nu se filmează!

— Ce dracu' faci, Ri? Trăgeam un cadru cu intrarea în stație, s-a plâns colegul meu.

Am urcat într-un vagon sărăcăcios, cu scaune din lemn. Părea făcut în cel

mai bun caz prin '60, '65. Pe pereți atâneau portretele lui Kim Ir Sen și Kim Jong Il. În niște difuzoare care pârlău se auzea un discurs al președintelui Parlamentului, legat, normal, de marea sărbătoare ce se apropia. Grasu' continua să filmeze pe ascuns. Eu aveam în mână microfonul, cu emițătorul pornit, bineînțeles.

— Ri, de ce nu avem voie să filmăm aici? am întrebat eu.

— Adelin, e ca-n avion. Trenul are aparatură performantă și camera poate interfera cu ea, înțelegi? mi-a explicat pe un ton serios Ri.

M-am uitat împrejur prin vagonul prăpădit care scârțâia din toate încheieturile și mi-am mușcat buzele ca să nu izbucnesc în râs.

— Desigur, Ri! am răspuns scurt, cu ochii gata să-mi iasă din orbite.

Am parcurs cam două stații. Legenda urbană spune că sunt vreo trei de toate și că metroul e folosit doar de nomenclaturiști, nicidecum de oamenii de rând. Când să ne dăm jos, Grasu' mi-a făcut semn să rămânem mai la urmă ca să poată filma oamenii ieșind. Surpriză! Nimeni nu ieșea. Puținii oameni din vagon se încolonaseră în spatele meu și așteptau să iasă întâi străinii. Degeaba le-am făcut semn și eu, și colegul meu s-o ia înainte. Nimic. Oamenii stăteau neclintiți. Până la urmă am ieșit noi, pentru că riscam să se închidă ușile.

— Mergem să vă arăt niște statui ecvestre frumoase, ne-a anunțat Ri.

— E clar ceva rar! a mormăit în barbă Grasu'.

După câteva minute de mers pe jos am ajuns la un grup statuar care-i înfățișa pe Kim Jong Il și pe tatăl său, Kim Ir Sen. În față, câteva zeci de muncitori în uniforma poporului făceau plecăciuni adânci, în timp ce o femeie în costum tradițional spunea la microfon câteva vorbe despre măreția celor doi lideri.

M-am uitat în spate și am rămas perplex. Erau câteva mii de oameni care așteptau încolonați să ajungă să se închine la statuile ecvestre ale celor doi. Printre ei, foarte mulți copii și soldați. Ritualul era simplu. Grupul se apropia de statuie. Începeau temenelele. Doamna spunea poezia. Organizați pe grupuri, oamenii înaintau și depuneau flori. Se retrăgeau, se închinau și plecau. Și veneau alții...

Cred că am stat acolo vreo 20 de minute. Eu făceam fotografii, iar Grasu' filma. M-am tot întrebat cât la sută dintre cetățenii nord-coreeni fac asta pentru că au fost îngenuncheați de propagandă de peste șase decenii și câți dintre ei doar de frică. Oare câți cetățeni ai țării familiei Kim mai au curaj să se gândească la libertate?

Plimbarea noastră prin Phenian a continuat cu vizitarea obiectivelor importante: Flacăra Juche și Monumentul Partidului Muncitorilor. Ri ne arăta

mândru fântânile arteziene din centru. Erau foarte puțini oameni pe stradă. În megafoane răsună același discurs al președintelui Parlamentului pe care-l auziserăm și în metrou.

În Coreea de Nord, propaganda nu ia niciodată pauză. De altfel, se spune că, în fiecare apartament, în bucătărie există un radio acordat pe frecvența oficială. Aparatul nu are buton de oprire, poți doar să-l dai mai încet sau mai tare. Atât. Și pe acolo picură propaganda... Ca și metroul, statuile impozante, fântânile arteziene erau în contrast puternic cu tristețea oamenilor veșnic posomorâți, care se deplasau ca niște roboți dintr-un punct în altul, doar unde le era permis. Am rămas blocat când Ri mi-a explicat foarte degajat că-ți trebuie aprobare pentru a merge în provincie, în vizită la rude. Pe principiul că nu merge fiecare unde-l taie capul.

La un moment dat, am văzut o fetiță înarmată cu găleți care a luat apă din fântâna din centrul orașului și a dispărut într-o scară de bloc. Auzisem că partidul construise în grabă blocuri impozante, însă multe nu aveau apă și lift.

— De ce a luat acea fetiță apă din fântână, Ri? Nu are apă curentă? l-am întrebat direct pe ghid.

— Poftim? Care fetiță? a încercat el să tragă de timp.

S-a repliat, și-a luat o mină serioasă și, dregându-și ușor vocea, mi-a spus:

— Adelin, dar ce ne crezi? Cum să nu avem apă potabilă? Avem de toate. Partidul ne dă apartamente...

— Sunt ale voastre? Le cumpărați? l-am întrerupt eu.

— Nu, nu există proprietate privată. Dar ce mă interesează? E al meu, e modern? s-a fudulit Ri. Tu ce apartament ai? Câți metri pătrați are, Cotolin? a încercat el să schimbe discuția.

— Păi, am unul de trei camere. Vreo 70 și ceva de metri pătrați. E al meu. Dar tu, Ri?

— Eu am un apartament de... a făcut o pauză de câteva secunde și a continuat: de 150 de metri pătrați. E nou, aproape de centru, s-a mândrit ghidul.

— Ai un căcat, Ri! Și dacă ar avea 150 de metri, deși nu cred, tot nu e al tău. E clar! i-a retezat-o colegul meu ghidului. Tu doar stai în el, prietene. E o diferență.

Dacă nu ar fi găjâit în continuare megafoanele propagandei, cred că am fi putut auzi ce se întâmplă în Coreea de Sud. Conversația în grupul nostru s-a întrerupt brusc. Am început să mergem încet spre una dintre statuile care dominau zona, fiecare părănd foarte prins cu ce are de făcut: eu cu fotografiile, Grasu' cu camera lui și Ri cu supravegheatul. La un moment dat, la intrarea în ceea ce părea un magazin, am văzut câteva zeci de oameni aliniați de-a lungul

peretelui. Nord-coreenii stăteau ciuciți, iar coada nu părea că se mișcă.

— Ce-i acolo, Ri? Ce se întâmplă? Hai să mergem să vedem, am zis și am dat să plec.

— Adelin, nu e nimic, e un restaurant care vinde produse tradiționale și oamenii așteaptă ca ele să fie preparate, mi-a replicat ghidul.

— Nu cumva e un magazin care așteaptă marfă? Ri, nu uita că am prins și noi puțin comunism în care-am făcut foamea. Noi nu suntem americani, ca să nu știm cum e să nu ai ciocolată...

— Nu, nu e asta. Haideți să mergem! Trebuie să ajungem să vedem Arcul de Triumf, a zis Ri și ne-a zădărnicit planurile.

Ne-a dus să ne arate un banal Arc, ceva mai mic decât cel din București. Ghidul ne-a îndrugat câteva cuvinte, însă eu nu eram atent. Mă aflam lângă o gură de metrou unde era ceva activitate. Voiam tare mult să intervievez niște oameni. La câțiva metri de noi, o femeie de vreo 30 de ani își ținea de mână băiețelul care abia învățase să meargă. Copilul era foarte frumos și mi-a atras atenția. M-am dus spre el și am început să-i fac semne cu mâna. Mai întâi, femeia a intrat în panică, după care a început să-mi zâmbească stânjenită. Fără să mă întorc spre ghid, continuând să mângâi copilul, i-am spus:

— Ri, te rog, explică-i femeii cine suntem și spune-i că vrem să o filmăm. Putem, nu-i așa?

— Aaa, da, Adelin. De ce nu? a zis nord-coreeanul și a început să vorbească cu doamna pe care o oprisem din drum.

Preț de câteva minute, ghidul i-a explicat femeii ce e cu noi, timp în care eu și Grasu' ne-am pregătit microfonul. Știam cât de complicată e viața cetățenilor care intră-n contact cu străinii și nu doream să pun întrebări grele, cu potențial subversiv.

— Ri, te rog, întreab-o de ce e așa de importantă sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea lui Kim Ir Sen.

Mă gândeam că e o întrebare de încălzire. Eram convins că propaganda și-a făcut treaba și femeia îmi va turui de nu mă voi vedea. Surpriză! Eu am rămas cu microfonul întins și... pauză. 10 secunde, 20 de secunde, 30 de secunde. Nimic. Ri a început să vorbească, ușor agitat, în coreeană. Tot nimic! Ri se întrebuinta tot mai tare, deja se crispase, dar femeia nu scotea un cuvânt.

— Ri, e vreo problemă cu doamna? Nu vrem să o deranjăm...

— Nu, nu are nimic, doar că e emotivă, a zis Ri în română și a continuat să-i vorbească în coreeană pe un ton din ce în ce mai ridicat.

Până la urmă, tânăra a scos câteva vorbe, însă îmi era clar că nu era un răspuns la întrebarea mea. Tot ce am reușit să aflăm a fost că era bucuroasă că

poate participa la o astfel de sărbătoare, că era chelneriță și că îi mulțumea liderului pentru cadourile primite de copil.

— Ce cadouri? am întrebat.

— Bomboane, a venit imediat traducerea.

— Bomboane?

— Da, Adelin. Nu un fel, multe feluri de bomboane, mi-a replicat ghidul, extrem de mândru.

Ne-am luat la revedere de la femeie și am plecat. Mă frământa discuția dintre ea și Ri de la început. Acasă, Isidor Urian, fost ambasador în peninsula, și în Nord, și în Sud, foarte bun vorbitor de coreeană, m-a ajutat cu traducerea integrală. O scurtă paranteză: Isidor Urian a fost cel care a tradus la întâlnirile lui Nicolae Ceaușescu cu Kim Ir Sen. Este unul dintre cei mai valoroși orientaliști. A studiat la Phenian și a fost chiar coleg de facultate și oarecum prieten cu Kim Jong Il.

După traducerea făcută de Isidor Urian, discuția cu acea femeie fusese cam așa:

— Hai, spune ceva! i-a zis ghidul.

Femeia tăcea cu privirea-n pământ.

— Hai, spune! De ce taci?

— Ce să spun?

— Nu știu. Spune ceva, orice... Ce cauți pe stradă? Că te bucuri, că ești foarte fericită. Numai spune ceva!

— Nu știu ce...

— Ceva, orice. Spune!

Abia după acest schimb de replici femeia a spus că e bucuroasă, că e chelneriță, că a primit bomboane pentru copil. M-am tot întrebat de ce era așa de speriată, mai ales că întrebarea era banală. Răspunsul standard dat de propagandă îl auzise de cel puțin câteva zeci de mii de ori până atunci... Era limpede că femeia nu dorea să aibă de-a face cu serviciile de securitate.

După fiecare interviu făcut pe stradă, Ri mai zăbovea puțin cu respectivul și îi nota numele complet. Mai experimentasem asta în Irak, înainte de căderea lui Saddam Hussein. Aveam în permanență un om cu noi, care îi prelucra pe viitorii intervievați. Uneori, după ce vorbea puțin cu cel vizat de mine, se întorcea și-mi spunea doar: „Nu e ce-ți trebuie“.

După interviul de lângă Arcul de Triumf, care spunea mai multe decât m-am așteptat despre atmosfera de teroare din Coreea de Nord, ghidul ne-a dus să vedem cea mai înaltă construcție din Phenian. Eu îi cerusem asta.

Era simbolul megalomaniei regimului, un hotel în formă de piramidă de 105

etaje, Ryugyong. Construcția faraonică a început în 1987 și a fost oprită din lipsă de bani în 1992. În 2008 a fost reluată și a fost terminată în 2012. Hotelul încă nu era deschis în timpul vizitei noastre, în aprilie. Construcția de 300 de metri înălțime a fost terminată cu banii companiei egiptene Orascom, partener al guvernului nord-coreean în punerea pe picioare a unei rețele de telefonie 3G, o afacere de câteva sute de milioane de dolari. Ri ne-a dus să vedem piramida de sticlă aflată undeva pe malul fluviului care străbate capitala Phenian. Grasu' a tras câteva cadre, în timp ce eu am făcut câteva fotografii.

Când să plecăm, mi-a atras atenția un bărbat care pescuia sub o salcie. Cel puțin așa mi se păruse mie. Cum aveam obiectivul de 200 mm, am făcut repede niște fotografii. Ri a izbucnit violent:

— Așa, Adelin! Acum te duci acasă și zici că nu avem ce mânca, iar oamenii prind ce pot pe marginea râului.

— Poftim? am întrebat contrariat. E o fotografie ca oricare alta, nu văd nimic ce ar putea dăuna imaginii regimului.

Ghidul s-a calmat brusc, m-a bătut pe spate și mi-a zis că e timpul să mergem la hotel. Intrigat de reacția lui Ri, am mărit fotografia. Omul nu avea în mână nici năvod, nici undiță. Avea o capcană... Pentru ce animal nu știu, dar sigur era pentru ceva care ar fi trebuit să-i asigure hrana. Ce anume? Greu de spus. Sigur nu pește...

Prima întâlnire cu micul „Mare lider“

Nici în a treia zi a șederii noastre în Coreea de Nord Ri nu avea un program clar. Imediat după micul dejun, pe la 7, a venit să ne spună că e ziua cea mare și că în prima parte vom sta la hotel să urmărim în direct lansarea rachetei Unha-3.

Oficialitățile nord-coreene susțineau că era vorba de lansarea unui satelit, în timp ce Occidentul acuza regimul că încalcă rezoluțiile Națiunilor Unite făcând un test balistic. De fapt, potrivit Coreei de Sud, Japoniei și Statelor Unite, Coreea de Nord încerca să-și perfecționeze vectorul ce ar putea transporta un focos nuclear.

Autoritățile ne amenajaseră în hotel o sală care arăta ca un centru de comandă. Toate echipele străine se instalaseră aici. În total o sută de reporteri, cameramani și fotografi străini, invitați de regim special pentru acest eveniment care ținea lumea cu sufletul la gură. Televiziunile își puseseră trepiedele în spatele sălii, în timp ce pe mese erau pregătite zeci de laptopuri ale corespondenților. Pe un ecran uriaș era proiectată o miră. Pe acel *videowall* urma să vedem, în direct, lansarea.

— Adelin, vei asista la un moment măreț, istoric, se împăuna ghidul nostru.

— Ri, păi, nu de asta am bătut atâtea cale până aici? i-am replicat zâmbind.

După cât de agitați erau ghizii, am presupus că lansarea era iminentă. Am stat vreo jumătate de oră în sală. Nu s-a întâmplat nimic. Nu mai aveam stare, așa că am ieșit cu Grasu' la o țigară.

— Petre, tu crezi că le va merge drăcovenia ăstora?

— De unde dracu' să știu eu? Ce, sunt expert în rachete? Oricum, au reușit să bage-n vrie toți vecinii și nu numai. Dacă vor reuși să miniaturizeze bomba, pe care oricum o au, și dacă-și perfecționează și racheta cu mai multe trepte... va fi groasă. Știi vorba aia cu „dai briciul pe mâna maimuței“?

Am tot băut nechezol și am sudat țigări pentru că nu se mai auzea nimic de lansare. Pe ecranul uriaș din sala de presă se vedea tot mira. Jurnaliștii erau agitați, se fâțâiau de colo-colo. Nimeni nu ne spunea nimic. Ghizii dispăruseră. Eram câteva zeci de păcălici nervoși care ne mișcam agitați, așteptând un semn de la autorități. După vreo patru ore de fierbere, pe la prânz, un corespondent străin a intrat în sală și ne-a dat o veste care ne-a lăsat muți.

— Racheta a fost lansată la ora 7 și 40 de minute. A explodat în aer. Am știrea de la cei din redacție, care citează presa sud-coreeană.

Nu știam ce să mai cred. Bătuserăm cu toții atâta drum pentru că regimul dorea să se dea mare cu lansarea. Stăteam în centrul Phenianului, însă primeam știrea de la cineva aflat la sute de kilometri, într-o altă țară! Toată lumea era consternată.

— Ri, voi ne-ați chemat aici pentru că n-aveați de cine să faceți mișto? a izbucnit colegul meu.

— Cotolin, nu te enerva. Nici eu nu am știut nimic. Îmi pare rău, încerca să se scuze ghidul.

Singura reacție a Phenianului a fost un scurt anunț la televiziunea de stat. Prezentatorul a spus că racheta a explodat, iar specialiștii verifică să vadă ce a mers prost. Atât. Simțeam că mă urc pe pereți. Oricum, era ceva mai bine decât în cazul lansării precedente. Atunci, Phenianul se bătuse cu cărămida-n piept că a lansat satelitul pe orbită, deși americanii nu detectaseră nimic în spațiu. Acum, nord-coreenii măcar își asumaseră eșecul.

Detalii am aflat din presa japoneză. Racheta zburase fix 81 de secunde și căzuse în mare, cam la 165 de kilometri de Seul. Testul se terminase cu un mare fâs. Lumea aproape o luase razna la gândul că Phenianul pregătise un nou test balistic. Japonia și Coreea de Sud își luaseră măsuri suplimentare de securitate. În Tokyo fuseseră amplasate baterii de rachete Patriot, iar diverse curse aeriene fuseseră redirecționate pe alte rute. Nervi întinși la maximum, amenințări dinspre Națiunile Unite, dinspre Washington. Și totul se terminase cu un mare fâs.

Da, era umilitor pentru regimul nord-coreean. Testul era un fel de „încoronare” a noului lider. Kim Jong Un trebuia prezentat în așa fel încât lumea să tremure la gândul că un dictator imberb are capacitatea să lovească ținte la mare distanță. Marele rateu era o veste bună pentru omenire. M-am întrebat ce avea să se întâmple cu cel care a condus echipa care s-a ocupat de lansare. Oricum, nici cel care a avut ideea să invite atâția jurnaliști străini – o premieră pentru Phenian – nu cred că s-a simțit foarte confortabil. Încercam să-mi imaginez ce va urma. Cum vor încerca să ne impresioneze autoritățile nord-coreene?

— Adelin, Cotolin! Am o veste bună, ne-a zis ghidul după masa de prânz.

— Ne-ai adus bucăți din racheta voastră ca să ne facem amulete și să dovedim că am fost aici, l-a luat Grasu’ peste picior.

— Nu, nu! s-a făcut Ri că nu înțelege gluma. Astăzi veți avea onoarea să-l vedeți pe marele lider. Da, da!

— Tu ți-ai propus să ne termini nervos, Ri, așa-i? l-am întrebat, neștiind dacă să-l iau în serios sau nu.

După faza cu lansarea suflam și-n iaurt.

— Nu, peste scurt timp va începe controlul de securitate. Se face în hol. După ce veți fi verificați, vă veți urca în cele patru autocare de afară. Vedeți că, în afară de camere și microfon, nu aveți voie să aveți nimic la voi, nici măcar țigări și brichetă! ne-a avertizat nord-coreeanul.

— De ce nu țigări? Vă e frică să nu fumăm lângă el și să facă vreun cancer pulmonar? s-a hlizit Grasu'.

Ri s-a făcut iar că nu înțelege și a dispărut ca măgarul în ceață. Eu și Grasu' ne-am așezat la coada care se formase deja. Securiștii aduseseră deja un scanner cu raze X și un detector de metale. Controlul mergea greu, pentru că operațiunea era extrem de serioasă. Procedura era următoarea: echipamentul era scanat, după care trebuia pornit, se filma sau se fotografia ceva, apoi materialul trebuia vizionat. La final camerele erau verificate să nu conțină explozibili. Oamenii treceau prin detectorul de metale. Mâinile erau verificate cu o substanță pentru observarea eventualelor urme de materiale explozive și, la final, un individ înarmat cu un contor Geiger-Müller verifica nivelul de radioactivitate al individului. Micuțul Kim Jong Un se temea, nu glumă, de un atentat. Vă dați seama că verificarea antiteroristă era o operațiune cronofagă. Până să ne vină rândul, cred că am ieșit de vreo cinci, șase ori la țigară.

— Grasule, ce facem cu bricheta și tutunul?

— Le luăm, dă-i dracului de paranoici! Le ascund în rucsacul cu microfonul și acumulatorii. Găsesc eu un loc să bag câteva țigări și o brichetă, mi-a replicat hotărât colegul meu.

— Și dacă le găsesc?

— Ni le iau, că doar nu ne-or arunca-n închisoare pentru că am vrut să fumăm lângă „Marele lider“! a început să râdă Grasu'.

După câteva ore ne-a venit rândul să trecem prin filtru. Ne-au verificat camera, trepidul, aparatul foto și rucsacul cu accesorii. Ne-au căutat de explozibili și material radioactiv. Ne-au verificat cu atenție fotografiile de pe acreditări.

— Grasule, ți-e limpede că la poza ta se uită cu respect, pentru că semenii puțin cu șeful lor, la obrăjori mai ales, l-am tachinat pe colegul meu în momentul în care era controlat.

— Da, Petre, dar eu sunt mai înalt și mai frumos, mi-a răspuns Grasu', ușor nervos pentru că, tocmai atunci, un securist îi cotrobăia prin rucsacul în care ascunsese țigările.

Controlul la sânge s-a dovedit a nu fi tocmai la sânge. Am trecut fără probleme cu tot cu țigări și am fost îndrumați spre unul dintre autocare, unde trebuia să așteptăm răbdători ca toți colegii noștri să treacă prin filtru.

— Hai, mă, să fumăm o țigară, mi-a zis Grasu', uite, aici, după mașină, că nu ne vede nimeni.

— Adelin, Cotolin, se poate? am auzit vocea ghidului. Parcă era interzis să luați țigări cu voi.

— Ri, nu o mai arde aiurea, ia de-aici și fumează! Azi e gratis, e la ofertă, i-a spus Cătălin și i-a întins o țigară.

Ușor vinovat, ghidul a luat-o și a fumat-o cu noi, ascuns după autocar. Mă simțeam ca-n liceu, însă atunci mă ascundeam de profesori. Acum eram obligați să ne ferim de securiștii liderului nord-coreean. Toți corespondenții străini au fost controlați în vreo patru ore și jumătate. Autocarele se puseseră în mișcare, dar noi tot nu reușiserăm să aflăm unde Dumnezeu mergem.

— Va fi frumos! Îl veți vedea pe lider, ne tot repeta Ri în momentul în care-l întrebam despre acțiune.

— Bine, bine, ne întâlnim cu el doar noi? E vreo manifestație, ceva?

— Toate la timpul lor, Adelin. Uitați-vă pe geam. Ce oraș frumos...

Eram oarecum emoționat. Aveam să-l întâlnesc pe Kim Jong Un, cel mai tânăr șef de stat din lume. Serviciile secrete occidentale nu-i știau nici măcar vârsta exactă. Un se născuse pe 8 ianuarie 1983 sau 1984. Deci avea în acel moment 29 sau 28 de ani. Intrase în atenția presei internaționale prin 2010, când a apărut alături de tatăl său, Kim Jong Il, la tribuna oficială, în timpul unei parade militare. Era cel de-al treilea și cel mai mic fiu al conducătorului.

Inițial era văzut drept „moștenitor“ al fostului lider absolut fiul cel mare, Kim Jong Nam, însă acesta a căzut în dizgrație în 2001, când fusese arestat de japonezi și se găsisese asupra lui un pașaport fals. Nam încercase să intre în Japonia ca să se distreze la Disneyland-ul din Tokyo.

Prin 2009, diplomații acreditați la Phenian au observat primele semne că dictatorul este hotărât să-i lase puterea fiului său cel mic. Kim Jong Un fusese numit „tovarășul genial“ și începuseră să îi fie dedicate ode. În toamna anului 2010, Un a fost ridicat la gradul de general de armată, deși nu avea deloc experiență militară. Acest lucru s-a întâmplat în preziua unei reuniuni la vârf a Partidului Muncitorilor din Coreea de Nord. La o zi după ce a fost făcut general la apelul bocancilor, cum se zice pe la noi, Kim Jong Un a fost numit vicepreședinte al Comisiei Militare Centrale, organism foarte important, care coordonează Armata Nord-coreeană. Ulterior, după moartea tatălui său, Un a preluat ușor-ușor toate funcțiile importante din stat: prim-secretar al Partidului

Muncitorilor, președinte al Comisiei Militare Centrale, președinte al Comisiei Naționale de Apărare și comandant suprem al Armatei Populare.

Așadar, eram pe cale să devin unul dintre puținii jurnaliști din lume care aveau să-l vadă pe Kim Jong Un la scurt timp după „încoronare“. Oricum, eram printre primii care îl întâlneau. Nu aveam cum să nu fiu emoționat, chiar dacă știam că, potrivit sud-coreenilor, Un este mai mult o păpușă în mâinile mătușii și ale unchiului, Kim Kyong Hui, respectiv Jang Sung Taek.

Doamna Kim este fata fondatorului, Kim Ir Sen, unul dintre ultraconservatorii Partidului Muncitorilor, și consideră că programul nuclear este cea mai de preț comoară a țării. Este una dintre foarte puținele femei care, de-a lungul timpului, au apărut constant în fotografiile oficiale, alături de greii regimului. Soțul ei este vicepreședintele Comisiei Naționale de Apărare și o figură-cheie a relațiilor cu China, protector și maestru păpușar al Republicii Populare Democrate Coreene.

Diplomații occidentali bănuiesc că cei doi au stat în spatele lui Kim Jong Un și s-au asigurat că nu va avea probleme în preluarea „tronului“. Potențialii dușmani ar fi putut veni chiar din rândurile camarilei, nu mulți fiind cei care-l vedeau pe Un drept un lider capabil să asigure supraviețuirea regimului.

În autocar îmi treceau prin minte tot felul de întrebări. Cum arată, de fapt, Kim Jong Un? Îl știam doar din fotografiile oficiale. Citisem undeva că-i plac baschetul și Eric Clapton. Ce să zic, la muzică chiar nu are gusturi rele. Drumul nu a durat mai mult de 15 minute prin acel oraș fantomatic, cu puțini oameni și cu și mai puține mașini. Undeva în centrul capitalei, șoferii celor patru autocare au încercat să parcheze. Un militar cu un kalașnikov atârându-i de gât a venit în fugă și, pe un ton ridicat, a început să turuie ceva în coreeană. Din semne, am înțeles că nu aveam voie să parcam acolo. Autocarele au pornit iarăși la drum.

— Ri, deci ce vom filma? l-am întrebat pe ghid.

— E o manifestație importantă în cinstea fondatorului Kim Ir Sen. Vom asista la dezvelirea unor statui minunate ale lui Kim Ir Sen și Kim Jong Il. Însuși liderul va fi pe scenă, a spus Ri, foarte pătruns.

După încă vreo cinci minute, autocarele au parcat în sfârșit. Niciun securist nu ne-a mai gonit. Ghizii, ca niște adevărați câini ciobănești, au început să adune corespondenții străini precum o turmă.

— Adelin, Cotolin, trebuie să stăm tot timpul împreună! ne-a avertizat Ri. Da?

— Ri, nu vrei, tată, să ne ținem de mână? s-a hlizit Grasu'. Am face un „threesome jurnalistic“ de zile mari.

Mi-am pus rucsacul cu acumulatori în spate și am pornit-o în urma

colegului meu. Corespondenții străini formau un grup gălăgios și eterogen, care contrasta puternic cu ceea ce era în jur. Mergeam, dar nu știam încotro. La un moment dat, colegii care erau în față au luat-o la fugă pe un deal. Am început și noi să alergăm în mare dezordine.

Când am ajuns în vârf am amuțit cu toții. La picioarele noastre se revărsa o mare de oameni. Erau sute de mii de muncitori, elevi și militari. Înghesuiți serios, cei mai mulți stăteau pe vine, încercând să se odihnească. Nu-mi venea să cred... Cât vedeai cu ochii, oameni cu flori, baloane și pancarte. Erau de la copii de școală primară până la persoane de 50-60 de ani. În stânga mea era amenajată o scenă în mijlocul căreia tronau statuile acoperite cu pânză albă. Erau uriașe, cam cât o clădire cu câteva etaje. De la scenă în jos, înghesuiți bine, se înșiruiau demonstrații.

— Ri, cam câți oameni sunt aici? Estimez câteva sute de mii... am zis aproape în șoaptă, impresionat de priveliște.

— Adelin, probabil un milion, mi-a zis ghidul și mi-a arătat cu mâna undeva în dreapta, la câțiva kilometri depărtare. Vezi? Și acolo sunt oameni.

Da, erau demonstrați și acolo, însă trebuia să te concentrezi serios ca să-i observi.

— De ce Dumnezeu stau acolo? Nu văd nimic! Nici măcar nu zăresc scena...

— Au venit pentru că-și iubesc liderul, Adelin, mi-a spus Ri.

Mai degrabă pentru că regimul e dement, mi-am spus în gând, neînțelegând ce rost are să masezi zeci de mii de oameni la câțiva kilometri de locul în care se desfășura acțiunea.

— Când va începe? l-am întrebat pe Ri.

— Peste vreo oră, mi-a răspuns ghidul, consultându-și ceasul.

— Și de când sunt aduși aici?

— Păi, de vreo trei-patru ore cred, a venit răspunsul ghidului.

Judecând după fețele obosite ale celor de lângă mine, sigur erau acolo de mult mai multă vreme. Undeva în dreapta, foarte aproape, am zărit un grup de pionieri. Nu aveau mai mult de nouă-zece ani. Erau în uniforme, cu cravată la gât și stăteau pe vine, în așteptarea momentului zero. Câteva fetițe țineau în mâini baloane multicolore.

M-am uitat uimit de jur-împrejur. Erau sute de mii de oameni și nu se auzea nici măcar un murmur. Nimeni nu zâmbea, nimeni nu vorbea, nici măcar în șoaptă. Era o mare de oameni împietriți. Demonstrații ori erau foarte obosiți, ori le era frică să fie oameni: să vorbească, să râdă, să gesticuleze.

Timp de o oră am filmat și am fotografiat fețe imobile, copii frumoși, dar

lipsiți de expresie, priviri în gol. Nu puteai vedea un zâmbet sau o grimasă! Nimic! Imaginați-vă că sunteți pe Arena Națională înaintea unui mare concert, iar terenul și tribunele sunt pline ochi, însă nimeni nu scoate un cuvânt. Nu se auzea nici păs. Era înspăimântător, deși nu era niciun pericol iminent. Atmosfera era, pur și simplu, ciudat de apăsătoare.

— Scoate o țigară, Grasule! i-am cerut colegului meu.

Simțeam că o pot termina dintr-un singur fum.

— Ce bine o fi! Unii se riscă la filtru și alții fumează, se amuză operatorul meu.

— Lasă, nu mai face pe tine, că nici dacă te prindeau nu te aruncau în lanțuri. Tu vezi ce liniște e aici deși e puhoi de lume?

— Petre, ești în Coreea de Nord. Normal că trebuie să fie ordine. Ce, suntem în club, să danseze ăștia pe mese? a încercat Grasu' să fie amuzant.

— Adelin, Cotlin, hai să mergem la scenă! În câteva minute, liderul va ajunge aici, am auzit vocea ghidului.

În secunda următoare m-a luat de mână și m-a trecut de lanțul viu format din soldați și polițiști. Toți corespondenții străini au fost aduși de ghizi în fața scenei. Am stat chiar în fața primilor demonstranți. Microfoanele de la care urmau să vorbească demnitarii erau în stânga noastră, la doar câțiva metri.

Dintr-odată, în boxele de lângă scenă am auzit urale puternice și aplauze frenetice. Cu o întârziere de câteva fracțiuni de secundă, demonstranții au început și ei să agite florile, baloanele și pancartele și să strige cât îi țineau plămânii. Aha, deci așa se dă startul, cu aplauze de pe bandă, m-am gândit, în timp ce pe scenă intrau vreo 30 de bărbați și două femei. Mulți dintre bărbați erau în uniformă militară. Demnitarii s-au înșirat cu fața la oameni, în așa fel încât să fie cât mai vizibili.

Atunci l-am remarcat pe lider. Era chiar în centru. „Marele lider“ era, de fapt, foarte mic: avea 1,60-1,65 metri. Nu era cel mai mic de pe scenă, însă era cel mai gras nord-coreean pe care-l întâlnisem. De fapt, în afară de Grasu', era singurul rotofei pe care l-am văzut în săptămâna petrecută la Phenian.

Kim Jong Un stătea în mijlocul demnitarilor și, din când în când, le făcea cu mâna manifestanților, sporind în acest fel considerabil intensitatea ovațiilor. Chiar și îmbrăcat în anosta uniformă a poporului, liderul absolut părea mai degrabă un copil răsfățat, ahtiat după fast-food. Tunsoarea foarte scurtă îi scotea în evidență fața ca o lună plină.

Ceremonia a durat în jur de o oră. Au vorbit câțiva demnitari. Kim Jong Un i-a aplaudat rezervat și, când numele i-a fost pomenit – credeți-mă, i-a fost rostit aproape la fiecare frază –, a salutat zâmbitor marea de oameni. La un

moment dat, sătul de cadre cu scena, m-am strecurat cu Grasu' în mulțime, ca să filmăm reacțiile oamenilor.

Erau ca niște roboței programați să execute două comenzi: să asculte și să aplaude. La un moment dat, colegul meu l-a fixat cu camera pe un manifestant. Inițial, omul nu a sesizat prezența noastră și, deși ceilalți aplaudau, el stătea impasibil, lipsit de orice expresie. După vreo câteva secunde, nord-coreeanul a simțit că o cameră îl filmează și, dintr-odată, a izbucnit în plâns. Dar nu așa... de complezență. Nu. Din ochii oblici îi curgeau șiroaie de lacrimi. Omul ne-a demonstrat că putea plânge la comandă. Dacă cineva mi-ar fi povestit acest episod, nu l-aș fi crezut, însă l-am revăzut de zeci de ori, pentru că a fost filmat de colegul meu și apare în reportajul nostru „Coreea de Nord, nimic de invidiat“.

Așa cum era de așteptat, demonstrația s-a desfășurat fără nici cel mai mic incident. Kim Jong Un nu a vorbit. I-a lăsat pe alții să-i laude pe bunicul și pe tatăl său, Kim Ir Sen și Kim Jong Il. Spre sfârșit, liderul părea plictisit și bătea ușor din picior. A fost salvat de dezvelirea celor două statui și de focul de artificii care a marcat finalul demonstrației. Mi s-a părut o nebulie faptul că, deși soarele era încă pe cer, timp de zece minute, organizatorii au lansat artificii. În uralele oamenilor adunați, liderul a părăsit scena.

Ajutați de ghid, am început să ne croim drum printre demonstranți. La un moment dat am ajuns într-un loc mai înalt. De acolo am putut filma cum, în aceeași liniște, sute de mii de oameni se grăbeau să elibereze locul. Am făcut un cap-sincron (reporterul vorbește către cameră) cu oamenii care foșgăiau de jur-împrejurul meu.

Cu greu am reușit să ajungem la autocare. Acolo, toți trei, inclusiv ghidul, ne-am aprins câte o țigară din cele luate fraudulos de Grasu' și am așteptat să vină toți jurnaliștii străini.

Asta fusese prima întâlnire cu noul lider. Nu dăduserăm mâna cu el, nu ne vorbise. De fapt, nici nu cred că se așteptase cineva la asta. Ne lăsaseră doar să-l observăm de undeva de aproape. Ulterior am vorbit cu câțiva colegi britanici, americani și japonezi. Avuseseră aceeași impresie. Kim Jong Un putea inspira orice, numai putere și charismă nu. Și ceilalți jurnaliști cu care-am vorbit erau de părere că tânărul conducător semăna mai degrabă cu un copil durduliu scăpat la bombonieră decât cu un despot disperat să se înarmeze cu rachete nucleare. Supușilor săi le inspira teamă, dar nu prin statură, siguranță de sine, abilitate, ci cu ajutorul puternicului aparat represiv pe care-l moștenise de la tatăl său.

Am așteptat ceva până am reușit să ne regroupăm toți la autocare. Se lăsase seara și în centrul Phenianului se aprinseseră luminile. Șase sau șapte clădiri de

peste 40 de etaje, abia construite, erau luminate de parcă am fi fost în Las Vegas. Când vezi asemenea imagini, nici nu-ți vine să crezi că ești în Coreea de Nord.

Oricum, toate aceste lucruri sunt doar pentru imagine, pentru a le lua ochii invitaților străini. La miezul nopții, absolut toate luminile de stradă se sting din motive de economie.

Ba nu, nu chiar toate. Statuile liderilor rămân luminate. Cum altfel?

Pregătirile pentru „Marea sărbătoare“

Hotelul pentru străini în care stăteam era de obicei gol. Știu asta de la jurnaliști străini care au fost în trecut invitați în Coreea de Nord. Acum, la sărbătorirea centenarului nașterii lui Kim Ir Sen, autoritățile se străduiseră să-l umple. Erau în jur de 100 de jurnaliști, ghizii și ceilalți securiști care se ocupau de presă fiind încă vreo 200-300.

În rest, în hotel erau cazați diverși artiști invitați de prin toată lumea: soliști, balerini, membri ai unor orchestre. Într-o seară, la coadă la telefon, am întâlnit chiar câțiva dansatori din Republica Moldova. Cei mai mulți artiști erau însă din China, Rusia, Cuba, Venezuela, Iran – țări considerate prietene de regimul de la Phenian. Ce căutau toți acești artiști acolo? Fuseseră invitați la Festivalul primăverii, care, da, ați ghicit, marca împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Kim Ir Sen.

Hotelul arăta ca un stup. La lift era mereu coadă, la masă era omor. Toți se mișcau de colo-colo, fiecare după un program bine stabilit de gazde. În ceea ce ne privește, programul era strict, însă întotdeauna aflam ceva despre o acțiune abia în pragul plecării spre locul desfășurării ei. Probabil că organizatorii consideraseră că am avea nevoie de multă adrenalină. Într-o dimineață stăteam împreună cu Cătălin în holul hotelului și așteptam să vedem ce ne-a ieșit în cafea, cum îi plăcea colegului meu să zică.

— Bună dimineața, Adelin, Cotolin! l-am auzit pe ghid, care se îndrepta vesel, cu mâna întinsă, spre noi.

— Tu ai puterea să ne-o faci bună sau să ne-o strici, Ri, i-am zis zâmbind.

— Adelin, tot vrei tu să stai cu oamenii simpli, ce-ai zice să mergem iarăși în oraș, doar noi?

— Ar zice că-i nasol. Mai bine stăm la hotel și bem cafea proastă, s-a băgat și Grasu' în discuție.

Ne-am urcat într-un microbuz și am plecat în oraș. Cu traficul anemic mă obișnuisem deja. Acum noutatea care sărea în ochi era aceea că mii de oameni mișunau pe trotuare, lucrau la spații verzi, curățau, aranjau. Pregătirile pentru Marea Paradă ajunseseră pe ultima sută de metri. Militari îmbrăcați în uniforme lor verzi schimbau becuri, aranjau bannere, montau portretele liderilor. Mașina noastră a oprit chiar în centrul orașului, lângă blocurile noi, de

peste 40 de etaje, cele pe care, nu demult, le văzuserăm iluminate ca în Las Vegas. Am sărit din mașină. Grasu' și-a montat trepiedul și s-a pus pe treabă. M-am uitat cu atenție la zgârie-norii cu apartamente și am observat că, de fapt, toate acele clădiri uriașe erau nelocuite. Auzisem că multe blocuri din centru erau goale, însă erau iluminate doar pentru a da bine.

— Ri, când au fost terminate aceste blocuri?

— În această primăvară. Nu-i așa că sunt foarte frumoase? m-a întrebat, plin de sine, ghidul.

— Da, sunt, dar nu-s locuite. De ce?

— Păi, nu cred că au avut timp să le dea oamenilor, dar sigur se va întâmpla curând acest lucru, m-a încredințat Ri.

— Măi, Ri, cât de coios trebuie să fii ca să primești casă aici, în zona zero? a zis Grasu', neluându-și ochii din vizorul camerei.

— Cotolin, nu înțeleg... a tras de timp ghidul.

— Tre' să fii cel puțin general ca să-ți dea Partidul casă aici, asta ziceam.

— Cotolin, nu. În Coreea de Nord oamenii sunt egali, să știi!

— Da, Ri! De aia unii merg cu Mercedesul S600 și alții își fac piciorul frumos, i-a tăiat-o colegul meu.

Discuțiile dintre Ri și Grasu' erau întotdeauna aproape... contondente. Am încercat de multe ori, fără prea mare succes, să-l liniștesc pe colegul meu, să-l determin să fie mai diplomat.

— Și ce pot să-mi facă dacă le spun că sistemul lor mi se pare de căcat? îmi zicea Grasu' de fiecare dată când încercam să-l determin să o lase mai moale.

— Teoretic, nimic! Practic, ce-ai zice de un kilogram de heroină, în bagaj, la plecare?

— Crezi că mi-ar face asta? a tresărit operatorul meu.

— Nu știu, dar ar putea.

Lângă mine și Ri, la doar câțiva metri, patru-cinci soldați stăteau aplecați și trebăluiau ceva. Mi-a sărit în ochi un lighean roșu. Militarii adunau apa de pe șosea cu niște cârpe pe care le storceau în respectivul lighean. M-am frecat la ochi. Nu-mi venea să cred că în secolul XXI niște oameni adunau apa de pe asfalt cu cârpe, doar pentru că pe acolo urma să treacă liderul. Discret, i-am făcut semn Grasului să filmeze, în timp ce eu l-am ținut de vorbă pe Ri, ca nu cumva să ne spună că, de fapt, nu aveam voie să înregistrăm. Ulterior, la hotel, când povesteam cu colegul meu despre momentul cu ștersul asfaltului, acesta a izbucnit:

— Petre, știi că am văzut asta și la noi, în democrația curului? Era Adrian Năstase premier și venea la inaugurarea unui pod. Am filmat cum un inginer îl

punea pe un muncitor să adune cu mâna chiștoacele de la rigolă... Chiar nu e de râs, e de plâns! a conchis Grasu' pe un ton extrem de serios, ceva cu totul neobișnuit pentru el.

Am reușit să fotografiez soldații care curățau bulevardul cu cârpele. Mă înfior și acum când văd acele imagini.

Ri ne-a dus mai departe prin Phenianul care „se îmbrăca în haine de sărbătoare“, cum spunea el. Peste tot vedeai grupuri de soldați înarmați cu lopeți, cazmale și mături. Pe un pod, am trecut pe lângă o astfel de coloană. Soldații mergeau cadențat și cântau cântece patriotice.

Aveam senzația că m-am întors în timp și re trăiesc perioada copilăriei. Participasem la diverse manifestații comuniste, cu flori și cântece pentru Nicolae și Elena Ceaușescu. Mi-aduc aminte că o colegă de la gimnaziu a fost aleasă să-i dea flori „tovarășei“. A fost controlată medical și ținută în carantină în ziua întâlnirii academicianului cu „recunoaștere mondială“. De fapt, Ceaușescu importase din Coreea de Nord manifestările megalomane. Prin '70, fusese în vizită la tovarășul Kim Ir Sen și îi plăcuse cum fusese primit. Zeci de mii de oameni l-au întâmpinat cu ovații nesfârșite pe drumul de la aeroport până în centrul Phenianului. Aveau inclusiv pancarte în limba română.

Ambasadorul Isidor Urian, cel care a tradus pentru Nicolae Ceaușescu la întâlnirile cu Kim Ir Sen, spune că tovarășa a fost foarte impresionată și l-a tot bătut la cap pe dictator să adopte modelul. Și așa au ajuns ai noștri să organizeze pe stadioane acele spectacole pe cât de monumentale, pe atât de grețose, în care oamenii scriau cu ajutorul unor cartoane pe care erau nevoiți să le poarte „mesaje mobilizatoare“ și desenau cu trupurile lor portretele celor doi dictatori.

Ri ne-a dus în piața Kim Ir Sen, unde mii de dansatori se antrenau pentru un spectacol uriaș ce avea să se desfășoare seara, după „Marea paradă“. Imaginați-vă o piață cam cât cea din fața Parlamentului, plină ochi cu tineri. Nu se auzea nicio muzică. Într-o liniște cum numai în Coreea de Nord poți întâlni, unii exersau pașii de dans, în timp ce alții stăteau pe margine și practic dormeau în șezut. Fețele multora erau aproape descompuse de oboseală. Citisem că, pentru astfel de spectacole, dansatorii se antrenează multe săptămâni la rând. M-am dus pe margine și am început să-i fotografiez pe cei care furau câte-un pui de somn.

— Adelin, nu e frumos! m-a admonestat ghidul.

— Ce-i rău în a face fotografii, Ri?

— Fă și tu cu cei care dansează!

— Dar de ce e așa de rău să dormi? Apropo, de câtă vreme se antrenează

aici? l-am întrebat pe ghid, încercând să-i abat atenția de la fotografiile mele.

— Cred că de două-trei zile, mi-a spus Ri, dar se vedea pe fața lui că nici el nu crede ce zice.

— Hai, măi, Ri... două-trei zile? Păi, uită-te la ăștia! Sunt crăcănați de somn. Poate ai uitat româna și ai vrut să zici două-trei săptămâni, a rânjit Grasu'.

Undeva în dreapta pieței era un bloc de beton cu o înălțime de 1-1,5 metri. Am încercat să mă urc pe el pentru un cap-sincron în care să am în spate întreaga piață. Din cauza rucsacului greu, am căzut și mi-am julit destul de tare un genunchi. Sute de tineri cărora prezența noastră le atrăsese, oricum, atenția au izbucnit în râs și au aplaudat. Mă uitam la pantalonii sfâșiați și plini de sânge și am izbucnit în râs. M-am ridicat, am făcut o reverență și le-am făcut cu mâna. Dansatorii au continuat să mă aplaude zgomotos.

— Petre, tu-ți dai seama că ăștia au aplaudat doar doi oameni în viața lor? Pe lider și pe tine! s-a hlizit Grasu'.

— Știu. Nici nu zici că-s din Buzău, am încercat eu să glumesc.

— Adelin, Adelin! Te-ai lovit rău? a exclamat Ri, venind în fugă să vadă dacă sunt teafăr.

— Sunt în regulă! l-am liniștit pe ghid.

— Poate trebuie să mergem la spital. Ce zici?

— Aș merge, Ri, dar nu ca să-mi oblojesc rana, ci ca să filmez, să văd cum sunt spitalele voastre.

— Aaa, deci ești bine, înțeleg. Nu mai trebuie să mergem, a schimbat Ri tonul în momentul în care a auzit de filmare.

— Ziceai că suntem liberi să vorbim cu oamenii. Hai să vorbim! și i-am făcut semn ghidului să mă urmeze, încercând să nu-i dau timp să reacționeze.

M-am apropiat de o fată de vreo 20 de ani, despre care am aflat că este studentă. Am întrebat-o cât de greu e ceea ce face, dacă sărbătoarea merită efortul, cum e noul lider. Ri mi-a tradus răspunsurile ei în română, folosind doar sintagme mari, sforăitoare, pe care nu le mai auzisem din timpul comunismului: conducător iubit, dragoste eternă, conducere înțeleaptă etc.

În țară, când am retradus sincronul, aveam să descopăr tot felul de surprize. Lui Ri i se păruse că fata nu pupase destul de mult în fund regimul și cam 25 la sută din traducere reprezenta, de fapt, vorbe puse de ghid de la el. Ca la fiecare contact cu un localnic, după filmare, Ri a notat grijuliu numele fetei și am plecat mai departe prin orașul aflat în febra pregătirilor. În mașină, în drum spre hotel, am profitat și l-am întrebat pe ghid despre mâncarea pe cartelă.

— Ri, pe vremea comunismului, și noi aveam mâncarea pe cartelă, am

încercat eu un *captatio benevolentiae*.

— Așa, și?

— Voi aveți la fel, nu e așa?

— Da, alimentele se dau în baza cartelei! mi-a zis scurt ghidul.

— Și nu vrei să-mi spui ce primești, în ce cantități? am continuat să-l descos.

— Ba da! a zis Ri și a început să-mi înșire.

Potrivit spuselor lui, într-o lună, un nord-coreean are dreptul la cinci kilograme de cartofi și un kilogram și jumătate de carne de pui. Eu cred că, de fapt, a umflat cât a putut cifrele.

Să explic. Situația alimentară în Coreea de Nord este aproape dezastruoasă. Potrivit Națiunilor Unite, aproape trei milioane de oameni sunt dependenți de ajutorul alimentar extern. Un raport al Programului Națiunilor Unite pentru Alimentație (WFP), făcut în colaborare cu UNICEF și dat publicității anul trecut, arată că 4% dintre copiii nord-coreeni suferă de malnutriție gravă, iar 28% sunt subnutriți cronic. WFP pompează anual în jur de 100 de milioane de dolari în programul de combatere a foametei din Coreea de Nord.

Se spune că mulți dintre cetățenii țării nu au mai văzut carne de multă vreme. În zonele rurale, nu puține au fost cazurile de canibalism, cazuri despre care au vorbit cei ce au reușit să fugă. Într-un reportaj al BBC, doi refugiați nord-coreeni, Chanyang Joo și Yu-sung Kim, fugiți din țara lui Kim în 2011, au relatat lucruri incredibile. Prima dintre surse, o femeie, le-a declarat reporterilor britanici că auzise zvonuri despre bebeluși omorâți și vânduți pentru carne, însă inițial a refuzat să creadă că sunt posibile asemenea orori. Asta până când socrii unui bărbat pe care-l cunoștea au fost condamnați la moarte și executați în public pentru că vindeau carne umană.

De altfel, colega mea de la TVR, Magdalena Moreh, corespondent la Bruxelles, a reușit să stea de vorbă cu un azilant nord-coreean. Omul i-a mărturisit că foametea era atât de mare, încât, la un moment dat, a fost obligat să-și mănânce păduchii. Nici măcar nu-mi pot imagina așa ceva... Din nefericire, aceste mărturii cutremurătoare nu pot fi verificate la fața locului. Regimul abia permite câtorva jurnaliști străini, într-un mod controlat, eufemistic vorbind, să vadă Phenianul. Despre vizitarea unor zone izolate, cu probleme, nici nu poate fi vorba. Pe noi nu ne-au lăsat să filmăm într-un magazin sau în casa unui cetățean obișnuit, deși insistaserăm mult să o facem.

Sătul de discuția despre alimente, convins că Ri nu făcea altceva decât să-mi vândă gogoși, am început să fotografiez. La un moment dat am văzut cum o patrulă de poliție controla un bărbat ce fusese oprit pe stradă. Mi s-a părut interesant și am tras o rafală. Țăcănitul nervos al camerei a spart liniștea ce se

lăsase în microbuz. Toate capetele s-au întors spre noi. Ri s-a înființat imediat lângă mine.

— Adelin, de ce faci asta?

— Păi, cam ce am făcut, Ri? Am fotografiat niște soldați.

— Dă-mi să văd! a zis el și a întins mâna după aparat.

S-a uitat puțin și, pe un ton șoptit, mi-a zis:

— Șterge asta! Repede, te rog. Mai dă înapoi.

I-am arătat mai multe fotografii și, cu ostentație, am început să-i explic:

— Uite, ăsta e un răsărit, ăsta e liderul...

— Știu, știu...

— Hai, uită-te, sunt vreo 350 de fotografii, am zis cu falsă amabilitate și i-am întins aparatul.

Mi-a întors spatele și s-a dus pe scaunul lui. Grasu', care stătea lângă mine, a înregistrat pe ascuns discuția, care a fost introdusă în reportajul nostru.

M-am întrebat dacă e corect să filmez pe ascuns. Deontologia jurnalistică nu recomandă așa ceva, cu excepția cazurilor în care informațiile de interes public nu pot fi obținute altfel. Dacă ar fi fost după regulile impuse de regimul de acolo, am fi venit acasă cu o casetă aproape goală. Am fi putut să fotografiem și să filmăm doar statuile gigantice, blocurile înalte, luminate, dar goale, spațiile verzi și cam atât.

M-am consultat cu Grasu' și cu câțiva șefi pe linie editorială. Răspunsul a venit de la sine, destul de ușor... Cum aș fi putut să vă arăt altfel nivelul de nebunie și paranoia din Coreea de Nord? M-ați fi crezut pe cuvânt dacă v-aș fi spus că oamenii de pe stradă se tem de noi, că ghizii sunt niște cerberi, care mint și traduc intenționat aiurea, că străzile sunt aproape pustii? Unii poate m-ar fi crezut, alții nu. De aceea am preferat să filmăm chiar și atunci când nu am avut voie. A fost un risc calculat. Singura mea teamă a fost, este și va fi că, fără să intenționăm, le-am făcut rău unor oameni: cei intervievați, ghidul și alții care au apărut în reportaj.

Regimul e neiertător. Aruncă ușor oamenii în lagăr. O legendă urbană spune că, dacă mama intră gravidă în închisoare, copilul pe care îl naște împărtășește soarta ei până își ispășește femeia pedeapsa. Da, știu, e o legendă urbană, însă, după ce-am respirat atmosfera din Phenian, ceva îmi spune că legenda nu poate fi prea departe de adevăr...

Paște la Phenian

Cred în Dumnezeu, însă ajung destul de rar la biserică. Sărbătorile pascale, Crăciunul sunt însă foarte importante pentru mine. Sunt momente în care ne reunim în familie, cu ai Mariei, cu ai mei. Am mai ratat astfel de evenimente, fiind plecat prin diverse războaie. A fost greu, dar acum, de când Smaranda a apărut în familia noastră, parcă e și mai complicat să fiu departe.

Da, sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea lui Kim Ir Sen m-a făcut să-mi petrec Paștele la Phenian. Nu tu familie, nu tu ouă roșii, nici măcar puțin cozonac. În schimb, am avut parte de o mâncare dubioasă, mult nechezol și o atmosferă greu respirabilă într-una dintre cele mai dure dictaturi din lume. La un moment dat, ocupat cu știrile din țara lui Kim, aproape că am și uitat că este Paștele.

Noroc cu un diplomat al ambasadei noastre din Phenian, care m-a ajutat să-mi reamintesc. De obicei, când mă duc într-o țară cu probleme, dacă ambasada noastră nu-i evacuată, sun și îmi anunț prezența. Las datele de contact, în caz că va fi nevoie. Nu m-a obligat nimeni, dar mi se pare un gest de bun-simț cetățenesc și totodată o măsură dictată de instinctul de conservare. Nu de puține ori, eu și operatorul am fost ajutați de diplomați români. S-a întâmplat și recent, în Egipt, în Libia.

În Coreea de Nord nu am avut nevoie de ajutor consular. Dar, deși nu am cerut ajutor, am primit unul... creștinesc. Cred că prin a doua zi de ședere acolo am rugat-o pe centralistă să-mi facă legătura cu reprezentanța diplomatică a României. Un diplomat mi-a răspuns politicos și l-am anunțat că eu și Grasu' suntem în oraș. I-am spus cât vom sta, la ce hotel și în ce cameră. Atât. După vreo câteva zile am primit un telefon în cameră. Era diplomatul căruia îi anunșasem prezența noastră. Numele lui este Adrian Bianu și era însărcinat cu afaceri.

— Ce faceți, aveți vreo filmare azi? m-a întrebat el.

— Aș vrea să știu și eu, însă, de obicei, aflăm programul abia cu puțin timp înainte de plecare. Nu știu dacă sunt secretoși sau doar prost organizați, am încercat să glumesc. Probabil că vom avea ceva în a doua parte a zilei.

— Atunci aș vrea să vă invit la prânz, dacă puteți și vreți, bineînțeles.

— Cu mare plăcere, vă mulțumim, însă avem o problemă. Nu ne putem

deplasa. Abia reușim să găsim o mașină când suntem cu ghidul. Taxiuri nu există.

— Aaa, nu, voi veni eu să vă iau de la hotel. Mergem în oraș, mâncăm și vă aduc înapoi.

Grasu' a primit cu mare bucurie vestea că vom mânca în altă parte. Ne săturaserăm de mâncarea de proveniență... incertă din restaurantele hotelului în care stăteam.

— Nu te bucura prea tare, Grasule! Vom mânca tot în Phenian. Eu zic că nu ar trebui să ai așteptări prea mari, am încercat să-i mai tai din elan.

— Petre, nu-i nimic, măcar ne mai plimbăm, mai vedem lume nouă. M-am săturat să văd aceleași fețe.

Am coborât în holul hotelului și-am încercat să dăm de Ri. Nu voiam să plecăm fără să-i spunem. Ultimul lucru pe care-l doream era să-i fac probleme. L-am căutat fără succes pe ghid până la venirea diplomatului. Eram foarte curios cum arată reprezentantul României. La telefon părea tânăr și, mai ales, foarte amabil.

Avusesem tot felul de experiențe cu reprezentanții statului român. Niciodată nu m-am bazat pe conexiunile ambasadei, însă au fost momente în care am fost obligat să le deschid ușa. Vizitasem reprezentanțe românești de pe mai multe continente. Întâlnisem de la diplomați aroganți care, inițial, nici măcar nu mi-au permis să calc pe pământ românesc, cum a fost în 2005, la Bagdad, până la reprezentanți plini de solitudine, ca un ministru consilier din Cairo, care m-a ajutat să-mi recuperez camera confiscată de autorități.

Ca în toate breslele, și în diplomație găsești oameni de toate felurile. Eram curios în ce categorie se încadra însărcinatul cu afaceri de la Phenian. Nu avuseserăm nevoie de niciun ajutor, însă omul se oferise să ne scoată la masă, să mai schimbăm două vorbe. Stăteam împreună cu Grasu' pe o bordură la intrarea în hotel și fumam o țigară, când un bărbat îmbrăcat *casual* a venit așă spre noi. Avea în jur de 45 de ani.

— Bună ziua! ne-a salutat diplomatul și ne-a strâns mâinile. Gata de plecare?

— Ar fi o singură problemă... Nu-l găsim pe ghid ca să-i spunem că plecăm cu dumneavoastră. Nu vrem probleme nici pentru el, nici pentru noi, i-am spus eu.

— Stați liniștit, ne întoarcem repede! Oricum, Coreea de Nord este singura țară de pe planetă în care nu ai cum să te pierzi. Știu ei mai bine ca tine unde te afli, a glumit însărcinatul cu afaceri. Vom merge, oricum, la restaurantul unui alt hotel destinat străinilor. Nu vă imaginați că am putea să mergem să mâncăm,

așa, oriunde.

Ne-am urcat în mașină și am plecat spre restaurant. La un moment dat, diplomatul ne-a arătat casa pe care controversatul reverend Moon o primise de la regimul nord-coreean.

Sun Myung Moon este liderul religios coreean care a fondat Biserica Unificării și s-a autointitulat Mesia. Moon a murit în septembrie 2012, la 92 de ani. Liderul religios a fost și om de afaceri și proprietar de ziare. A deținut o fabrică de automobile în Coreea de Nord, spitale, școli, hoteluri, dar și ziarul american conservator *The Washington Times*.

Cum traficul nu e niciodată o problemă, în maximum zece minute am ajuns la destinație. Hotelul era la fel de obosit ca al nostru, însă mult mai mic. Diplomatul român susținea că restaurantul este mai bun și că, de multe ori, aici se organizează diverse sindrofii oficiale. De asemenea, locul era frecventat de potențaii locali, oamenii de frunte ai regimului. Când ne-am așezat la masă, diplomatul ne-a dat o sacoșă.

— Vă rog să primiți asta! Sunt câteva felii de cozonac și două ouă roșii... Suntem și dumneavoastră, și noi departe de casă și m-am gândit...

— Vă mulțumim frumos! am îngăimat eu, emoționat de gestul însărcinatului cu afaceri.

M-aș fi așteptat la multe, dar în niciun caz să primesc așa ceva în Phenian. Am stat la masă în jur de o oră. Politicos și rezervat, Adrian Bianu ne-a povestit despre viața de diplomat într-una dintre cele mai apăsătoare capitale din lume. Nu sunt multe țări din UE care au reprezentanți aici, sunt doar șapte: Bulgaria, Polonia, Cehia, Marea Britanie, Germania, România și Suedia.

Oricum, în general, la Phenian nu sunt multe ambasade. În total sunt 24 de reprezentanțe diplomatice. Viața este complicată chiar și pentru străinii acreditați în capitala nord-coreeană. De obicei, aprovizionarea și-o fac lunar din China. Relația cu autoritățile nu e întotdeauna ușoară. De exemplu, sunt legi ale țării pe care diplomații nu le pot citi. Cum poți să respecti ceva, când nici măcar nu ești lăsat să citești legea?

L-am întrebat pe însărcinatul cu afaceri dacă se pot plimba prin țară, lucru imposibil pentru noi. A zâmbit reținut și mi-a zis că, probabil, noi suntem ceva mai privilegiați decât ei. I-am înțeles reticența: nu putea vorbi cu un jurnalist despre relația cu regimul, atât timp cât el era acreditat acolo.

Ulterior, Isidor Urian, fost ambasador la Phenian, mi-a mai dezvăluit unele informații despre viața de diplomat în Coreea de Nord. Autoritățile te cheamă la acțiuni propagandistice și cam atât. Fostul diplomat își amintea că a fost invitat odată să participe la un fel de serbare a unor pionieri. Se aștepta să-i audă

cântând și spunând poezii patriotice. De fapt, a fost un concurs: cine asamblează și dezasamblează mai repede un pistol-mitralieră kalașnikov. Da, am simțit și eu asta pe pielea mea. Nord-coreenii știu foarte bine să te lase mască.

După masă, însărcinatul cu afaceri ne-a dus la hotel. În fața intrării, ne-am mai oprit pentru o țigară. Când să ne strângem mâinile și să ne spunem la revedere, lângă noi a apărut, ca din pământ, Ri.

— Adelin, ce faceți? Cum a fost masa? Mai bună ca aici? a întrebat el și mi-a făcut cu ochiul.

Ri lucra în Ministerul Afacerilor Externe de la Phenian pe zona România și se știa așadar foarte bine cu diplomatul nostru. După o discuție de complezență între cei doi, ne-am luat la revedere de la domnul Bianu. Până la următoarea vizită organizată de Ri și ai lui, eu și Grasu' am urcat în cameră, am zis „Hristos a înviat!“, am ciocnit ouăle vopsite, am mâncat cozonac făcut de soția unui diplomat și ne-am gândit la cei de acasă, aflați la aproape 8.000 de kilometri distanță. Nu am avut însă timp să devenim melancolici. Niște bătai destul de puternice în ușă ne-au întrerupt „masa de Paște“. Era Ri. Gâfâia și părea destul de agitat.

— Adelin, hai repede, că plecăm!

— Ușurel, prietene, unde mergem? am zis și i-am făcut semn lui Grasu' să pregătească echipamentul.

— Într-un loc unde va veni și liderul. Hai, hai!

— Ri, nu vrei tu să ne calmăm un pic? a intervenit colegul meu. Dacă vine liderul înseamnă că trecem prin filtrul de securitate, deci vor mai trece trei-patru ore până când autocarele se vor pune în mișcare.

— Totuși, unde mergem, Ri? am insistat eu.

— Vom vedea un superb foc de artificii. Vei vedea, va fi frumos de filmat!

Am coborât în holul hotelului și, așa cum prevăzuse Grasu', am mai stat câteva ore bune. Îmbătat de succesul de data trecută, colegul meu nu s-a mai ostenit să ascundă câteva țigări și a pus în rucsac un pachet întreg. Am avut timp și de nechezol, și de tutun. Nu avea rost să trecem primii de securitate și să stăm în autocar. Am intrat în filtru printre ultimii. Cei mai mulți dintre corespondenții străini erau deja îmbarcați în mașini și așteptau. Unii moțâiau, în timp ce alții citeau sau sporovăiau. Ca jurnalist, înveți să treci cu grație peste timpii morți, nu puțini. Tocmai trecusem de cel cu detectorul de radiații și mă pregăteam să arăt camera foto unui alt securist când l-am auzit pe Ri.

— Oooooo, Cotolin. Ce e asta? Nu îți e rușine! l-a certat el pe Grasu'.

Un securist ținea triumfător în mână pachetul de țigări și bricheta și se rățoia

în coreeană la ghid. Măcar de ochii lumii, ghidul era și el obligat să-l admonesteze pe Grasu'. Era ca la cascadorii râsului. Fiecare țipa la fiecare într-o altă limbă.

— Așa, Ri! Acu' o arzi oficial și sever, dar când fumezi de la mine e bine! I-a apostrofat și colegul meu pe ghid.

După ce Ri a parlamentat vreo zece minute cu securiștii, ne-au lăsat să plecăm, dar ne-au confiscat țigările. În autocar, lumea ne-a primit cu aplauze. Ajunseserăm ținta bășcăliei colegilor de breaslă, care nu ne-au mai scos din „atentatorii cu țigări“.

Am ajuns undeva vizavi de marele monument Flacăra Juche, pe celălalt mal al fluviului. Mii de oameni erau masați acolo și așteptau sosirea lui Kim Jong Un.

La un moment dat, cameramanul de la BBC a observat că mulți dintre oamenii aduși de autorități se uitau plini de uimire la noi și ne arătau cu mâna. Cel mai probabil, ne-am gândit noi, nu mai văzuseră albi. După cum erau îmbrăcați, se vedea că erau mai săraci decât cei pe care-i văzuserăm până atunci la diverse demonstrații și, probabil, fuseseră aduși dintr-o zonă rurală. Oricum, la cât de controlată e țara, nu m-aș mira ca majoritatea locuitorilor să nu aibă ocazia să întâlnească un străin nici măcar o dată în viață. Am încercat să intervievăm câțiva dintre spectatori, însă ghizii ne-au mânat ca pe oi până în apropierea tribunei unde urma să vină liderul.

Acolo, lumea arăta altfel. Bărbații erau îmbrăcați în costume frumoase, femeile erau îngrijite și purtau hainele tradiționale. Erau, ca să-i numesc așa, spectatorii de protocol. Doar cu ei am putut sta de vorbă, bineînțeles, respectând tipicul: ghidul i-a pregătit mai întâi, explicându-le ce și cum, le-a notat numele și abia apoi a venit rândul interviului.

Am întrebat o femeie aflată chiar lângă tribuna oficială dacă este mulțumită de nivelul de trai. S-a blocat pur și simplu. A urmat o discuție de vreo două minute cu ghidul, discuție pe care, firește, Ri nu a tradus-o, dar pe care am putut-o înțelege acasă, după ce am retradus absolut tot ce era pe bandă. Lucrurile au stat cam așa: Ri a întrebat-o dacă e mulțumită de nivelul de trai. După o pauză semnificativă, doamna a spus că nu știe ce să zică. Ghidul i-a sugerat să vorbească despre ea, despre locul de muncă. I-a spus să ne declare că e foarte fericită. În continuare, femeia a tot repetat că nu știe ce să spună. „Să zic ceva despre familie?“, l-a întrebat ea pe ghid. Până la urmă ne-a declarat că „totul e bine“.

Am rămas pe malul fluviului încă vreo oră, până s-a înserat. Evenimentul era transmis în direct de televiziunea de stat nord-coreeană.

— Petre, fii atent ce bine e să lucrezi la stat în dictatură! a glumit Grasu'. Uită-te ce car de transmisiuni HD au ăştia... Trebuie să mai treacă un deceniu ca TVR să-şi permită unul la fel.

Timpul a trecut relativ repede. Am făcut fotografii şi, la un moment dat, am auzit în difuzoare o piesă instrumentală patriotică. Deja o învăţaserăm: ştiam că doar pe aceste acorduri îşi făcea apariţia liderul. Deodată, oamenii au început să aplaude frenetic şi să-i strige numele. Kim Jong Un a trecut la câţiva metri de locul în care eram. Aproape că nu i-a băgat în seamă pe supuşi. S-a dus direct şi s-a instalat comod într-un fotoliu la tribuna oficială.

Acesta a fost semnalul pentru începerea spectacolului. Preţ de 30 de minute am asistat la un superb joc de artificii şi lasere. Flacăra Juche a fost, practic, îmbrăcată în lumini. Un pod de peste fluviul care străbate Phenianul s-a aprins şi el, pur şi simplu. Impresionaţi, spectatorii nu conteneau cu aplauzele. Dacă v-aş prezenta imaginile, sunt sigur că aţi crede că e focul de artificii de revelion de la Opera din Sydney, Australia.

Imediat după spectacol, liderul a plecat, acompaniat, fireşte, de necontenitele urale ale mulţimii. După aceea, am fost duşi şi noi la autocare. Spectacolul a fost frumos, însă, în opinia mea, a fost un gest mai mult decât deplasat. Nu cred că greşesc când spun că a fost o bătaie de joc să cheltuieşti sute de mii de dolari pentru aşa ceva, în condiţiile în care produsul intern brut al ţării este de 1.800 de dolari pe locuitor, iar mulţi oameni continuă să moară de foame pentru că nu-şi permit un bol de orez...

Pe stadion

E limpede că dictatorii au o pasiune pentru stadioane. Oricum, toți au tendința să le schimbe destinația. Unii organizează execuții publice, în timp ce alții pun în scenă spectacole grotești care să le gâdile egoul oricum supradimensionat. Cei mai pricepuți tirani le folosesc și pentru una, și pentru alta. Chiar eram curios să văd stadionul din Phenian, arhicunoscut nu pentru meciurile de fotbal care se desfășoară aici, ci pentru demonstrațiile nebunești care se organizează întru cinstirea liderilor nord-coreeni. Cum credeți că se numește stadionul? Aveți trei încercări, dar sigur toți veți ghici din prima: Kim Ir Sen. Cu o capacitate de 70.000 de locuri, este al doilea ca mărime din Phenian, dar cel mai folosit.

Într-una din zile, Ri ne-a spus că vom merge pe acest stadion.

— Să nu-mi spui că vom bate mingea împreună! a glumit Grasu’.

— Nu, nu, Cotolin! Liderul se întâlnește cu reprezentanții Armatei Populare, a zâmbit ghidul.

— E de belea! a continuat Grasu’ pe același ton. Iar stăm patru ore ca să ne controlați de bombe. Aaa, și trebuie să ascund mai bine țigările, pentru că – bănuiesc – recidiva se pedepsește.

— Cotolin, te rog, lasă țigările acasă! Știi că e interzis...

— Ri, să-mi zici asta și când îți va arde buza și eu voi fuma fix lângă tine, da? a spus Grasu’ punând capăt discuției.

Controlul antiterorist s-a desfășurat în același ritm de melc. După ce s-au asigurat că nu avem cu ce să atentăm la viața lui Kim Jong Un, oficialii nord-coreeni ne-au dus în sfârșit la stadion. În momentul în care coboram din mașini, prin dreptul nostru a trecut în fugă un grup mare de soldați. Oamenii își aranjau uniforme din mers. Pe margine, un ofițer țipa și le făcea semne să se grăbească.

— Grăbiți-vă, tată, ca să mai stăm câteva ore până vine jupânul! i-a îndemnat Grasu’ în timp ce-și aduna echipamentul.

Am intrat în tunelul prin care intră de obicei echipele. M-am uitat de jur-împrejur, gata-gata să-mi rup gâtul. Stadionul era arhiplin. Erau masați oameni până și pe teren. Cu excepția unei porțiuni de la peluză, unde erau demonstrați în costume tradiționale, în rest, toți, dar absolut toți purtau uniforme militare.

Totul era kaki. Ca de obicei, deși era atâta popor, nu se auzea nici păs.

— Petre, da' ăștia n-or putea să se adune și în grupuri mai mici, de o sută-două? a întrebat colegul meu în timp ce-și fixa camera pe trepied.

Nu m-am obosit să-i răspund la glumă. Priveliștea era, într-adevăr, impresionantă și mă apucasem să fac fotografii. Undeva în apropierea noastră, pe gazon, erau foarte mulți ofițeri superiori și generali. Cei mai mulți aveau pieptul blindat de decorații, unii chiar pe ambele părți ale vestonului. Oare ce au făcut ca să primească atâtea? Vestoanele ultraîncărcate dau străinilor impresia că, în Coreea de Nord, decorațiile se câștigă la kilogram.

După ce am făcut mai multe portrete, am constatat, ca și la celelalte demonstrații faraonice la care asistasem, că oamenii erau foarte obosiți. Unii stăteau cu capul în mâini, încercând să fure câteva clipe de somn. Cu siguranță, cei mai mulți fuseseră aduși cu ore bune înainte de venirea noastră. Am continuat să fac fotografii cu obiectivul de 200 mm. Era o bună ocazie să studiez fețele. Am dat peste multe femei-ofițer. Erau amuzante cu chipiurile lor supradimensionate, confecționate după modelul chinezesc.

Probabil că pe stadionul Kim Ir Sen, cu tot cu cei de pe gazon, erau 100.000 de oameni. Toți stăteau cuminți și așteptau venirea comandantului suprem. Nu se fâțâiau, nu fumau și nici măcar nu vorbeau între ei. Vegetau pur și simplu, așteptând să treacă timpul, să se încheie demonstrația și să plece acasă.

Trebuie spus că armata populară este foarte importantă în Coreea de Nord. *Songun* înseamnă „armata pe primul loc“ și nu este o vorbă-n vânt, ci este un principiu care guvernează administrația nord-coreeană.

— Armata este în tot și-n toate. Mereu este pe primul loc, pentru că ne protejează de imperialiști, cam așa a rezumat Ri politica Songun.

— Păi, și e bine sau rău ca armata să absoarbă toate resursele când sunt atâtea probleme legate de alte domenii? am încercat eu marea cu degetul.

— Poftim? E bine, Adelin. E foarte bine! a zis apăsător ghidul, ușor speriat de întrebarea mea.

— Ri, dacă cei mai mulți bani se duc în armată, ce mai rămâne pentru educație, pentru sistemul sanitar? am continuat să pun sare pe rană.

— Rămân bani, Adelin. Ți se pare că o ducem rău? a ripostat ghidul.

— Ri, chiar nu contează ce mi se pare mie. Eu vorbesc pe cifre. Aveți unul dintre cele mai mici PIB-uri din lume? Nu prea e mare lucru de împărțit...

Ri nu mi-a mai răspuns. S-a răsucit pe călcâie și a șters-o pur și simplu. Nu încercasem să-l provoc, ci chiar vrusem să înțeleg cum văd ei lucrurile, însă frica e, pare-se, prea mare pentru ca subiectul să poată fi abordat deschis. Am profitat de noncombatul ghidului și am plecat să-l caut pe Grasu', care filma.

Am făcut câteva cap-sincroane având în fundal tribunele înțesate de militari.

— Petre, băgăm o țigară până vine micuțul? m-a întrebat Grasu' și, până să-i răspund, a și aprins una.

Eram chiar în mijlocul gazonului unui stadion umplut până la refuz.

— Bă, ești nebun? Nu vezi că nimeni nu fumează? Toți stau cuminți... Vrei să fim dați afară-n șuturi? l-am admonestat pe colegul meu.

— Vrei sau nu? E simplu, mi-a zis Grasu' și mi-a întins țigara.

Așa am stat noi în mijlocul terenului și am fumat, încercând să ne ocupăm timpul până la venirea tânărului Kim Jong Un.

În momentul în care liderul a apărut la tribuna oficială am crezut că stadionul va face implozie. O sută de mii de oameni s-au ridicat deodată în picioare și au aclamat minute-n șir numele comandantului. Relaxat, acesta le-a făcut cu mâna și s-a așezat pe scaunul din centrul tribunei. L-au urmat mai mulți comandanți ai armatei și importanți lideri ai Partidului Muncitorilor.

Ca la un semn, militarii s-au potolit și a început să vorbească Kim Yong Nam, președintele Parlamentului nord-coreean. În dreapta mea era Ri, care mă ajuta cu traducerea. Bineînțeles că președintele Adunării Supreme a Poporului l-a ridicat în slăvi pe fondator, Kim Ir Sen. A început să-l laude pe „președintele etern” pentru lupta împotriva japonezilor, a trecut apoi la perioada de după '48, la războiul cu Sudul și a ținut-o tot așa până în 1994, când a murit Kim Ir Sen. Kim Yong Nam nu a uitat să-i preaslăvească și pe Kim Jong Il și pe fiul său.

Începusem să nu mai fiu atent la traducerea lui Ri. Mă uitam prin lentila aparatului foto la actualul lider. Stătea prăbușit în fotoliu. Nici el nu părea prea prins de panegiricul rostit de președintele Parlamentului. Privea în gol și, la un moment dat, a început chiar să bată darabana în masa de prezidiu. Kim Jong Un mai tresărea doar când își auzea numele. Atunci făcea cu mâna, fără prea multă tragere de inimă. Președintele Parlamentului se oprea respectuos și tribunele izbucneau în urale. Liderul nici măcar nu se ostenea să se ridice din fotoliu. Stătea într-o rână chiar și atunci când făcea semne zecilor de mii de militari.

— Petre, ia vino până la mine! l-am auzit pe Grasu'.

M-a pus să mă uit în vizorul camerei. Era o fată-soldat care adormise pur și simplu.

— Frate, sunt o groază care dorm! Numai eu am filmat vreo zece. Uite, e unul chiar aici lângă noi, la câțiva metri, mi-a arătat colegul meu un ofițer superior de aviație care numai că nu sforăia.

Am început să periez tribunele cu obiectivul de 200 mm. Da, erau foarte mulți care moșăiau, iar cei care nu o făceau se uitau în gol. Mi-am adus aminte de ce-mi povesteau ai mei despre plenarele și congresele Partidului Comunist,

când singura grijă a celor din sală era să nu adoarmă și nimeni nu era atent la ce spuneau cei de la tribună. Cred că tot așa era și aici. Prea puțini cred că ascultau laudele pe bandă rulantă lansate de la tribuna oficială de președintele Parlamentului.

Grasu' a tras niște imagini senzaționale. De câteva ori a surprins chiar momentul în care cei care dormeau erau pur și simplu speriați de uralele colegilor de lângă ei: tresăriri, fețe buimăcite, cârpite de somn. Deși imaginile ar putea părea amuzante, dacă ai puțin suflet, nu poți decât să simți milă pentru acei oameni chinuiți de propriii lor lideri. Și în cazul demonstrațiilor care dormeau în timpul discursurilor am stat și m-am gândit împreună cu redactorul-șef și editorii de la TVR dacă nu cumva îi punem în pericol difuzând imaginile. Foarte posibil, mai ales că erau cadre strânse. Pe de altă parte, acele imagini certificau sadismul de care dă dovadă regimul față de cetățenii de rând.

Președintele Parlamentului a vorbit ca televizorul fix o oră. În momentul în care s-a terminat discursul lui, toți cei de la tribuna oficială s-au ridicat și au plecat. Se înțelege de la sine că tribunele l-au ovaționat îndelung pe Kim Jong Un, care, ca și la dezvelirea statuilor predecesorilor săi, nici măcar nu s-a ostenit să spună două vorbe. Fix în secunda în care oficialii au dispărut de la tribună a început frenezia plecării. Militarii aproape se călcau în picioare în drum spre ieșirile stadionului. Nu exagerez, dar cred că arena a fost evacuată în maximum 15 minute. Când am ajuns noi la autocare, folosind o altă ieșire, pe stadionul Kim Ir Sen nu mai rămăsese picior de militar.

— Petre, poți să-mi spui și mie de ce dracu' i-au chinuit autoritățile pe oamenii ăștia aici? a întrebat enervat Grasu'. Pe ăla micu' l-a durut fix în cur. Nu le-a zis nici măcar „hai, noroc!“.

— Doar pentru că pot, prietene! i-am replicat, nedorind să intru în detalii.

Ri era lângă noi și ciulise urechile ca să culeagă impresii pentru raportul pe care urma, fără doar și poate, să-l scrie.

Eram convinși că ghizii toarnă absolut tot ce aud de la noi. În fiecare seară aveau ședințe cu șefii lor. Nu am probe, însă am avut sentimentul că telefoanele, discuțiile din camere erau, și ele, monitorizate non-stop. Doar gândul că se chinuiau să traducă înjurăturile noastre mă amuza teribil. În rest, atmosfera în care eram obligați să trăim era, vă rog să mă credeți, mult mai viciată decât cea din cele mai sângeroase războaie la care asistasem ca jurnalist.

Aveam să mai aud discursul președintelui Parlamentului de multe ori: pe stradă, în megafoane, în metrou și, de câteva ori, la televiziunea oficială. Aceasta ar putea fi explicația pentru felul în care propaganda i-a depersonalizat pe mulți. Gândiți-vă că această picătură chinezească funcționează în Coreea de

Nord de prin 1948, adică de vreo șase decenii și jumătate. Sigur, vor fi existând oameni care nu cred o iotă din minciunile vândute de regim, însă aceștia pot fi ținuți în frâu prin teroare.

O altă legendă urbană spune că unul dintre marii comandanți ai armatei a încălcat legea și, după moartea lui Kim Jong Il, a băut alcool în cele 100 de zile de doliu. A fost executat la ordinul lui Kim Jong Un, și nu prin împușcare, spânzurare sau otrăvire. Nu. Potrivit presei sud-coreene, generalul a fost încuiat într-un coteț care a fost lovit cu artileria... Mai sunt curajoși prin zonă?

E de luat în considerare un alt aspect care a ajutat regimul să supraviețuiască și puterea să treacă prin mâinile a trei membri ai aceleiași familii. De mai bine de jumătate de deceniu, Coreea de Nord este practic sigilată. Cei dinăuntru, mai puțin, probabil, demnitarii, securiștii și diplomații, habar nu au ce se întâmplă în afara granițelor. Internet nu există, antene de satelit nici atât. Specialiștii serviciilor secrete occidentale susțin că, în ultimii ani, a crescut numărul de DVD-playere aduse ilegal din China. În rest, cei mai mulți dintre nord-coreeni știu DOAR ce vrea regimul să se știe.

Ne-am întors la hotel fără niciun chef. Eram obosiți, dar și dați peste cap de demonstrația la scară mare de pupat în fund liderul. Ri a găsit că trebuie să ne înveselească dându-ne o veste bună.

— Adelin, vă dăm pașapoartele, deși nu plecați încă, a râs ghidul. Eee, nu-i asta o dovadă că avem încredere în voi?!

— Ri, unde dracu' să fugim? De la hotel nu aş putea să plec nici dacă aş vrea. Stăm pe o insulă și noaptea se încuie poarta! i-am replicat zâmbind.

— Petre, ești nebun? s-a băgat și Grasu'. Ăștia deja ne-au pus ștampila de ieșire!!!

Da, nu mai pățisem așa ceva și credeam că văzusem destul de multe până atunci. Cu vreo două-trei zile înainte, nord-coreenii ne ștampilaseră pașapoartele cu data la care urma să plecăm. De obicei, acea ștampilă se aplică în momentul în care treci prin vamă și te urci în avion. Coreea de Nord, mereu surprinzătoare...

— Hai să luăm cadouri pentru acasă! a zis Grasu' și m-a luat de braț.

Am crezut că a fost doar un pretext ca să mă scape de Ri.

— Unde mergem?

— Te duc la librărie, fraiere, să-ți ridic nivelul de cultură!

Da, marele hotel pentru străini avea și o librărie în care nu călcaseam nici eu și nici Grasu'. Pe pereți erau citate mari, în engleză, din înțelepciunea „președintelui etern“, Kim Ir Sen. „O carte e un profesor tăcut și un prieten pe viață.“ Nu e ceva... deosebit? Sau: „Cărțile sunt o comoară, casa cunoașterii“ –

Kim Jong Il. Plin de miez, nu? Am intrat în librărie și am început să mă uit pe rafturi. Erau doar cărți despre lideri sau cărți scrise de lideri. Nu am văzut nimic scris de Kim Jong Un și m-am gândit: așa cum l-au făcut general peste noapte, nu puteau să-i pună și semnătura pe o carte? Poate încă nu venise vremea. Era la putere de doar câteva luni. Librăria avea și o secțiune de CD-uri.

— Petre, sper că vei cumpăra muzică, să ai și tu ceva în mașină, la drum lung, a râs de mine Grasu’.

El a râs, dar eu chiar am cumpărat un CD. Normal că piesele erau despre tovarășii Kim Ir Sen și Kim Jong Il. Toate, vreo 20 la număr. Am ieșit din librărie cu o carte, cu un CD și cu gândul la copilărie. Și la noi, pe vremea lui Ceaușescu, puteai găsi cuvântările tovarășului, zeci de cărți despre congrese și plenare, cărți pe care nu le citea nimeni... Copaci tăiați aiurea!

Noi am avut noroc și în 1989 am scăpat. Da, nici capitalismul nu e perfect, însă este departe, mult mai departe de nebunia unui regim care-și înfometa, urmărea și teroriza cetățenii. Nu de puține ori am stat și m-am gândit cum ar reacționa nord-coreenii dacă mâine regimul s-ar vaporiza pur și simplu. Cred că cei mai mulți ar muri de foame. Chiar nu ar ști ce să facă, pentru că, decenii de-a rândul, au fost obișnuiți să facă doar ceea ce au vrut conducătorii.

Norocul Nordului l-ar putea reprezenta Sudul. În cazul unei schimbări de regim, frații de la sud i-ar ajuta. Probabil că asta ar provoca un recul economic cumplit, oricât de bogat este Sudul. Însă pe termen lung nord-coreenii ar fi salvați.

În prezent, cetățenii Nordului mănâncă ce li se dă, dacă li se dă, se îmbracă cum li se spune – vezi uniforma poporului – și până și prin țară se plimbă doar dacă li se permite. Nu cred că poate cineva să uite imaginile cu cetățenii care-și smulgeau hainele și părul la aflarea veștii că liderul lor, Kim Jong Il, a murit. Sau imaginile cu mii de demonstranți isterici care-i mulțumeau noului lider, de această dată pentru că le-a dat pește congelat...

La operă

Într-una din zile, spre finalul șederii noastre la Phenian, dis-de-dimineață, ghidul a venit să ne invite la un nechezol. Era ceva neobișnuit: până atunci, eu și Grasu' îi plătiserăm tot, mese, cafele.

— Ri, de ce ne faci cinste? E cumva ultimul nechezol înainte de expulzare? l-am tachinat eu.

— Adelin, ce glumă e asta? Vreau să vă povestesc despre o filmare frumoasă pe care o vom face azi.

Nu-mi făceam iluzii că ar fi ceva interesant. La Ri, tot ce era legat de regim nu putea fi decât frumos, minunat, senzațional, extraordinar sau, de ce nu, toate acestea la un loc. Cred că o putea ține în stilul ăsta zile-n șir. Nici măcar nu-l puteai acuza. În Coreea de Nord respectă politica de stat sau dispare. Curajoșii și revoluționarii de ocazie să-și aducă aminte de perioada comunistă a României sau, dacă nu au apucat-o, să pună mâna să citească.

Pe lângă teamă, Ri avea și alte motive să respecte regimul. Era unul dintre puținii lui privilegiați. Ce-i drept, nu avea mașină de serviciu pentru că nu ajunsese ministru adjunct, însă avea apartament în Phenian fiindcă lucra în Ministerul Afacerilor Externe, ceea ce însemna că putea ieși în lume, putea vedea și altceva în afară de griul țării sale. Și asta nu era puțin lucru.

— Așa, Ri, am spus după ce am luat o gură din cafeaua execrabilă, ia spune, ce facem? Uimește-ne!

— Adelin, veți participa la un concert aniversar la operă. Sigur e ceva ce nu ați mai văzut.

— Ri, iar ai uitat că noi nu suntem americani. L-am avut pe Ceaușescu și poate că am mai văzut câte ceva, măcar la televizor, i-am spus zâmbind subțire.

— Vei vedea, va fi impresionant! Ne vedem la prânz în hol. Știi, controlul și... restul.

Între filmări chiar nu aveai ce să faci la Phenian. Nu aveai voie să pleci singur prin oraș, iar prin hotel nu prea aveai ce face. Uneori stăteam într-un fotoliu în hol și urmăream oamenii sau mă duceam în parcare și fotografiam șoferii demnitarilor. Îmbrăcați în uniforma poporului, stăteau și-și așteptau șefii, precum câinele soldatului. Mai sporovăiau între ei, își lustruiau pantofii, își mai ștergeau mașina. Era foarte interesant să stai și să te uiți la nord-coreenii din jur.

Toți, dar absolut toți erau extrem de serioși. Nimeni nu gesticula, nu râdea, nu era exuberant. Gesturile erau reținute, fețele lipsite de expresie.

În acea zi nu am avut timp de urmărit oamenii din hotel. Noaptea urma să am primul direct în *Telejurnalul* de la ora 20. Trebuia să merg la AP să verific la ce oră, ce poziție de direct am. Mă gândeam cât de obositor va fi. Diferența de fus orar față de București era de șase ore. Asta însemna că, pentru a transmite în direct la ora 20, ora României, eu trebuia să fiu treaz la două dimineața. La Associated Press, totul a mers foarte ușor. Băieții erau profesioniști. Ciaran m-a lăsat să intru puțin pe internet, să mai citesc presa. Am navigat o vreme pe internet ca să treacă timpul și ca să pot suna în redacție.

Când la București era de-acum o oră decentă, am luat legătura cu un producător și am stabilit ce va fi cu directul, despre ce vor să vorbim, ce imagini vor pune în fereastra de lângă mine, cu cine intru. La miezul zilei, împreună cu Grasu', am luat în piept coada de la filtrul antitero. Eram ca niște roboței, totul era rutină: treci prin filtru, pune aparatura la raze X, întinde mâinile ca să te controleze de explozibili și substanțe radioactive, pornește camera foto și camera video, mergi la autocar și... așteaptă până ce toți corespondenții străini vor fi fost verificați. Până atunci fumează palmat țigările trecute ilegal de Grasu'.

Perioada de așteptare nu era întotdeauna grea. Puteai să mai stai de vorbă cu colegi de presă. Așa l-am cunoscut pe Damian Grammaticas, corespondentul BBC în China. Îl știam de la televizor: fusese corespondent al prestigioasei companii de televiziune în Hong Kong, Moscova și Delhi înainte să ajungă la Beijing. Spre deosebire de alți reprezentanți ai unor mari puteri media, care pot fi extrem de, hai să le zicem scorțoși, Damian era un tip modest și prietenos. Era cu vreo cinci ani mai mare ca mine, avea deci 42 de ani. Am stat la taclale vreo două ore. Am povestit de Guantánamo, războaiele mele, iar el mi-a spus câteva lucruri despre provocarea de a fi corespondent în China.

— Oricum, e mult mai relaxată treaba ca aici, la Phenian...

— Da și nu, mi-a spus franc Damian. E clar, sunt diferențe mari, dar să știi că în relația cu presa sunt cam ca aici, stricți și intruzivi. Nu de puține ori mi-au spart e-mailul, am primit telefoane de amenințare. E complicat...

China arăta altfel și m-am gândit că, în ultimii ani, și autoritățile au învățat să lucreze altfel cu presa străină. Prin 2008 fusesem și eu la Beijing și Shanghai pentru câteva reportaje. Nu primisem viză de jurnalist pe motiv că trimisese cererea prea târziu și am fost obligați să ne folosim, atât eu, cât și operatorul meu, Dan Gecui, de vize turistice. Din punctul de vedere al autorităților chineze, noi am fost acolo oarecum clandestin, pentru că am filmat și am

difuzat la Realitatea TV reportaje despre sărăcia lucie de dincolo de zgârie-norii Beijingului, despre drama celor care au norocul sau nenorocul să aibă mai mulți copii și să plătească impozite uriașe statului, despre piața falsurilor, despre operațiile cu celule stem, care costau enorm și nu prea dădeau rezultate. În momentul în care am ajuns la București, Ambasada Chinei a trimis redacției o scrisoare de protest. Da, mă așteptam la ceva mai multă deschidere din partea guvernului chinez, însă Damian îmi arătase că autoritățile rămăseseră la fel de dure în relația cu corespondenții străini.

— Adelin, hai, am ajuns! l-am auzit pe Ri, chiar în momentul în care ușile autocarului s-au deschis cu un fâsâit puternic.

Eram în parcare a unei săli uriașe de spectacole. Până ne-am strâns echipamentul și ne-am regrupat, am putut observa chiar lângă autocarele noastre câteva zeci de Mercedesuri negre, noi-nouțe. Cele mai multe erau clasa C, însă găseai și destule din clasele E sau chiar S, limuzine. Mai că am crezut că sunt în parcare a reprezentanței Mercedes din Phenian, deși știam că nu există așa ceva.

— Ri, cine dracu' se plimbă cu mașinile astea? Sunt câștigătorii voștri la loto? l-am întrebat pe ghid în glumă.

— Adelin, mașinile sunt ale statului, deci ale poporului. Cu ele merg oameni foarte importanți din Partidul Muncitorilor și din Armata Populară, a zis Ri.

— Păi, și asta e dreptate, Ri? s-a băgat și Grasu'. Tu-ți distrugi genunchii de atâta mers pe jos și ăștia se dau cu limuzine?

— Cotlin, ce glume sunt astea? s-a burzului ghidul și ne-a întors spatele.

— Nu sunt glume, prietene! a continuat Grasu', deși ghidul nu-l mai auzea.

Am intrat în șir indian în clădirea impunătoare ce semăna cu o casă de cultură de la noi, însă mult mai mare. În față erau câțiva ghizi după care ne țineam. După ce am urcat și am coborât mai multe scări, am ajuns fix în fața fosei. De acolo am putut vedea sala în toată splendoarea ei. Uaaa! Pe scaunele gălbui plușate, ușor tocite, stăteau câteva mii de oameni. Cei mai mulți purtau uniforme militare. Probabil că erau pe poziții de foarte multă vreme, pentru că se simțea un miros greu, de transpirație. Ne-am apucat să ne montăm trepiedele, când un ghid a venit în fugă și, în engleză, a început să se rățoiască la noi.

— Ce faceți? Nu aveți voie să stați aici! Veniți imediat după mine! a strigat nord-coreeanul aflat în pragul unei crize de isterie.

Firește că ne-am mutat în mare viteză. Alte scări, alte holuri interminabile, altă alergătură cu rucsacul și cu trepiedul în spate. Lac de transpirație, gâfâind, am ajuns undeva pe la jumătatea sălii. Eu și colegul meu am ajuns printre

ultimii. Buuuf! s-a auzit o uşă grea trântită-n urma noastră. M-am întors, intrigat de zgomot, şi am observat cum un soldat, cu un kalaşnikov atârându-i de gât, a ferecat intrarea-n sală.

— Petre, ăştia ne-au închis aici. Crezi că se pregătesc să ne dea foc? s-a amuzat colegul meu în timp ce-şi ştergea transpiraţia de pe frunte.

— Grasule, stai liniştit, nu strică ăştia o canistră de benzină pe noi! Acum, după sprintul ăsta, înţelegi de ce pute-n halul ăsta a transpiraţie?

Am mai stat aşa şi-am fiert în suc propriu preţ de o oră. În scaunele din jurul nostru, oamenii moţăiau în aşteptarea spectacolului. Aflaserăm că liderul nu va veni.

— Atunci ce dracu' mai aşteptăm? a întrebat nervos colegul meu. Să murim deshidrataţi, să ne omorâm ficatul cu mirosuri?

— Calmează-te, prietene! Spectacolul va începe şi vei avea timp berechet să te enervezi!

La un moment dat, tocmai când ne pierduserăm orice speranţă, s-a stins lumina în sală.

— Grasule, să-ţi închizi mobilul, ca să nu deranjezi lumea! l-am tachinat pe colegul meu.

— Ha, ha, ha! Ai umor fix ca ăştia! m-a taxat operatorul meu, care suporta din ce în ce mai greu căldura şi mirosurile grele.

Când s-a luminat scena, aproape ne-a stat inima. Pe scenă erau mai mult de 1.000 de oameni, cor şi orchestră. La un moment dat, pentru că ne plictiseam cumplit, eu şi Grasu' am numărat artiştii. Oamenii din cor erau aşezaţi pe cinci gradene uriaşe. În total erau 850 de corişti. În spatele lor era un ecran uriaş pe care, timp de două ore, s-au proiectat imagini cu „preşedintele etern“.

Atmosfera din sală a fost de-a dreptul hilară. Pe scenă, sutele de solişti intonau cântece patriotice, în timp ce în sală, unde lumina era stinsă, se dormea pe rupte. Nu ca la discursul de la stadion despre care v-am povestit. Nu, la o cu totul altă scară. Practic, mi-a fost greu să zăresc în jurul meu spectatori care nu dormeau. Cei cu somnul mai uşor mai tresăreau când începeau aplauzele. La un moment dat, Grasu' s-a amuzat teribil pentru că, la un metru de locul în care stătea, a descoperit un militar căruia îi curgea şi saliva din gură.

— Petre, ăştia ar trebui să dea şi baveţele la spectacolele astea de marcă! Dacă aveau aer condiţionat în sală, dormeam şi eu, dar, în sauna asta... s-a plâns colegul meu.

Cam după jumătatea programului de cântece patriotice am vrut să ieşim din sală. Cerberul de la uşă ne-a împins pur şi simplu şi a început să ne certe în coreeană. Era ca în filmele cu proşti. Soldatul cu kalaşnikovul atârnat de gât

gesticula și ne toca în coreeană, în timp ce Grasu', care era mai înalt cu două capete și mai greu cu vreo 50 de kilograme, se împingea în el și-l înjura în română.

— Prietene, ești bou? Plec când vreau. Mă duc la budă. Ce treabă ai tu? aproape ți-a colegul meu.

— Grasure, stai mai ușor! Aici nu ești la film la mall, ca să ieși când te taie capul. Hai că mă duc să-l caut pe Ri să ne scoată din rahat, am încercat să-l liniștesc.

Ri a venit fără să-l mai caut eu. Scandalul de la ușă atrăsese atenția sălii mai mult decât o făcea spectacolul însuși. Ghidul nu a reușit nici el să-l calmeze pe colericul soldat. Atunci s-a dus și a căutat un securist mai mare-n grad, în costum, și l-a adus la locul faptei. Bărbatul, un tip pe la 50 de ani, a scuipat printre dinți câteva cuvinte-n coreeană. L-am văzut pe soldat cum se albește la față și, cu mâini tremurânde, a deschis ușa.

— Puteți să mergeți la toaletă, Adelin. Vă vor escorta acești doi domni, a zis ghidul și mi-a arăt doi tineri în costume negre și cu căști în urechi.

— Păi, Ri, de ce dracu' avem nevoie de escortă? Crezi că nu ajungem să ne urcăm pe colac? l-a întrebat Grasu' aflat în pragul unei crize de nervi.

— Cotolin, liniștește-te, te rog! Va fi bine! a spus Ri și a încercat un zâmbet, care însă nu îi prea ieșea.

Flancați de doi securiști cu căști, ne-am dus la toaletă, aflată la un alt etaj. Gărzile ne-au așteptat la ușă, în timp ce noi am fumat liniștiți o țigară. După aceea am fost escortați până în sală, unde parcă și spectacolul era acum mai digerabil. Excursia în afara sălii păzite de soldați înarmați l-a ajutat pe Grasu' să supraviețuiască celor două ore. La final, miile de militari au aplaudat vreo zece minute. Nu am înțeles dacă aplauzele erau pentru cor și orchestră, pentru Kim Ir Sen sau doar pentru că acel calvar luase sfârșit. În drum spre ieșire, Grasu' l-a luat ușor de cot pe Ri.

— Dragul meu, ce trebuie să fac ca să mă ajuți cu două bilete la următoarea reprezentație?

— Cotolin, se rezolvă! a spus ghidul făcându-se că nu a înțeles gluma.

Seara, în camera de hotel, eu și Grasu' am dat televizorul la maximum și, preț de vreo zece minute, am... urât regimului... mai multe lucruri. Am folosit doar cuvinte mari, așa cum s-au obișnuit liderii în mai bine de șase decenii de dictatură. Nu am putut noi să răzbunăm în acest fel cele aproape 25 de milioane de oameni tăcuți și supuși, dar măcar ne-am răcorit.

Deși se făcuse târziu, nu puteam merge la culcare. Aveam de făcut directul

pentru *Telejurnal*. Pe la ora unu, ora Phenianului, am plecat spre poziția de direct a Associated Press, care era în holul hotelului. Am avut noroc: Ciaran avea nes și ne-a făcut cinste. Urăsc nesul, însă atunci, sătul de nechezolul nord-coreean, mi s-a părut foarte bun. Am fumat o țigară, am folosit calculatorul de la AP pentru internet și mi s-a părut că sunt mai aproape de țară.

Pe la două fără un sfert, ora Phenianului, am mers la poziția de live. Grasu' a pus lumina și a făcut cadrul. Eu mi-am aranjat în ureche casca cu ajutorul căreia urma să-l aud pe prezentatorul *Telejurnalului*. Tehnic, această legătură audio este extrem de simplă. Acea cască e legată la un telefon la care sunau cei din regia TVR. Pe la două două minute, aud în cască vocea unei colege de la biroul care se ocupă de transmisiuni internaționale. Ea trebuia să apese un buton și eu l-aș fi auzit pe prezentator. Cum colega mea era nouă, a apăsas din greșeală butonul hold și eu am auzit o muzică enervantă care se repeta în buclă. Asta s-a întâmplat de vreo cinci-șase ori. Suna, mă pune pe hold, închidea și tot așa. Deja începusem să fierb de nervi. Intrasem pe spațiul de satelit, care costa o căciulă de bani, și, mai mult, eram pe cale să ratez o premieră națională: transmisiune în direct de la Phenian.

— Grasure, fugi până la birou (era la câteva zeci de metri de locul de live) și sună de pe alt telefon la producătorul jurnalului! Asta mă pune pe hold și nici măcar nu-și dă seama. E varză cu carne.

Până să plece Grasu', colega mea a sunat a n-a oară și tehnicianul de la AP i-a explicat politicos ce greșea: în loc să comute în emisie, ea apăsa hold. În sfârșit l-am auzit pe prezentator. Cu o întârziere de câteva minute, am intrat în direct. Transmisiunea în sine nu a fost complicată. Prezentatorul m-a întrebat, eu am răspuns.

Mi se pare foarte simplu să transmiți în direct la știri dacă înțelegi subiectul și ai citit povești în copilărie. Până la urmă asta faci tu, le povestești oamenilor. Dacă ai înțeles știrea și l-ai citit pe Petre Ispirescu, succesul e garantat. După transmisiune le-am mulțumit colegilor de la AP și, împreună cu Grasu', m-am dus să mai beau un nechezol ca să cinstim reușita și să ne calmăm. Era aproape trei dimineața.

Încă o zi, ce-i drept, lungă, în țara lui Kim era pe punctul de a se încheia.

Și nu era deloc rău...

Marea paradă

După eșecul lansării rachetei, centrul de greutate al activităților dedicate sărbătoririi centenarului nașterii lui Kim Ir Sen se mutase pe parada militară. Phenianul dorea să transmită lumii mesajul că are o componentă militară redutabilă. Dar specialiștii militari știu că de fapt Armata Nord-coreeană este doar mare. Dotarea lasă de dorit, cea mai mare parte a tehnicii fiind depășită fizic și moral. Prin anii '80, „președintele etern“ și-a dat seama că nu va putea să țină pasul în veci cu Sudul sprijinit de americani și s-a hotărât să joace cartea nucleară.

Da, o bombă nucleară sperie pe toată lumea, inclusiv pe cei mai bine înarmați decât tine. În urmă cu câțiva ani, armata regimului de la Phenian era cotată a cincea din lume ca mărime. Pentru o țară foarte săracă, bugetul alocat militarilor este amețitor. Armata Populară consuma nu mai puțin de 25 la sută din produsul intern brut și avea peste 1,1 milioane de soldați activi. Peste 8 milioane de nord-coreeni, aproape o treime din populația țării, sunt rezerviști care pot fi mobilizați în caz de război. Gândiți-vă că militarii activi și rezerviști luați la un loc reprezintă aproape 40% din cetățenii nord-coreeni.

Da, cu cifre de acest gen încerca regimul să-și sperie vecinii. Dacă te uiți însă mai atent la tehnică, vei descoperi că o cantitate, oricât ar fi de mare, nu poate să ascundă absența calității. În cazul de față este vorba de dotarea armatei, în general de proveniență sovietică și chinezească.

Coreea de Nord are în jur de 2.500 de transportoare blindate, peste 4.000 de tancuri și mai bine de 400 de avioane de vânătoare.

Vecinii din sud sunt foarte speriați mai ales de cele peste 10.000 de piese grele de artilerie masate la frontieră. Acestea pot lovi lejer capitala Seul. Încercați să vă imaginați ce ar însemna ca toate acestea să tragă măcar o salvă.

Phenianul știe că important e doar elementul-surpriză. Dar și că, după șocul atacului neașteptat, Armata Populară ar fi sortită distrugerii. În 1984, armata americană calculase în cât timp ar putea distruge flota aeriană a țării lui Kim: 100 de ore, adică puțin peste patru zile.

Astăzi, probabil că timpul ar fi și mai scurt. Desigur, pierderile ar fi foarte mari de ambele părți. O proiecție a Pentagonului arăta că, în cazul unui conflict la scară mare, ar fi sute de mii de victime. De altfel, în războiul din 1950-1953

au murit 1,5 milioane de nord-coreeni, 1,3 milioane de sud-coreeni, 900.000 de chinezi, dar și 34.000 de americani.

În ciuda provocărilor din ultimii ani – bombardarea unei insule, scufundarea unui vas sud-coreean –, analiștii occidentali susțin că Phenianul nu are niciun interes să inițieze un atac serios, pentru că asta ar însemna sfârșitul Dinastiei Kim. În schimb, noul lider va continua să amenințe, să testeze rachete și să organizeze parade militare uriașe. Pe scurt, să joace la cacealma.

Așadar, retorica agresivă are altă menire decât de a amenința Occidentul. Conducerea știe foarte bine cât poate Armata Populară. Destinatarul mesajelor agresive este nimeni altcineva decât populația nord-coreeană, care trebuie să vadă cât de puternici sunt liderii săi. De altfel, unii dintre refugiați s-au declarat uimiți de ce se întâmplă în lume. Cât fuseseră în marele lagăr numit Coreea de Nord, ei chiar crezuseră că țara lor e cea mai puternică de pe glob.

În aceste condiții, vă imaginați cât de importantă era pentru regim parada militară la care urma să asistăm. Dis-de-dimineață a început controlul antiterorist. După această rutină cronofagă am fost urcați în autocare și am plecat spre centrul orașului. Am fost debarcați la câteva sute de metri de locul în care urma să aibă loc parada.

Ca o turmă în dezordine, am plecat spre zona din care nord-coreenii ne lăsau să filmăm. Am descoperit cu surprindere că, spre deosebire de alte dați, oficialitățile ne pregătiseră cel mai bun loc, chiar în fața tribunei oficiale. Lupta pentru poziția cu cea mai bună vizibilitate a început imediat. Am alergat să pun trepiedul Grasului unde mi se părea că e cel mai bine. M-a ajutat și Ri și s-a certat cu un angajat al televiziunii de stat care nu mă lăsa să-mi așez echipamentul în locul pe care-l alesesem. În câteva zeci de secunde, după ce a strigat și a gesticulat copios, l-a determinat pe acesta să plece și să mă lase-n pace.

— Adelin, sunteți prietenii mei. Va fi frumoasă parada și trebuie să o vedeți din cel mai bun loc, mi-a zis el, bucuros ca un copil care tocmai a făcut o faptă bună și așteaptă laudele.

Sunt convins că Ri chiar era un om bun. În ciuda tuturor constrângerilor, ne-a ajutat atât cât a putut, s-a străduit. A organizat până și ieșiri în Phenian doar pentru mine și Grasu', tratament de care nici reprezentanții marilor televiziuni nu au beneficiat. S-a umilit pentru a obține mașina doar pentru noi. Am văzut cu ochii mei cum șoferii partidului îl flituiău în parcare hotelului, însă el nu s-a lăsat și a rezolvat problema.

Da, probabil că raporta zilnic ce vorbeam, ce făceam, ce filmam, care era atitudinea noastră față de regim. Da, a adăugat de la el vorbe frumoase despre

regim în traduceri pe care ni le făcea, le-a indicat intervievaților ce să spună, dar asta era fișa postului său.

Oricum, întotdeauna se nasc legături între jurnaliști și ghizii unor regimuri totalitare. Este un fel de sindrom Stockholm (răpitul începe să simpatizeze cu răpitorul).

Am pățit asta în Irak, în războiul din 2003. Abu Noor (în traducere înseamnă „tatăl lui Noor“) a fost securistul în grija căruia fuseserăm dați de regimul lui Saddam. El ne „fezanda“ intervievații și se asigura că vor zice doar ce trebuie, ne însoțea peste tot. În cele peste trei săptămâni în care am lucrat, cea mai lungă perioadă sub bombele americanilor, între mine, Abu Noor și cameramanul Florin Dobre s-au creat legături trainice, am devenit amici.

Când, din cauza războiului, în Bagdad nu prea se mai găsea mâncare, securistul nostru se descurca și, zilnic, ne cumpăra un pui la rotisor și un litru de lapte. Tot el ne-a cumpărat țigări și, mai mult, a aranjat cu un prieten să ne scoată din Bagdad, când rămăseserăm fără bani și fără cameră. La plecare, în fața hotelului Palestina, Abu Noor a venit să-și ia la revedere. Capitala irakiană era zguduită de bombe și rachete Tomahawk și el plângea, urându-ne să reușim să trecem de zona de lângă aeroport, unde se dădeau lupte crâncene.

Da, îi dăduserăm bani, însă fuseseră firimituri. Lucram pentru o televiziune din România, nu pentru CNN, deci sigur nu o făcuse pentru că era plătit. Chiar îi păsa. Cred că tot cam așa a fost și cu Ri, omul pus de regimul nord-coreean să ne păzească. Într-un fel, ghidul ne-a fost și amic.

În uriașa piață din centrul Phenianului erau deja zeci de mii de oameni care țineau în mâini un fel de sorcove albe și roșii. Erau frumos aliniați, în fața tribunei oficiale, la distanță totuși, pentru a le permite blocurilor de paradă să treacă fără probleme. Ne-am instalat bine, ne-am făcut câteva fotografii și, deodată, ca la un concert rock, lumea a luat-o razna. Zeci de mii de oameni au început să strige cu simț de răspundere, la unison, numele lui Kim Jong Un. Ca de fiecare dată, startul a fost dat de aplauzele de pe bandă.

M-am întors spre tribună și l-am văzut pe micul și dolofanul dictator cum zâmbea și saluta poporul. Părea mai conectat la ce se întâmpla decât în celelalte situații în care l-am văzut. Dădea energic din mâini, apleca urechea spre generalii de lângă el, zâmbea condescendent după ce aceștia îi spuneau ceva. Era mult mai prezent și mult mai vioi.

La acea demonstrație uriașă l-am și auzit vorbind pentru prima dată. A fost un discurs de peste 20 de minute. Ri a stat lângă mine și s-a străduit să facă o traducere simultană. Kim Jong Un a vorbit, desigur, despre „ilustrii săi predecesori“ și despre puterea militară a țării sale. Nu a fost nimic notabil, era

aceeași retorică războinică, însă era primul discurs al noului lider și jurnaliștii străini putuseră asista la el de la doar câțiva metri. Ideea discursului a fost că singura șansă a țării sale este întărirea armatei și că tehnologia de ultimă oră nu trebuie să mai aparțină doar imperialiștilor, referire clară la testele balistice și nucleare ale Phenianului. Nu trebuia să fii analist ca să înțelegi că tânărul tiran va continua politica lui Kim Jong Il pe toate planurile.

Finalul discursului a fost punctat, minute în șir, cu aplauze frenetice și urale aproape isterice de zecile de mii de oameni adunați în fața tribunei oficiale. Putea să înceapă defilarea. Întotdeauna parada este deschisă de însuși comandantul ei, care trece și îi salută pe demnitarii participanți.

Când am văzut mașina în care se afla comandantul paradei nord-coreene, m-a bușit râsul. Era un Mercedes S600 modificat. În urma comandantului au început să vină blocurile de paradă. Soldații erau aliniați la milimetru, picioarele se mișcau sincron și, fără să exagerez vreun pic, pământul vibra pur și simplu. Din punct de vedere vizual, parada a fost impresionantă.

Prin fața liderului, care zâmbea mulțumit, au trecut și câteva detașamente de femei. Pasul lor de defilare nu a fost cu nimic mai prejos decât al bărbaților. În ultima parte, așa cum era normal, a fost prezentată tehnica militară. În afară de prețioasele rachete, au trecut prin fața noastră transportoare blindate, tancuri, sisteme antiaeriene și tunuri autopurtate. Cele mai multe erau modele foarte vechi, de proveniență sovietică. La un moment dat am observat niște drone, avioane fără pilot, de producție nord-coreeană. Arătau de parcă ar fi fost făcute pe vremuri la Casa Pionierului.

— Petre, uită-te la drona asta! Ce nituri are... m-a atenționat Grasu’.

— Ce te miri? După cum arată, pare făcută din tabla vreunui MiG-15 casat, m-am amuzat și eu.

După soldați, în planul secund veneau zecile de mii de civili care, așa cum vă spuneam, agitau niște sorcove roșii și albe. Nu știu ce rezistență aveau oamenii aceia, dar au dat din mâini ore în șir. La un moment dat, Grasu’ a strâns cadrul pe o tânără femeie care mișca sorcovele... mai fără vlagă. Imediat, din stânga cadrului a apărut un bărbat în costum, a împins-o brutal pe femeie în rândul din spate și a tras în față un tânăr care-și mișca brațele mult mai energic. Secvența mi se pare definitorie pentru regim: întotdeauna ești supravegheat. Întotdeauna!

Cireșa de pe tort a reprezentat-o trecerea unei formații de aparate MiG-29. Avioanele au survolat piața și au aruncat contramăsuri, acele capcane luminoase menite să păcălească rachetele cu detector de căldură.

Pe toată durata paradei, liderul a fost foarte atent. A aplaudat mult și, din

când în când, a arătat cu mâna spre diverse blocuri de paradă și și-a consultat generalii. Comandantul suprem a părut mulțumit de ceea ce vedea. Imediat după ce ultimul detașament a trecut prin piață, civilii înarmați cu sorcove au năvălit pur și simplu spre tribună și s-au oprit la un metru în fața noastră. Au început să strige și să aplaude aproape isteric. Femei și bărbați deopotrivă au plâns și și-au înălțat mâinile spre tribuna oficială. Kim Jong Un s-a aplecat ușor peste balustradă, le-a zâmbit și le-a făcut cu mâna, prietenos. După câteva zeci de secunde s-a întors cu spatele și dus a fost. În clipa în care liderul a plecat, oamenii care până atunci erau în pragul isteriei și păreau că nu vor rezista fără Kim s-au calmat brusc și au dispărut imediat și ei.

— Eeeeeee? Ce zici, Adelin? l-am auzit pe Ri.

— Mda, impresionant. Nu am mai văzut un astfel de pas de defilare decât la televizor, la ruși și la chinezi... Tehnica însă nu m-a dat pe spate. E la fel de veche precum cea a Armatei Române. Și voi, și noi putem să o ducem direct la muzeul militar, i-am zis franc ghidului.

— Ooooo, cred că nu e așa! și-a apărât Ri armata.

— Ri, lasă-i, frate, nu le mai lua tu apărarea soldaților, că nu-ți măresc ăștia leafa! a glumit Grasu'.

Pe drumul de întoarcere, de-a lungul bulevardelor, am văzut sute de mii de oameni cu steaguri și pancarte. Salutau militarii care se îndreptau spre unitățile lor.

— Ri, cam câți oameni au ieșit și azi pe străzi? l-am întrebat pe ghid, care stătea pe scaunul de lângă mine.

— Aaaa, cam un milion de oameni, Adelin.

Da, un milion de oameni, adică o treime din populația capitalei nord-coreene. Cei mai mulți nu i-au văzut nici măcar pe militarii care se retrăgeau în cazarmă. Pe mine m-a șocat rapiditatea cu care dispăreau în momentul când demonstrația se termina. Regimul le-a cerut să vină, ei s-au conformat, acum puteau pleca să-și vadă de viețile lor complicate.

După paradă, pentru Grasu' și pentru mine a urmat o nouă noapte albă. Am mai făcut un direct pentru *Telejurnalul* de la ora 20, ora două dimineața la Phenian. De această dată nu am mai avut probleme cu casca în care auzi emisia. Am povestit despre parada faraonică și despre primul discurs al noului lider.

Am adormit târziu, când soarele se pregătea să răsară peste fluviul Taedong. Cum spun anumiți colegi de breaslă, foarte prețios, alături de Grasu', fusesem din nou martorul unui eveniment istoric.

Așa, și?

De fapt, mai exact, așa cum spune un băiat simplu din Buzău, a fost o altă zi

la slujbă... Da, am poate cea mai frumoasă slujbă de pe fața pământului. În afară de cea de tată al Smarandei, bineînțeles.

Epilog

Imediat după paradă, a doua zi, toți jurnaliștii și artiștii străini care erau în Phenian au fost trimiși acasă. Air Koryo și-a pus la bătaie puținele aeronave și, în prima parte a zilei, a efectuat cel puțin șapte zboruri spre Beijing. A fost ceva de genul: am avut străini, a fost puțină deschidere, gata, acum acasă, se închide iarăși țara.

Noi eram programați pentru zborul de la 10.30. Ne-am trezit pe la 7, ne-am băut nechezolul și ne-am cărat bagajele în hol.

— Adelin, ești trist că pleci? l-am auzit pe Ri.

Ghidul nostru era, ca întotdeauna, pus la patru ace, în costum și cu cravată. Un zâmbet larg îi dezvelea toată dantura.

— Ri, aș mai fi stat, poate făceam un interviu cu liderul, așa cum ne-ai promis...

— Adelin, n-am zis eu așa ceva niciodată. E greu...

— Glumeam, Ri! l-am liniștit pe ghid.

— Sper că v-ați simțit bine, a continuat Ri.

— Se putea și mai bine, a intervenit Grasu'. Acum te așteptăm noi în România. Când vii la ambasada voastră de la București, te scoatem noi la o bere în Herăstrău. Nu te ducem departe, că voi n-aveți voie să vă îndepărtați prea mult de reprezentanța diplomatică.

— Ha, ha, ha, Cotolin, ce glume faci! a râs Ri și m-a mirat că, de această dată, chiar părea sincer.

Probabil că, într-un fel, ghidul se bucura că a scăpat de noi. Nu cred că am fost cei mai comozi jurnaliști. Mai ales glumele legate de regim nu cred că l-au făcut pe Ri să se simtă prea confortabil.

— Mergi cu noi la aeroport să te asiguri că ne urcăm în avion, așa-i? l-a luat colegul meu din nou în primire.

— Cotolin, v-am luat de la aeroport, vă duc la aeroport!

Cu vreo oră și jumătate înainte de decolare eram deja la intrarea în modestul terminal al aeroportului internațional din Phenian. Aerogara era mai aglomerată ca niciodată. Sute de străini se înghesuiau să se urce la bordul unor avioane spre Beijing care, după cum arăta tabela, decolau unul după altul. Controlul de securitate a fost mai superficial decât mi-am închipuit.

— Vezi, Grasule? Țștia te controlează serios când vii, ca să nu aduci ceva în țară. Când pleci sunt fericiți, nu mai ești problema lor.

— Da, la mine, securistul nici nu se uita la ecran când am trecut echipamentele prin scanner.

În zece minute am terminat cu controlul. Ri a trecut și el cu noi în zona sterilă. Ne-am luat telefoanele din cutiuțele în care fuseseră încuiate.

— Așa, Ri! Crezi că ne-au copiat ăștia agenda, ne-au verificat e-mailurile? l-a tachinat Grasu' pe ghid.

— Nuuu, Cotolin! Cum să facă una ca asta, s-a apărat nord-coreeanul.

— Nuuu, Ri, că le este rușine de se cacă pe ei! Cum să facă una ca asta? Ce măgar am fost că m-am gândit... a răs în hohote colegul meu și l-a băut pe umăr pe ghid.

Ri a mai stat cu noi vreo 10-15 minute, după care, oarecum emoționat, și-a luat la revedere.

— Drum bun și poate ne mai vedem! și-a luat el rămas-bun.

— Ri, mulțumim pentru ajutor! Sunt sigur că ai fi făcut mai mult dacă ai fi putut! am zis eu și i-am strâns mâna.

— Ai grijă de tine și de familie, Ri! i-a urat și Grasu'. Te rog să nu plângi acum, că nu va da bine la CV-ul tău! n-a ratat el ocazia să-l mai înțepe puțin pe nord-coreean. Hai, pa, ne vedem când ne-om vedea!

După ce a plecat Ri, m-am uitat la ceilalți ghizi care-și duseseră la avion echipele. Pe fețele multora aproape că se citea invidia că noi putem zbura afară și ei nu. Cred că e cumplit să trăiești într-o țară în care conducerea îți controlează absolut totul în viață.

Mă simțeam un fel de Angelina Jolie, aș fi înfiat fără discriminare toți oamenii pe care-i întâlneam, doar ca să le ofer șansa să plece... Într-un fel, eram bucuros că ies dintr-o țară-colivie. Pe de altă parte, îmi părea rău că nu mai puteam sta să documentez nebunia unui regim care reușise să pună botnițe celor 25 de milioane de cetățeni.

Un amic m-a întrebat dacă nord-coreenii chiar cred tot ce lansează propaganda sau doar se prefac de frică. Cred că sunt mulți care iau de bune gogoșile livrate non-stop de propagandă, însă sunt și oameni care înțeleg că trăiesc într-o mare minciună, dar se tem să spună sau să facă ceva. Care sunt procentele fiecărei categorii e foarte greu de spus. Imaginați-vă că, în peste șase decenii de campanii agresive ale unui aparat de propagandă performant, e relativ ușor să depersonalizezi, să timorezi oamenii, mai ales dacă ne raportăm la mentalitatea asiaticilor, mult mai obedienți decât suntem noi, europenii, de exemplu.

Cu câteva zeci de minute înainte de decolare, la difuzoarele vechi, care pârlău groaznic, s-a anunțat îmbarcarea pentru zborul nostru. Însoțiți de câțiva angajați ai aeroportului, am plecat pe jos spre avion.

— Petre, dar ăștia nu ne mai verifică pașapoartele? a întrebat contrariat Grasu’.

— De ce le-ar mai verifica, prietene? ne-au pus ștampila de ieșire încă de acum câteva zile. Fii atent cu ce avion vom zbura! Să faci pe tine, nu alta... De frică, am zis eu, știind că operatorul meu a avut experiențe neplăcute legate de zbor.

În urmă cu mai mulți ani, la decolarea de la Bangkok, a luat foc unul dintre motoarele avionului A330 cu care zbura spre Istanbul. Grasu’ îmi povestise momentele de groază trăite la bordul aeronavei: isterie, plânsete, țipete, rugăciuni. Piloții au golit în aer rezervoarele și au aterizat de urgență. Cu foarte mari emoții pentru pasageri, care, la un moment dat, au văzut flăcări uriașe întinzându-se pe fuselaj...

— Mamă, dar avionul ăsta arată bătrân rău! a exclamat operatorul meu, îngrijorat de-a binelea.

— Nu doar arată, Grasure! Este un Il-62 cu patru motoare pe coadă. A început să zboare prin șaizeci și ceva, cu foarte mult timp înainte să ne naștem noi. Azi nu prea-l mai folosește nimeni. Dacă te liniștește cu ceva, din cauza aparatelor de acest gen Air Koryo nu are voie să opereze în UE.

Când am urcat la bord, am avut senzația că ne-am întors în timp. Scaunele sărăcăcioase și bătrâne fuseseră împodobite cu niște macrameuri. Cabina mirosea și arăta groaznic.

— Ce zici, Petre, ne ține până la Beijing? m-a întrebat Grasu’ fără urmă de glumă.

— Ce să zic? Sper, că aș vrea să apucăm să difuzăm reportajul acela mare! am glumit, încercând să-l liniștesc.

Avionul a decolat și am putut, pentru câteva minute bune, să revăd satele cenușii, sărăcăcioase, brăzdate de drumuri bătătorite, din jurul capitalei nord-coreene. M-am gândit că nu mă voi întoarce aici prea curând. În primul rând, regimul nu mi-ar mai da viză și, în al doilea rând, cu familia Kim la putere, nici n-ar mai fi interesant. Mi-am dat seama că aș vrea să mă întorc la Phenian imediat după plecarea de la putere a clanului Kim.

La un moment dat, regimul va cădea. Inevitabil, că doar nimic nu durează la infinit. Și e oricum putred. Când va cădea e o întrebare căreia nu i-au găsit răspuns nici cei mai buni analiști sud-coreeni, japonezi, ruși sau americani. China, deși în ultima vreme ușor deranjată de testele nucleare ale Phenianului,

are tot interesul să mențină o zonă-tampon în peninsula. Să nu uităm că în Sud staționează câteva zeci de mii de soldați americani și asta nu prea e pe gustul Beijingului.

Zborul până în capitala Chinei a fost scurt și a decurs fără probleme. La Beijing, Grasu' mi-a mărturisit că, după experiența de la Phenian, se simte ca-n inima capitalismului. Am stat o noapte în tranzit, după care, în urma unui zbor lung, dar liniștit, am ajuns în Istanbul, la o aruncătură de băț de casă. Tot timpul m-am gândit la experiența nord-coreeană și mi-am dat seama că trebuie să aștept câteva zile pentru ca toate trăirile să se sedimenteze.

Nu am fost în pericol, nu am fost într-o zonă de război, nu am auzit bombe sau mortiere, însă fluxul de adrenalină, stresul, încordarea au fost comparabile cu cele din Bagdad sau Kabul. Cunoscusem sentimentul ăsta ciudat doar în vizită la închisoarea Guantánamo, la fel, o zonă crepusculară a omenirii. În baza navală din Cuba, Statele Unite îi țin pe suspecții de terorism, oameni cărora „cea mai mare democrație a lumii“ le refuză multe drepturi fundamentale. Încă de la primul său mandat, președintele Barack Obama a încercat să închidă închisoarea de la Guantánamo, fără succes însă.

Ajuns la București, m-am apucat să vizionez imaginile. Aveam aproape două ore de material brut. Ajutat de domnul ambasador Isidor Urian, am retradus toate interviurile și am găsit inadvertențe (eufemistic vorbind) în traducerea lui Ri. M-am apucat să scriu reportajul. Până să-l montez, într-una din zile m-a sunat ambasadorul nord-coreean la București, Kim Son Gyong.

— Cum a fost? m-a întrebat diplomatul.

— Foarte... diferit, i-am răspuns fără să-l mint. Sincer, nu am mai văzut așa ceva.

Ambasadorul dorea să ne vedem la reprezentanța nord-coreeană. I-am propus să vadă mai întâi reportajul și abia apoi să discutăm. I s-a părut corect și a rămas să ne auzim după reportaj. La aproximativ o săptămână după discuția telefonică, materialul nostru, *Coreea de Nord, nimic de invidiat*, a fost difuzat la rubrica „Reportajele Telejurnalului“. A avut 20 de minute.

A doua zi l-am sunat fără succes pe ambasador. M-am gândit că e ocupat și i-am scris un e-mail. Neprimind niciun răspuns, am mai încercat de câteva ori la telefon, pe mobilul diplomatului. Nimic. Cum spun militarii, liniște-n eter.

Îmi închipui că ambasadorul a fost nemulțumit de reportaj și, în loc să vorbim despre asta față-n față, a preferat să întrerupă orice legătură cu mine. Mi-am amintit cum, înainte de plecare, Kim Son Gyong mi-a spus că dacă voi transmite lucruri frumoase, vizele ulterioare nu vor mai reprezenta o problemă pentru mine. Am presupus deci că am intrat pe lista neagră a ambasadei nord-

coreene. Se pot întâmpla lucruri mai rele.

Eram cu sufletul împăcat: nu minșisem, nu trucasem imagini, nu răstălmăcisem vorbele intervievaților. Fusesem un simplu observator. Am văzut frica oamenilor în momentul în care sunt abordați de străini, am văzut cum ghidul traducea aiurea doar pentru ca regimul să iasă bine, cum îi dăscălea pe oameni, spunându-le ce să declare. Am văzut și am filmat cum dormeau demonstrații în timpul discursurilor oficiale pentru că erau ruți de oboseală, fiind aduși cu multe ore înainte de începerea manifestațiilor. Am văzut cum securiștii îi înlocuiau pe cei care aplaudau mai apatic. Cam ce aș fi putut spune pentru ca ambasada să fie mulțumită?

În vizita în Coreea de Nord am încercat să fiu obiectiv. Obiectivitate sută la sută nu există. Toți suntem tributari măcar propriului bagaj de cunoștințe. Nu am avut ce să-mi reproșez. Cum am mai spus, mi-a fost frică să nu-i expun pe cei intervievați, pe ghid, pe cei care dormeau la demonstrații. Nu aș fi putut să nu difuzez ceea ce am văzut și am filmat, pentru că altfel nu ați mai fi avut dovada durității regimului Kim.

Am strâns vreo două sute dintre fotografiile din Phenian în albumul *Coreea de Nord, un lagăr cât o țară*, editat tot de Polirom, la sfârșitul anului 2012. Cu cinci dintre imaginile de aici am participat la un prestigios concurs foto din Statele Unite ale Americii, International Photography Awards. În total au fost jurizate acolo peste 10.000 de fotografii. Eu am câștigat categoria „Editorial Non-Pro” și am fost nominalizat la „Discovery of the year”.

Am fost la Gala de la Beverly Hilton, în Los Angeles, și am purtat pentru prima dată papion. Una dintre fotografiile din Coreea de Nord a fost publicată pe site-ul National Geographic.

Albumul a fost lansat la București, la târgul Gaudeamus, la Iași și la Târgu-Mureș. M-au bucurat întâlnirile cu studenții la jurnalism din mai multe universități mari din țară, cu care am vorbit despre regimul brutal din Coreea de Nord. Am fost măgulit că, de fiecare dată, amfiteatrele au fost arhipline. Am încercat să-i conving pe mai tinerii mei viitori colegi de breaslă că e foarte important să citească istoria comunismului, să nu-i creadă pe cuvânt pe nostalgici. Cei mai mulți dintre ei habar nu au de demența regimului de dinainte de 1989. Nu știu că oamenii găseau greu mâncare, nu aveau căldură, aveau apă caldă cu program, mâncarea era cartelată și, peste toate acestea, românii trăiau cu frica-n sân că vor spune ceva ce va supăra regimul și vor putezi în pușcărie.

Există foarte multe asemănări între dictatura lui Ceaușescu și cea a familiei Kim. În Coreea de Nord am avut sentimentul că, dacă nu ar fi fost momentul 1989, așa ar fi putut arăta și România. Povestea țării lui Kim trebuie să ne dea

fiori și să ne facă și mai conștienți de faptul că greșelile de dinainte de revoluție se pot repeta oricând. Da, mă uit la diverși politicieni, mai tineri sau mai puțin tineri, de stânga sau de dreapta, și îmi dau seama că ne-ar putea duce la un moment dat spre dictatură. Sper din tot sufletul ca Uniunea Europeană și NATO să ne țină pe linia de plutire și să ne ajute să fim ceea ce nu am fost niciodată cu adevărat, o democrație.

Nu de puține ori, atunci când m-am întors din diverse războaie, i-am mulțumit lui Dumnezeu că m-am născut în Europa. Da, a fost foarte bine, chiar și în partea de est a bătrânului continent. Ca jurnalist, sper din tot sufletul să trăiesc ziua în care regimul Kim se va prăbuși. Mi-ar plăcea să stau din nou de vorbă cu toți cei pe care i-am întâlnit. În Irak am avut șansa să mă duc și în plină eră dictatorială, și după aceea. În Libia și Egipt, la fel. De ce n-ar fi posibil și în Coreea de Nord? Da, sper ca întrebarea asta să-l macine și pe „marele” Kim Jong Un, să-i ardă creierul și viscerele, să nu-i dea nicio secundă pace!

Măcar atât...

Un bătrân avion Il-62 al companiei Air Koryo cu care am zburat de la Phenian la Beijing

Drumul care leagă aeroportul internațional de capitala Phenian

Duty free-ul din cel mai mare aeroport nord-coreean

Cătălin Popescu (zis Grasu'), în fața tribunei oficiale,
înainte de începerea paradei militare

Hotelul Yanggakdo, destinat exclusiv străinilor

Kim Jong Un salutând mulțimea adunată la parada militară

Magazinul pentru străini din hotelul Yanggakdo

O bătrână garnitură a metroului din Phenian

Un grup de paradă al armatei nord-coreene

Phenian – zona nouă, vedere de la etajul 47 al hotelului Yanggakdo

Phenian – zona veche, vedere de la etajul 47 al hotelului Yanggakdo.
De obicei, nord-coreenii nu te lasă să fotografiezi această zonă

Poziția de live a Associated Press

Ri, ghidul nostru, angajat al Ministerului de Externe nord-coreean

Câțiva soldați adunând apa de pe un bulevard din centru,
înainte de venirea liderului Kim Jong Un

Nord-coreeni înclinându-se în fața statuiilor
lui Kim Ir Sen și Kim Jong Il

Centrala telefonică a hotelului Yanggakdo, singurul loc de unde poți suna în afara țării